

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde
2020. gada 6. oktobrī

Turpinājums
2020. gada 7. oktobrī

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietniece
Sanita Osipova.

S. Osipova.

Labrīt! Lūdzu, sēdieties!

Satversmes tiesa turpina tiesas sēdi lietā Nr. 2019-33-01.

Un, kā ja vakar mēs teicām, šo rītu mēs sākam ar lūguma izspriešanu.

Tātad Satversmes tiesa ir sazinājusies ar Diānu Zandi. Zandes kundze ir piekritusi piedalīties tiesas sēdē un sniegt eksperta viedokli. Tātad tiesnešiem piedāvāju izlemt, vai mums ir nepieciešams pievienot šo pieteikuma iesniedzējas pārstāvja iesniegto dokumentu, kurā Zandes kundze ir atbildējusi uz pieteikuma iesniedzējas uzdotajiem jautājumiem. Vai tiesa uzskata, ka jautājumus formulēs pati un attiecīgi šis dokuments nav jāpievieno?

Tiesa apspriežas, tāpēc mikrofons tiek izslēgts.

(Tiesa apspriežas.)

Tā, tiesa apspriedās un nolēma apmierināt pieteikuma iesniedzējas lūgumu pievienot Zandes kundzes viedokli lietai, tāpat tiesa nolēma, ka Zandes kundze būs pieaicinātā persona lietā, kura tiks uzklautā šīs lietas ietvaros.

Tā, šobrīd Satversmes tiesa uzklautās pieaicināto personu – Labklājības ministriju, kuru pārstāv Darba attiecību un darba aizsardzības politikas departamenta direktors **Māris Badovskis**.

Satversmes tiesa ir saņēmusi pilnvaru, kas pilnvaro Badovska kungu pārstāvēt attiecīgi ministriju, gan arī ir iesniegti dokumenti, lai pārliecinātos par pieaicinātās personas – pārstāvošās personas identitāti.

Badovska kungs, lūdzu, vārds jums!

M. Badovskis.

Labrīt, godātā tiesa!

Mēs no savas puses kā Labklājības ministrija jau esam iesnieguši savu viedokli saistībā ar šo konstitucionālo sūdzību.

Tomēr papildus tam, mēs vēlētos akcentēt dažus, mūsaprāt, būtiskus jautājumus, kam varētu būt nozīme šajā lietā, jo īpaši arī ņemot vērā vakar tiesas sēdē izskanējušos jautājumus attiecībā uz normas mērķi un Eiropas Savienības direktīvu pārņemšanas gaitu un pārņemšanas rezultātiem.

Iesākumā es vēlētos darīt zināmu, ka ministrija saglabā savu sākotnējo nostāju attiecībā uz jautājumu par normas atbilstību Satversmes 110. panta pirmajam teikumam, proti, ministrijas ieskatā Darba likuma 155. panta pirmās daļas norma ir atbilstīga Satversmes 110. panta pirmajam teikumam un šī norma ir atbilstīga arī tādā gadījumā, ja šis atvaļinājums netiek nodrošināts bērna bioloģiskās mātes partneri.

Turpmāk es vēlētos pievērsties dažiem specifiskiem jautājumiem, kas saistīti ar mērķi un ar direktīvām.

Pirmā lieta, kas attiecas uz Darba likuma attiecīgā panta mērķi. Pirmā lieta attiecas uz šī regulējuma izstrādi. Šī regulējuma izstrādes pamatā bija tajā laikā dominējošais viedoklis, kas pastāvēja Eiropas Savienības ietvaros par nepieciešamību veicināt vīriešu un sieviešu vienlīdzīgu iesaisti gan privātās, gan darba dzīves jautājumu risināšanā. Tādējādi arī vēsturiski šīs normas izstrāde bija saistīta tieši ar šiem jautājumiem un arī vīrieša kā bērna tēva tiesību un pienākumu iespējami efektīvu īstenošanu saistībā ar bērna piedzimšanu.

Un šī apstrīdētā norma tika radīta, lai nodrošinātu bērna tēvam tiesības un iespējas bērna piedzimšanas gadījumā jau iespējami agrīnākā stadijā veidot saikni ar bērnu un rūpēties par viņu, tādējādi īstenojot aizgādību par bērnu.

Darba likuma projekta izstrādes laikā būtiska uzmanība tika vērsta šiem jautājumiem par vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanu vīriešiem un sievietēm un šajā laikā būtiski tika mainīts regulējums, kas līdz tam vēl tika ietverts Latvijas Darba likumu kodeksā. Jāatzīst, ka izmaiņas skāra dažādus darba tiesību aspektus, tajā skaitā arī regulējumu, kas attiecas uz darbinieku kā vecāku tiesībām, līdztekus grūtniecības un dzemdību atvaļinājumam tika ieviests šis atvaļinājums bērna tēvam, bērna kopšanas atvaļinājums, paredzot šo tiesību abu dzimumu darbiniekiem un vēl arī citi jauninājumi. Šī regulējuma izstrādes laikā tika apzināti viedokļi un prakse arī citās valstīs, it īpaši Ziemeļvalstīs, kurā šādi atvaļinājumi jau tika izmantoti specifiski bērnu tēviem saistībā ar bērna piedzimšanu, kā arī būtiska nozīme bija šiem politiskajiem un leģislatīvajiem procesiem Eiropas Savienībā.

Likumprojekta paskaidrojošā dokumentā, uz ko vakar iesniedzējas pārstāvis atsaucās, ir norādīta tikai saikne ar Eiropas Savienības tiesību kopuma pārņemšanu, bet nav sniegts detalizēts katras normas mērķa apraksts, jo tā laika paskaidrojošie dokumenti satura ziņā nelīdzinājās tām anotācijām, kādas šobrīd tiek izstrādātas likumprojektiem, tāpēc arī mums ir nepieciešams lūkoties šo Eiropas Savienības

dokumentu virzienā, jo tie kopējie procesi bija aktuāli ne tikai tām valstīm, kas bija Eiropas Savienībā, bet arī tām, kuras gatavojās pievienoties.

Līdz ar to, arī šīs Darba likuma 155. panta pirmās daļas normas izstrāde, viņa laika ziņā sakrita ar šiem procesiem Eiropas Savienībā, un, jo īpaši, arī ar šo, arī vakar pieminēto Padomes un Padomē sanākušo nodarbinātības un sociālo politikas ministru 2000. gada 29. jūnija rezolūciju “Par līdzsvarotu sieviešu un vīriešu līdzdalību ģimenes un darba dzīvē”. Un šīs rezolūcijas ietvaros valstīm tika izteikts iedrošinājums jeb pamudinājums apsvērt savu attiecīgo tiesību sistēmu darbības jomas izpēti, lai nodarbinātajiem vīriešiem piešķirtu personiskas jeb individuālas un citiem nenododamas tiesības uz tēva jeb paternitātes atvaļinājumu saistībā ar bērna dzimšanu, saglabājot viņa ar darbu saistītās tiesības.

Vēlākā laika posmā šī ideja par tēva atvaļinājumu darbiniekam, kurš ir tēvs, attīstījās Eiropas Savienības direktīvā 2006/54, par ko arī vakar tika runāts par tādu principu īstenošanu, kas paredz vienlīdzīgas iespējas un attieksmi pret vīriešiem un sievietēm nodarbinātības un profesijas jautājumos. Šī direktīva apsvērumos ietvēra atsauces uz iepriekš minēto rezolūciju, tātad, runājot par tēva individuālajām un nenododamām tiesībām uz šāda veida atvaļinājumu, vienlaikus direktīva neparedzēja un neuzlika valstīm obligātu pienākumu ieviest šo atvaļinājumu bērna tēvam jeb paternitātes atvaļinājumu. Bet šī direktīvas norma noteica, ka direktīva neierobežo dalībvalstu tiesības atzīt noteiktas tiesības uz atvaļinājumu bērna tēvam. Savukārt tās dalībvalstis, kuras atzīst šādas tiesības, veic vajadzīgos pasākumus, lai aizsargātu strādājošos vīriešus un sievietes no atlaišanas no darba minēto tiesību izmantošanas dēļ.

To mēs arī norādījām savā atzinumā, un, atbildot uz vakardienas jautājumu, kur un kādā veidā šī direktīva ir pārņemta. Tā kā mums tēva atvaļinājums bija ieviests, mums kā saistības tika uzlikts paredzēt šo aizsardzības mehānismu. Šis aizsardzības mehānisms attiecīgi ir noteikts 155. panta piektajā daļā, atvainojos, sestajā daļā un arī 149. panta sestajā daļā, paredzot šo tēvu aizsardzību pret dažāda veida nelabvēlīgām sekām, un līdz ar to šādā veidā mēs arī šo direktīvu esam pārņēmuši, līdztekus citiem jautājumiem, kas bija saistīti ar vienlīdzīgu tiesību principa ieviešanu saistībā ar nodarbinātības un darba jautājumiem.

Nākamā lieta, ko es vēlētos pieminēt, ir normas kontekstā... proti, ka šī pirmās daļas normā ietvertā tiesība ir skaidra un nepārprotama. Tā precīzi identificē šo tiesisko subjektu, proti, bērna tēvu un ļoti precīzi nosaka šāda atvaļinājuma ilgumu un izmantošanas kārtību. Bērna tēva jēdziens nav definēts Darba likumā, bet tā nozīme skaidri izriet no Civillikumā ietvertā regulējuma un tas mums ļauj skaidri identificēt to personu, kas atbilst šim terminam un ir tiesīga uz šāda veida atvaļinājumu.

Līdz ar to, arī ņemot vērā gan šīs normas mērķi, gan arī iepriekš minētajos dokumentos ietverto atsauci uz personiskas jeb individuālas un citiem nenododamas tiesības noteikšanu vīriešiem, tēviem, saistībā ar bērna dzimšanu, 155. panta pirmajā

daļā minētā tiesība piemīt tikai un vienīgi bērna tēvam, vīrietim. Vienlaikus nav nozīmes tam, vai attiecīgais bērna tēvs ir laulībā ar bērna māti vai nav.

Satversmes 110. panta pirmais teikums paredz valsts pozitīvo pienākumu aizsargāt un atbalstīt ģimeni, vecāku un bērnu tiesības. Valsts rīcība aizsargājot un atbalstot ģimeni, vecāku un bērnu tiesības ir konkretizēta normatīvajos aktos, kas regulē dažāda veida tiesiskās attiecības un ir vērstas uz noteiktu mērķu sasniegšanu.

Ņemot vērā, ka valstij... ir rīcības brīvība, veikt konkrētus atbalsta vai aizsardzības pasākumus, valsts, citastarpā, var īstenot arī tādā veidā, ka noteiktā veida tiesības garantē kādam noteiktam subjektam, piemēram, tikai bērna mātei vai tikai bērna tēvam, ņemot vērā šo subjektu īpašo stāvokli noteiktās situācijās, vai arī katram no vecākiem.

Šāds atvaļinājums ir vērsts uz vecāku, šajā gadījumā viena vecāka, tiesību īstenošanu nevis uz ģimenes kā tādas atbalstu.

Atbilstoši Civillikuma regulējumam par bērna vecāku tādējādi uzskatāmi bērna māte un tēvs, un vienlaikus arī bērna mātes partneris vai partnere nav uzskatāmi par bērna vecāku.

Mūsu ieskatā, atvaļinājums bērna tēvam, kas ir ietverts Darba likuma 155. panta pirmajā daļā, nevar tikt uzskatīts par diskriminējošu pret citām personām. Mūsu ieskatā, Satversmes 110. panta pirmajā teikumā noteiktais valsts pienākums aizsargāt un atbalstīt ģimeni, vecāku un bērnu tiesības... šajā pienākumā neizriet pienākums nodrošināt 155. panta pirmajā daļā minētās tiesības, tā teikt, piešķiršanu personām, kuras nav uzskatāmas par bērna tēvu.

Vienlaikus arī papildus varam piebilst, ka, mūsu ieskatā, nav pamats uzskatīt, ka atvaļinājuma piešķiršana bērna tēvam saistībā ar bērna piedzimšanu, varētu nonākt pretrunā ar bērna vislabākajām interesēm.

Un visbeidzot, pāris vārdi par jaunāko no direktīvām, proti, 2019. gada 20. jūnija direktīva "Par darbu un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem". Šī direktīva ir pirmais normatīvais akts, kas tieši definē valsts pienākumu noteikt atvaļinājumu bērna tēvam. Šeit tiek noteikti skaidri minimālie standarti, proti, laika ilgums, subjekti, kādiem ir jāpiešķir, un attiecīgi vēl citi noteikumi par šāda atvaļinājuma atlīdzināšanu.

Jāuzsver, ka šīs direktīvas pārņemšanas laiks ir 2022. gada 2. augusts, tādējādi šis pārņemšanas termiņš vēl nav iestājies un mēs nevaram šobrīd vēl runāt par direktīvas pārņemšanu nacionālajos normatīvajos aktos.

Direktīva paredz, ka šādu atvaļinājumu piešķir bērna tēvam, par to šaubu nav.

Vienlaikus direktīva saka, ka to piešķir tēvam vai, ja, un ciktāl valsts tiesību aktos tiek atzīts - līdzvērtīgam otram vecākam. Tas nozīmē, ja kādai no Eiropas Savienības dalībvalstīm ir regulējums, kas atzīst līdzvērtīgu otra vecāka statusu, tad šis atvaļinājums ir nodrošināms uz tādiem pašiem noteikumiem, kādi ir minēti direktīvā.

Savukārt šis regulējums neuzliek valstij par pienākumu veikt kādus grozījumus, lai paredzētu šāda statusa noteikšanu, jo atbilstoši arī direktīvas preambulā ietvertajiem principiem, to, kas ir uzskatāms par vecākiem, tēvu vai māti, ir kompetentas noteikt pašas dalībvalstis. Tādējādi arī paternitātes atvaļinājuma piešķiršana personai, kura nav bērna tēvs, bet ir līdzvērtīgs otrs vecāks, ir katras dalībvalsts izvēle un izšķiršanās. Un šo jautājumu par personas statusu... šis ir Civillikuma ietvaros risināms jautājums... un ir tiesību politiska izšķiršanās, kas ir likumdevēja kompetencē.

Jā, paldies. Tas no manas puses šobrīd viss.

S. Osipova.

Tā, paldies, Badovska kungs.

Tiesnesim Kusiņam būs jautājumi.

G. Kusiņš.

Jā. Labdien, Badovska kungs. Man būtu vairāki jautājumi jums kā Labklājības ministrijas pārstāvim.

Jūs savā uzrunā uzsvērāt, ka šis ir kā aizsardzības un atbalsta pasākums tieši vienam no bērna vecākiem nevis ģimenei un nevis bērnam.

Sakiet, lūdzu, vai jūs varētu detalizētāk pamatot šo savu uzskatu, jo par šo ir bijuši ļoti atšķirīgi viedokļi tiesas sēdē un, vai tas ir Labklājības ministrijas viedoklis, ka tas patiešām nekādīgi neattiecas uz ģimenes atbalstu vai uz atbalstu bērnam?

M. Badovskis.

Paldies par jautājumu.

Jautājums, cik lielā mērā šis jautājums sasaistās ar ģimenes šo tematiku, ir viens jautājums. Bet runājot par pašām šīm tiesībām, savulaik, veidojot šo sistēmu, kas būtu no 110. panta izrietoša un vērsta uz ģimenes, vecāku un bērna tiesību aizsardzību konkrēti, darba tiesisko attiecību kontekstā, mēs pamatā raudzījāmies uz šo tiesisko subjektu – darbinieku, kuram saistībā ar to, ka viņš ir vecāks, ir nodrošināms kaut kāds noteikts atbalsts. Šī sistēma sastāv no vairākiem elementiem.

Ir skaidrs, ka ir grūtniecības un dzemdību atvaļinājums, kas tiek piešķirts sievietei grūtniecības stāvoklī un vēlāk, kad viņa dzemdē bērniņu.

Līdzvērtīgs tiesību ziņā ir šis paternitātes atvaļinājums jeb šis bērna tēva atvaļinājums, kas tiek piešķirts bērna tēvam nolūkā, lai viņš iesaistās savu aizgādības tiesību īstenošanā iespējami agrīnākā laikā, veido šo emocionālo saikni ar bērnu.

Šīs divas lietas tiek piešķirtas tāpat mātei vai tēvam, šajā gadījumā sievietei vai vīrietim, līdzīgi kā tas ir arī atzīts tiesu praksē pie līdzvērtīgiem pabalstiem, proti, maternitātes un paternitātes.

Nākamais sistēmas elements ir bērna kopšanas atvaļinājums jeb jaunās direktīvas valodā – vecāku atvaļinājums, kas paredz individuālas tiesības gan tēvam, gan mātei izmantot šāda veida atvaļinājumu, un šis ir tāds piešķirams ikvienam.

Papildus tam kopīgai sistēmai vēl ir atsevišķi elementi, kas ir saistīti ar īpašu atvaļinājumu personām, kuras ir adoptējušas bērniņu. Tur arī ir noteikts regulējums. Līdztekus tam pastāv arī atvaļinājums bez darba samaksas saglabāšanas, kas tiek piešķirts pirms adopcijas periodā vai nepieciešamības gadījumā audžuģimenei, kuras aprūpē nodots bērns vai ir Bāriņtiesas lēmums par kādu personu, kuras aprūpē tiek nodots bērniņš. Un visi šie pasākumi veido šo sistēmu.

Un ir vēl arī citas lietas, kuras ir vērstas uz darbinieku kā vecāku un Darba likumā ir daudzas tādas normas, kas paredz zināmu aizsardzību vai tiesības šīm personām. Piemēram, nakts darbs gadījumā darbiniekiem, kuriem ir bērni, viņiem ir tiesības atteikties veikt šo darbu, ja viņam ir bērns līdz 3 gadu vecumam. Papildatvaļinājumu piešķiršana tiem darbiniekiem, kuriem ir bērni, arī tiek piešķirts papildu atvaļinājums un šis apjoms tiek noteikts atkarībā no bērnu skaita vai arī, piemēram, ja ir bērniņš ar invaliditāti. Tādā veidā visa šī sistēma veidojas.

Bet paternitātes atvaļinājums visas šīs sistēmas ietvaros un ņemot vērā arī to fonu, kādā visa šī tiesība tika radīta... jā, ir domāta tikai un vienīgi bērna tēvam.

G. Kusiņš.

Paldies par jūsu izvērsto atbildi.

Es gan vairāk vēlējos noskaidrot jūsu viedokli, vai ir iespējams nošķirt tā, ka ir atbalsts vecākiem un šis atbalsts tad nu neveido atbalstu ģimenei vai bērnam. Vai to patiešām... tie atbalsta veidi būtu tā izolējami viens no otra? Vai šie atbalsta veidi neietekmē... nesniedz atbalstu ģimenei vai nesniedz atbalstu bērnam. Paldies.

M. Badovskis.

Noteiktās situācijas un kādos noteiktos gadījumos šī korelācija var būt. Bet tas, ko es arī iepriekš minēju, ka ņemot vērā, ka Darba likums regulē attiecības starp darbinieku un darba devēju, likums paredz noteiktas tiesības darbiniekam kā subjektam. Ja darbiniekam šajā gadījumā ir bērns un viņš ir vecāks, tad ir noteikta veida garantijas, tāpēc mēs raugāties vairāk caur šo vecāka-bērna prizmu, kuriem ir šī juridiskā saikne.

Tas, ka noteiktos apstākļos tiek ietekmēta ģimene, neatkarīgi no tā, kas ar šo konceptu tiek saprasts. Var būt šādas situācijas un viņas nenoliedzami ir, bet tas uzsvars ir uz pašu darbinieku, uz viņa individuālo... tāpēc arī pieminēju šo Eiropas Savienības dokumentu, kur runāts par individuālu, citiem nenododamu tiesību. Paldies.

G. Kusiņš.

Jā, tieši par šo es gribēju jums pajautāt. Kā jūs saprotat šo konceptu? Tātad jūs vairākkārt to pieminējāt, ka tās ir tēva individuālas, citiem nenododamas tiesības. Vai ar šo jūs domājat, ka bērna tēvs nevar tās nodot citiem vai arī tas ir koncepts, ka valsts nevar šo atvaļinājumu piešķirt kādam citam?

M. Badovskis.

Tas drīzāk ir koncepts, ka tēvs nevar nodot citam. Jo dažādās valstīs ir dažādi modeļi bijuši. Spilgtāk gan tas ir izpaudies ar bērna kopšanas atvaļinājumu, kur notiek diskusijas par nododamu vai nenododamu daļu, un arī tradicionāli ir ieviests princips, ka šī ir individuāla tiesība, kas pēc būtības nebūtu nododama citai personai, piemēram, mātei, kura tad varētu izmantot... jo citādi tas mērķis netiek sasniegts un tēva iesaiste šajā bērna aizgādības īstenošanā un rūpēs par viņu.

G. Kusiņš.

Tad man vēl viens jautājums.

Sakiet, lūdzu, kāds ir Labklājības ministrijas viedoklis? Lietas izskatīšanas gaitā ir izskanējuši atšķirīgi viedokļi par to, kāds ir valsts pozitīvais pienākums, kas izriet no Latvijai saistošiem starptautiskajiem tiesību aktiem un no Satversmes 110. panta?

Sakiet, lūdzu, vai, jūsuprāt, no Latvijai saistošo starptautisko tiesību aktu prasībām izriet obligāta prasība šo atvaļinājumu piešķirt arī citai personai, kas nav bērna tēvs vai arī, jūsuprāt, no Satversmes 110. panta izriet tāds pats valsts pienākuma apjoms vai augstāks? Paldies.

M. Badovskis.

Paldies, Mūsu ieskatā viennozīmīgi šie starptautiskie tiesību dokumenti, un jo īpaši arī direktīva, kuras pārņemšanas laiks vēl nav iestājies, neparedz valstij obligātu pienākumu piešķirt šādu atvaļinājumu citai personai, kura nav tēvs, ja vien pašā dalībvalstī nav atzīts šis līdzvērtīgs otra vecāka statuss, bet mums nav šāds pienākums. Atbilstoši arī citiem starptautiskajiem normatīvajiem aktiem es arī neredzu, ka no tiem izrietētu tieši valsts pienākums šādu atvaļinājumu piešķirt, šādā gadījumā, kā jau ir minēts konstitucionālajā sūdzībā.

Un attiecībā par šo tiesību apjomu. Mūsuprāt, no Satversmes šī lieta neizrietētu, jo Satversme nevar nodrošināt mazāku tiesību apjomu, kā ir noteikts Latvijas starptautiskajos līgumos vai saistošajos starptautiskajos dokumentos. Taču es nezinu pamatojumu, kāpēc Satversmei būtu jāparedz augstāks tiesību standarts vai lielāks tiesību apjoms.

G. Kusiņš.

Paldies. Saprātu jūsu viedokli.

Tad man būtu jautājums saistībā ar to, kas ir tieši jūsu, Labklājības ministrijas, lauciņš Darba tiesību jomā.

Sakiet, lūdzu, kā tad Labklājības ministrija uzrauga un monitorē šo situāciju? Mēs sociālajā realitātē redzam, ka Latvijā pastāv šādas viendzimuma partneru izveidotas ģimenes. Sakiet, lūdzu, mēs redzam, ka citos normatīvos aktos ir paredzēts regulējums, kas varētu tikt attiecināts uz šādām viendzimuma ģimenēm, kur ģimenes locekļi varētu izmantot šādas tiesības. Sakiet, lūdzu, kā Labklājības ministrija raugās uz šo situāciju? Vai jūs plānojat piedāvāt kaut ko? Vai arī jūs uzskatāt, ka nekas nav jāgroza? Paldies.

M. Badovskis.

Ja mēs runājam par Darba tiesisko attiecību jomu, mūsu ieskatā šobrīd noteiktais regulējums ir pamatots, nodrošina pienācīgu šo tiesību izlietošanu vecākiem, kāds ir arī bijis šis mērķis. Savukārt jautājums par to, kas ir vecāks, un, kā vakar Tieslietu ministrijas pārstāve minēja, ka zināmā mērā Darba likumā ietvertās normas ir pakārtotas tam, kas izriet no Civillikuma, tad šis nu īsti nebūtu ministrijas jomas kompetences jautājums, bet par pašu jautājumu darba tiesisko attiecību kontekstā, šie labumi tiek piešķirti darbiniekam, kurš ir vecāks. Ja darbinieks ir vecāks, tiek piešķirts, ja nav – netiek piešķirts un šajā gadījumā mēs neskatāmies uz ģimeni kā kopu vai vairāku personu apvienību. Mēs skatāmies tikai konkrēti uz šo darbinieku kā tiesību subjektu.

G. Kusiņš.

Labi. Paldies.

Un tad man būtu jautājums saistībā ar Darba likuma kodeksa 155. pantu. Tātad panta virsraksts - "Atvaļinājums bērna tēvam, adoptētājiem vai citai personai". Šobrīd ir tā, ka Darba likuma 155. panta otrā, trešā un sestā daļa atvaļinājumu sakarā ar bērna piedzimšanu noteiktos apstākļos var piešķirt arī citai personai, kas nav bērna māte vai tēvs, bet kas faktiski kopj bērnu.

Sakiet, lūdzu, pēc kādiem kritērijiem tad praksē tiek noteiktas šīs "citas personas", kas faktiski kopj bērnu? Un kādi ir tie praksē izveidotie kritēriji?

M. Badovskis.

Paldies, es mēģināšu atbildēt. Sākumā es gribētu vērst uzmanību uz šo pašu atvaļinājumu kā tādu. Šie ir ļoti specifiski atvaļinājumi situācijās, ja bērna māte nevar rūpēties par bērnu, tur specifiski ir minēti gadījumi, ja māte ir mirusi dzemdībās vai līdz noteiktai dienai, vai kaut kādu veselības apsvērumu dēļ nevar šo lietu īstenot, tad tā

ideja... Viņa jau gan no iepriekšējā tiesiskā regulējuma bija, ka šādā gadījumā bērna interesēs ir saglabāt to situāciju, ka bērns paliek mājās un par viņu turpina rūpēties bērna tēvs kā primārais subjekts. Ja šāda bērna tēva nav, vai ir kaut kādas situācijas, ka nevar rūpēties, tad ir paredzēta iespēja, ka šo aprūpi nodrošina cita persona. Taču mūsu ieskatā šī lieta ir jāskata kopsakarā ar visiem ārpus ģimenes aprūpes elementiem un Bāriņtiesu rīcību, jo šādās situācijās parasti ir Bāriņtiesas lēmums, kad tiek iecelts vai nu aizbildnis vai nu tiešām kāda persona, kura uz to brīdī rūpējas par bērnu un šādā veidā tiek izveidota šī saikne starp šo personu, kura arī ir darbinieks un kura varētu pretendēt uz šāda veida atvaļinājumu.

Bet šis nav uzskatāms kā... lai gan par šo laika posmu persona ir tiesīga saņemt maternitātes pabalstu, šis jebkurā gadījumā nav dzemdību atvaļinājuma daļa vai paveids, šis ir atsevišķs atvaļinājums noteiktās izņēmuma situācijās.

Bet šīs tiesīgās personas parasti tiek noteiktas ar Bāriņtiesas kādu rīcību. To spilgti var redzēt arī tādā veidā... ir pantā pie atvaļinājumiem bez darba samaksas saglabāšanas, minēti arī šie gadījumi un procesi, kā tas notiek.

G. Kusiņš.

Jā, paldies par jūsu viedokli.

Vēlreiz par 155. panta otro daļu. Es no jūsu atbildes saklausīju, ka jūs redzat tādu subjektu secību. Tātad, ja māte dzemdībās ir, teiksim, mirusi, tad vispirms tā bērna tēvs, ja bērna tēvs nevar, tad citai personai? Jo lasot otro daļu tīri gramatiski, tur neveidojas secība. Vai arī jūs lasāt šo otro daļu savādāk? Paldies.

M. Badovskis.

Paldies. Mēs izejam šajā gadījumā no tā, ka abi vecāki, ja abi vecāki ir, rūpējas par bērnu vienlīdzīgi, viņiem abiem ir aizgādības tiesības. Tātad situācijā, ja vienai personai šī aizgādība izbeidzas šādu notikumu dēļ, tad ir cita persona, kurai ir šīs aizgādības tiesības ar visiem no tiem izrietošajiem pienākumiem rūpēties par bērnu. Savukārt situācijā, ja nav, tad nāk šī trešā persona. Nu, tas būtu tāds loģisks algoritms šajā lietā.

Bet situācijas dzīvē var būt visdažādākās, bet nu... Mēs uz šo raugāties principā šādā veidā.

G. Kusiņš.

Un, ja es pareizi sapratu, tad jūs šo 155. panta otro, trešo un sesto daļu sasaistījāt ar bērna tiesībām. Tātad, lai būtu tomēr kāda persona, kas faktiski koptu bērnu. Vai es pareizi sapratu jūsu viedokli?

M. Badovskis.

Principā, jā. Bet man ir jautājums: vai jūs domājat piekto daļu vai sesto daļu 155. pantā?

G. Kusiņš.

Es domāju otro, trešo un sesto. Visas trīs daļas. Šinī gadījumā, visās trijās ir par personu, kura faktiski kopj bērnu. Tā terminoloģija otrajā, trešajā un sestajā ir identiska...

M. Badovskis.

Viņa būs identiska, jo tās sestās daļas mērķis bija nodrošināt tiesisko aizsardzību šīm personām laikā, kad viņas pilda šos pienākumus un ir pasargātas pret kaut kādu mazāk labvēlīgu vai negatīvu attieksmi no darba devēja puses, jā. Un otrā un trešā daļa ir savulaik vēl no Latvijas Darba likumu kodeksa pārņemtās normas, kas, jā, bērna interesēs risina šo situāciju, ja māte nevar kopt bērnu.

G. Kusiņš.

Paldies. Un pēdējais jautājums.

Es saprotu, ka jūs kā pieaicinātā persona neesat iepazinies ar lietas materiālos esošajiem pieaicināto personu viedokļiem, bet viena no pieaicinātajām personām – Annija Kārklīņa savā rakstveida viedoklī ir norādījusi uz iespējamām tādām situācijām tātad, ja šādu atvaļinājumu bērna tēvam piešķirtu arī citai personai, kas nav bērna tēvs, kā tad darba devējs varētu šo kaut kā kontrolēt, realizēt, lai izvairītos no kaut kādiem pārpratumiem, respektīvi, vai, jūsuprāt, bez kaut kāda publiska tiesiska ietvara vai reģistra ir iespējams izveidot šādu situāciju, tas gan, protams, būtu pieņemuma līmenī. Vai ir iespējams izveidot situāciju, kā darba devējs varētu izpildīt šo 155. pantā noteikto pienākumu piešķirt atvaļinājumu, ja nepastāv kaut kāda reģistrācija vai citāda apzināšana? Paldies.

M. Badovskis.

Paldies. Jā, šajā kontekstā mēs varētu piekrist Kārklīņas kundzes viedoklim, jo situācijā, ja nav kāds apstiprinājums jeb pierādījums kaut kāda veida darbinieka saite ar attiecīgo bērnu, darba devējam var rasties, objektīvi var rasties, tādas strīdus situācijas, kā šo tiesību varētu īstenot. Tas, kādā veidā tas varētu notikt, es šobrīd neņemos spriest, bet, ņemot vērā citas pieredzes par cita veida atvaļinājumiem, tad, protams, darba devējam ir objektīvi un salīdzinoši vienkāršāk darboties situācijā, ja viņam ir kāds publisks apliecinājums tam, ka attiecīgajai personai piemīt attiecīgās tiesības.

G. Kusiņš.

Sakiet, lūdzu, vai tam obligāti būtu jābūt publiskam apliecinājumam? Tas nevarētu būt arī kaut kāds konkrēts dokuments, kurā būtu tad norādīts, ka šī persona ir kāda bērna vecāks... šī vārda plašākā nozīmē?

M. Badovskis.

Iespējami dažādi risinājumi. Jo, pieņemsim, bērna dzimšanas apliecība arī šķietami nav publisks dokuments tādā ziņā, ka būtu pieejama visiem un ikvienam. Tas ir dokuments, kas apliecina... vai arī Bāriņtiesas lēmums, kas apliecina noteikta veida, teiksim, bērniņa nodošanu ārpusģimenes aprūpē... Tas nav pat publiski, bet darba devējam būtu jābūt redzamam, ka tas ir oficiāls apliecinājums, dokuments... vienalga, kas tas būtu, kas nostiprinātu šo tiesību.

G. Kusiņš.

Un sakiet, lūdzu, tas varētu būt, jūsuprāt, tikai valsts kāds atzīts jeb teiksim... Bāriņtiesas vai kādas valsts institūcijas izdots dokuments? Tas noteikti nevarētu būt kaut kāds privāts? Vai varētu būt privāts? Paldies.

M. Badovskis.

Vai jūs domājat privāts tādā gadījumā...

G. Kusiņš.

Kā persona pašdeklarējas... nu, ja tā to varētu salīdzināt...

M. Badovskis.

Nu, ņemot vērā Latvijas konkrēto situāciju, es drīzāk sliegtos uz to, ka pašdeklarēšanās sistēmas vai tamlīdzīgi varētu nebūt efektīvākais instruments, drīzāk ar publisku apstiprinājumu, bet tas, protams, ir, kā saka, tiesību politikas izšķiršanās jautājums par to, kur, vai un kā šīs lietas tiek risinātas.

G. Kusiņš.

Paldies par jūsu atbildēm.

S. Osipova.

Tā, jautājumus uzdod tiesnesis Kučs.

A. Kučs.

Labrīt vai labdien jau jāsaka... Tātad man arī būs pāris jautājumi. Kā kolēģis jau uzdeva drusciņ par 155 pantu, es tad sākšu ar to.

Tātad, ja mēs paskatāmies ne tikai uz apstrīdēto normu, bet panta nosaukums ir “Atvaļinājums bērna tēvam, adoptētājam vai citai personai, kas kopj bērnu”. Un jūs arī teicāt, ka bērna interesēs ir, un, ja māte veselības dēļ nevar kopt bērnu, tad bērna interesēs ir palikt mājās un, ka tad ir cita persona, kurai tad arī tiek sniegts atbalsts, kas faktiski kopj un aprūpē bērnu.

Savukārt attiecībā uz apstrīdēto normu, ja es pareizi to normu lasu un saprotu, jūs varat pateikt to, tad tas atbalsts tiek sniegts bērna tēvam šīs tiesības uz šo desmit kalendāro dienu atvaļinājumu, neatkarīgi no tā, vai viņam ir saikne ar bērna māti un bērnu... tātad principā vienīgais kritērijs ir tas, ka viņš ir bērna bioloģiskais tēvs, neatkarīgi no tā, vai viņam ir saikne joprojām, vai varbūt viņš jau ir pametis ģimeni un tam nav nozīmes... Ir vai nav... es gribēju saprast jūsu viedokli.

M. Badovskis.

155. panta pirmās daļas tas jēgums ir dot tiesību bērna tēvam. Šajā gadījumā nav nozīmes, vai bērna tēvs ir laulībā ar bērna māti, vai viņi dzīvo kopā, vai viņi dzīvo šķirti, atbilstoši arī Civillikumam, ka šķirti dzīvojošiem vecākiem šī kopīgā aizgādība turpinās. Tēva pienākumi šādā situācijā, kā saka, neatceļas. Viņam joprojām ir pienākums tos pildīt un ir daudzi gadījumi, ka šādi arī notiek. Ir šķirtas ģimenes, objektīvi pastāvoša realitāte, bet tās tēva tiesības viņam saglabājas.

A Kučs.

Mans jautājums bija varbūt arī tāds: vai tā kā domājot tīri no bērna interešu viedokļa... vai bērna interesēs tad nav būt kopā ar to cilvēku, kas faktiski kopj šo bērnu un ir klāt? Un te jūs sakāt, ka cits variants, ka tēvs varbūt vairs nav klāt un arī neizrāda nekādu interesi par šo bērnu.

M. Badovskis.

Situācijas, protams, ir iespējamās dažādas, bet bērna tēvam ir tiesības uz saikni ar bērnu un arī bērnam ir tiesības uz saikni ar tēvu līdz brīdim, kamēr šīs aizgādības tiesības ir, mēs neredzam nekādu iemeslu, kāpēc tēvam šādas tiesības nebūtu nodrošinātas.

A. Kučs.

Paldies.

Otrs jautājums ir... Tātad domāju, ka jūs piekrītat Saeimas viedoklim, ka arī viendzimuma pāri veido ģimeni. Jā vai nē?

M. Badovskis.

Es pieļauju, ka noteiktās situācijās pie noteiktām tiesiskām attiecībām varētu veidoties šī lieta, jo īpaši ņemot vērā, ko arī Tieslietu ministrija vakar minēja par Kriminālprocesa likuma lietām un tamlīdzīgām.

A. Kučs.

Nu, es jau teiktu, ka arī no ECT judikatūras izriet, ka arī šāda veida pāri veido ģimeni, es domāju, ka to arī Saeima vakar neizslēdza, pareizāk sakot, tieši pretēji.

Bet tas, ko vakar, teiksim, mēs dzirdējām... tā tad, ja šāda veida pāri arī veido ģimeni... Tad mans nākamais jautājums būtu tāds: vai no Satversmes 110. panta izriet arī valsts pienākums aizsargāt un atbalstīt arī šāda veida ģimenes?

M. Badovskis.

Šajā sakarā es gribētu atkārtoties par to, ko es jau teicu, ka 155. panta kontekstā mēs uzsvaru liekam uz “darbinieku” kā tiesību subjektu, nevis ģimeni, neatkarīgi no koncepta.

A. Kučs.

Nu bet te jau mēs nevaram to nodalīt. Kā tad jūs to dalāt? Jūs sakāt, ka “mēs liekam uzsvaru uz darbinieku”, tad mēs liekam uzsvaru uz darbinieku, kurš ir vecāks, bet vecāks var būt tikai tad, ja tur ir dažāda dzimuma personas, kas veido šo ģimeni. Tāpēc mans tas jautājums bija šādā aspektā, vai attiecībā uz šāda veida ģimenēm, ko veido viena dzimuma personas valsts nodrošina kādu atbalstu un aizsardzību sociālo tiesību jomā vai jūs uzskatāt, ka valstij vispār tas nebūtu jādara?

M. Badovskis.

Es negribētu izteikt apsvērumus par to, vai ir vai nav jādara, bet, atgriežoties pie konkrēti šī 155. panta normas, ideja ir dot šo tiesību uz atvaļinājumu bērna tēvam, neatkarīgi no citiem apstākļiem un tikai un vienīgi šis bērna tēvs ir tiesīgais subjekts. Šī juridiskā saikne ir izveidota un, ja Civillikums definē bērna tēvu tā, kā tas to definē, tad mēs arī vadāmies no šī tiesiskā ietvara, kas ir.

A. Kučs.

Labi. Paldies par to.

Un pēdējais tad varbūt, tā kā jūs arī pārstāvat Labklājības ministriju un bērnu tiesību joma mums tagad ir Labklājības ministrijas pārziņā... Vai no bērna tiesību viedokļa, jūsuprāt, vai bērna interesēs būtu arī tas, ka viņš ir kopā ar abiem savas ģimenes locekļiem, teiksim tā?

M. Badovskis.

Šeit viennozīmīgi varētu teikt, ja bērns ir kopā ar abiem vecākiem – tēvu un māti –, viennozīmīgi tas ir bērna vislabākajās interesēs. Bērna vislabākajās interesēs būs arī situācijas, kad viņš ir kopā ar kādu no vecākiem. Ņemot vērā arī vakardienas diskusijas, protams, bērna interesēs varētu būt arī situācijas, kad šajos procesos iesaistās arī kādas citas personas, pieņemsim, vakar tika minēts piemērs par vectēvu vai kāds cits radnieks... tas ir ļoti tāds diskutējams jautājums.

Atkal no otras puses paskatoties, šī konkrētā tiesība ir aprobežota ar konkrētu subjektu un mēs tad šajā gadījumā arī uz to tikai fokusējamies un izejam no tā, ka esamība ar tēvu vai tēva klātbūtne bērnam jebkurā gadījumā būs labākajās interesēs.

A. Kučs.

Paldies jums.

S. Osipova.

Jautājumus uzdos tiesnesis Neimanis.

J. Neimanis.

Jā, paldies.

Tātad, kā es saprotu, faktiski tātad šī darba tiesību norma ir sistēmiski saistīta ar visām pārējām Latvijas tiesību sistēmā esošajām normām, kas minētas gan Civillikumā, gan Darba likumā, gan arī Sociālās apdrošināšanas tiesībās, ar kurām ar jēdzienu “bērna tēvs” saprot konkrētu tātad juridisku institūtu. Bet šīs lietas centrālais jautājums nav jau par to, kā interpretēt Darba likuma 155. pantu, bet par to, vai šo 155. pantu var saprast arī kā liegumu ne tam, kurš ir bērna bioloģiskais tēvs tātad bērna tēvs, kā liegumu saņemt līdzvērtīgu tiesību apjomu, ņemot vērā to, ka gan Satversmes tiesa, gan arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka ar Satversmē minēto jēdzienu “ģimene” tiek aptvertas arī cita veida attiecības, kā tikai laulība, kas balstās uz laulību.

Un tamdēļ arī jautājums par to, vai ar šo aspektu, tātad... piemērojot vai skatoties uz Darba likuma normu mēs varam atvasināt tādu secinājumu, ka līdzvērtīgas tiesības no Satversmes 110. panta ir jāpiešķir arī ne-bērna tēvam?

M. Badovskis.

Tas, ko es šobrīd varētu teikt, ka mūsu ieskatā – nē. Mūsu ieskatā, ņemot tieši vērā visu šo tiesību sistēmu, šī tiesība pienāktos tikai un vienīgi bērna tēvam. Bet tas, ko mēs arī esam norādījuši savā atbildes rakstā jautājuma par kāda atvaļinājuma piešķiršanu... paternitātes vai kāda cita piešķiršanu... tas ir tiesību politikas izšķiršanās jautājums, kas ir lemjams likumdošanas ceļā un likumdevējs var paredzēt visdažādākos vēl papildus atbalsta veidus.

Bet pats par sevi, kā mēs arī minējām un mūsu pārliecība ir, ka no šiem starptautiskajiem dokumentiem, nedz arī no direktīvas, ņemot vērā visus tos apsvērumus, ka dalībvalstis pašas var definēt, kas ir viens vai otrs jēdziens, neizriet pienākums vai nevarētu izdarīt secinājumu, ka identiskas tiesības pienāktos, kā šajā gadījumā tas ir minēts konstitucionālajā sūdzībā.

J. Neimanis.

Tad jautājums... tā tad jūs sakāt, ka tas ir tiesību politiskas izšķiršanās jautājums. Bet Satversme noteic, ka ģimenēm ir sagaidāma valsts aizsardzība.

Vai un kādi ir, Labklājības ministrijas ieskatā, saskatāmie aizsardzības pasākumi šāda veida ģimenēm, kas neatbilst Latvijas likumdevēja tradicionālajam konceptam par bērna tēvu un bērna māti?

M. Badovskis.

Nu, šobrīd es varu tikai atkārtoties. Darba likuma kontekstā viss šis tiesību apjoms, kas ir minēts, tiek attiecināts uz darbinieku, kurš tad nu ir vai nu tēvs vai māte vai kāds no vecākiem. Par cita veida atbalstiem tiešā veidā mēs šobrīd runāt nevaram, bet kā situācijas risinājums, šķiet, arī vakar tika minēti piemēri par indivīda iespējām piešķirt atvaļinājumu bez darba samaksas saglabāšanas un tad tādā veidā šo lietu risināt. Mēs esam saistīti ar šo jēdzienu izpratni "ģimene, tēvs, māte, vecāks".

J. Neimanis.

Jā, paldies. Bet tur minēja arī tiesības neliecināt pret saviem tuviniekiem Kriminālprocesā, aizsardzību pret vardarbību... Vai jums šķiet, ka šie instrumenti kā vienkārša iespēja palūgt brīvu laiku no darba un kas ir atkarīga tikai un vienīgi būtībā no darba devēja ieskata, piekrišanas šādai brīva laika piešķiršanai un šie kriminālprocesuālie noteikumi ir pietiekoši ģimenes aizsardzības mehānismi no valsts?

M. Badovskis.

Iespējams, ka papildus tiem, ko jūs minējāt, ir vēl kaut kādas tiesības, kas vispārīgi vai globāli pienāktos šādās situācijās, bet mūsu ieskatā jāskatās uz tām konkrētajām tiesiskajām attiecībām un to konkrēto tiesību nozari. Ja darba tiesību mērķis ir vērsts uz darbinieka un darba devēja tiesisko attiecību regulējumu un uz darbinieku kā indivīdu, kuram ir noteikta veida tiesības, tad mēs šādā veidā arī uz šo raugāties. Ja, piemēram, izdarot grozījumus kādos citos normatīvajos aktos šie jēdzieni jeb koncepti tiek mainīti, tad atkal ir cits risinājums. Bet šobrīd darba tiesisko attiecību kontekstā, ja tu esi darbinieks un tu esi vecāks, tev tā tad pienākas noteikta veida, ja tā varētu teikt, labumi, ja tu neesi vecāks, tad šie labumi nepienākas.

J. Neimanis.

Paldies.

S. Osipova.

Tā, jautājumus uzdos tiesnesis Kusiņš.

G. Kusiņš.

Es gribēju jums pajautāt, turpinot šo Darba likuma 155. panta otro, trešo un sesto daļu analīzi... tas nav tieši ar apstrīdēto normu, bet šeit... Sakiet, lūdzu, kā sistēmiski mijiedarbojas šajās otrajā, trešajā un sestajā daļā noteiktās citas personas, kas faktiski kopj bērnu un Civillikumā ietvertais aizbildnības institūts? Pēc kādiem kritērijiem tad tie savā starpā savienojas? Paldies.

M. Badovskis.

Es neesmu liels speciālists šajos ģimenes tiesību jautājumos, bet es domāju, ka visa šī sistēma ir harmoniska un viss notiek, jo situācijās, ja bērns ir nonācis ārpus... respektīvi, palicis bez vecāku gādības, tad bērnam tiek iecelts aizbildnis. Ar šo lietu nodarbojas Bāriņtiesa. Tas ir Bāriņtiesas tiešais pienākums, atbilstoši arī likumam īstenot šādas lietas. Bāriņtiesa arī var ievietot bērnu citās ārpus ģimenes aprūpes formās, proti, audžuģimenē, bērnu aprūpes iestādē, bet Bāriņtiesa šajā procesā ir šis centrālais subjekts, kas īsteno šīs lietas.

Bet panta izpratnē šī "cita persona" var būt aizbildnis.

G. Kusiņš.

Jā. Paldies, tieši to es arī gribēju dzirdēt. Paldies.

S. Osipova.

Jautājums uzdos tiesnesis Laviņš.

A. Laviņš.

Jā, labdien. Jautājumu labprāt uzdotu raugoties no bērna interešu un tiesību nodrošināšanas viedokļa.

Kā jūs vērtējat: vai tās ģimenes, kurā ir viendzimuma cilvēki un šajā ģimenē ir bērns un atšķirīga dzimuma pāris un ir piedzimis bērns... vai šie bērni šajās ģimenēs no tiesībām saņemt labāko aprūpi atrodas līdzvērtīgā situācijā? Pirmais jautājums.

M. Badovskis.

Man diemžēl ir grūti sniegt izvērtējumu par šādu jautājumu, vai pie viena vai pie otra gadījuma... par bērna interesēm, jo man nav atbilstošas izglītība vai prasmes, lai to izdarītu šādu secinājumu...

A. Laviņš.

Un otrs jautājums. Bet varbūt jūs redzat, ka Latvijas tiesiskajā sistēmā pastāv citi līdzekļi, kādā ar kādiem citiem instrumentiem varētu šie bērni, kas ir šādās divās dažādās ģimenēs, kur vienā ir atbilstoši Civillikuma izpratnei ir tēvs un tēvam pienākas šī tiesība un tēvs jau bērna pirmajām dzimšanas dienām var veidot šo emocionālo saiti, un ir šī cita ģimene, kura ir viendzimuma pāris, un šāda tiesība nav tieši attiecībā uz šāda tēva atvaļinājuma saņemšanu. Bet varbūt jūs redzat, ka Latvijas tiesiskajā sistēmā ir kādi citi līdzekļi, kas var līdzvērtīgi dot labumus, lai bērns saņemtu tādu pašu aprūpi, kādu tas saņemtu gadījumā, ja atrastos tādā ģimenē, kur ir vīrietis un sieviete? Vai redzat citus alternatīvus līdzekļus, lai bērni, tieši bērni, atrastos vienlīdzīgā situācijā no tiesību viedokļa saņemt pienācīgu aprūpi jau no pirmās dzimšanas dienas?

M. Badovskis.

Es pieļauju, ka šādi risinājumi ir iespējami atrast un tādi arī varētu būt, nu, kaut vai runājot par kaut kādu īpaša veida atvaļinājumiem vai arī, kā ir direktīvā minēts, par šo līdzvērtīgo otru vecāku... Bet tas jebkurā gadījumā ir šī likumdevēja izšķiršanās jautājums par tām statusa maiņām un konkrētu tiesību piešķiršanu. Jo tā tiesība jau tiks piešķirta darbiniekam un kā to iegūs bērns... tā tiesība jau netiks piešķirta bērnam.

A. Laviņš.

Jā, es tādu plašāku jautājumu uzdevumu, ne tikai raugoties no Darba likuma viedokļa... vispār jautājums bija, vai tiesiskajā sistēmā jūs redzat kādu alternatīvu līdzekli, kas varētu bērnu nostādīt līdzvērtīgā situācijā... Un jūsu atbilde bija tādā vēlējuma izteiksmē. Tas nozīmē, ka esošajā, uz šobrīd esošajā sistēmā jūs neredzat, bet principā, ka tā varētu būt kādreiz un tas ir atkarīgs no likumdevēja izšķiršanās. Es pareizi sapratu?

M. Badovskis.

Jā, tieši tā.

A. Laviņš.

Tad vēl viens precizējošs jautājums. Tātad jūs atbildot uz kolēģa tiesneša Gunāra Kusiņa jautājumiem un tostarp par aizbildniecības institūtu, jūs tā uzmanīgi norādījāt, ka tajos gadījumos, ja, piemēram, bērna tēvs... nu, dzīvē visādi gadās un ir

miris un ir iecelts aizbildnis, tad tiktāl no dokumentu viedokļa ir skaidrs, ka ir kāds tiesību akts, kas apliecina aizbildņa tiesības un tad aizbildnim var darba devējs piešķirt šo atvaļinājumu. Un sniedzot atbildi jūs teicāt, ka “parasti” tas tiek risināts ar aizbildnību... Vai ir kaut kādas situācijas, kas tiek risinātas mazlietiņ atšķirīgi? Ko jūs bijāt domājis ar šo “parasti”? Es tā labprāt gribētu noprecizēt šo... Kādas vēl šeit ir situācijas?

M. Badovskis.

Nu, teorētiski ir iespējamās arī audžuģimenes situācija, kas arī ir viens no ārpusģimenes aprūpes veidiem. Teorētiski šiem te krīzes risinājumiem ir iespējama arī Bērna tiesību aizsardzības likuma 45.¹ pantā minētā situācijas risināšana, ka vecāku aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē Latvijā un aprūpes uzraudzība... kur arī tiek minēts, ka vecāki var nodot citas personas aprūpē Latvijā uz laiku, kas ilgāks par 3 mēnešiem, ja pirms nodošanas vecāku dzīvesvietā Bāriņtiesa atzinusi, ka šāda nodošana atbilst bērna interesēm un persona spēs rūpēties un tamlīdzīgi... Tā kā ir vairāki instrumenti. Tas aizbildņa gadījums bija viens un iespējams, tradicionālākais... es tā pieļauju...

A. Laviņš.

Jā, paldies par šo precizējumu.

Un visbeidzot. Lai saprastu jūsu norādi par Darba likuma 155. pantā ietvertās tiesības raksturu. Un jūs minējāt, ka tā ir personiska tiesība darbiniekam - tēvam tieši... Un modelēsim situāciju. Nu, piemēram, es jau minēju šo gadījumu, kā jau es teicu, ka dzīvē dažādi gadās... un, piemēram, tēvs nomirst un ir palikusi nesamaksāta darba alga un ir palikusi šī iespēja, piemēram, pretendēt uz šādu atbalstu par atvaļinājumu. Un tādā gadījumā, piemēram, ja bērna māte celtu prasību tiesā par nesamaksātā atalgojuma piedziņu un arī šī atvaļinājuma pabalsta piešķiršanu, tad, jūsuprāt, tiesai būtu jāizbeidz tiesvedība daļā par šī atvaļinājuma piešķiršanu, jo tā ir personiska prasība, kas nepāriet mantiniekiem?

M. Badovskis.

Es uz tik sarežģītu jautājumu tā uzreiz nevarēju atbildēt... Man šķiet, ka nav šaubu par jau nopelnīto atlīdzību, kas var tikt atgūta... Tās personiskas nenododamas tiesības idejas pamatā ir tas, ka tēvs šo atvaļinājumu, ja šāda iespēja ir un viņš izvēlas to, izmanto personīgi, nevis nododot kādai citai personai, piemēram, bērna mātei, kura tādējādi potenciāli varētu paildzināt savu dzemdību atvaļinājumu un dabūt tos bonusus, kas šādā situācijā varētu pienākties. Cik mums ir informācija, tas stāsts par nenododamo un individuālo tiesību ir saistīts ar kaut kādiem modeļiem kādās citās valstīs, kur šī iespēja kaut kādā daļā vai pilnībā ir pastāvējusi nodot šo savu tiesību.

Tas, ko es atsaucos uz šo individuālo un nenododamo, tas ir šis Eiropas dokuments, šī rezolūcija, kas aicinātu dalībvalstis iet šo ceļu, jo mērķis bija tēva iesaistīšana bērna aprūpē, rūpēs, saikņu veidošana un tādā veidā...

A. Laviņš.

Paldies par sniegtajām atbildēm.

S. Osipova.

Tiesnesis Kusiņš.

G. Kusiņš.

Jā. Pēdējais jautājums no manas puses.

Sakiet, lūdzu, es no jūsu atbildes sapratu, ka pie 155. panta otrās, trešās un sestās daļas tad kad Bāriņtiesa tiek iesaistīta... Jūs teicāt, ka Bāriņtiesa vērtē arī no bērna tiesību vislabāko interešu viedokļa un raugās. Tad iznāk tagad tā, ka 155. panta pirmā daļā šis bērnu vislabāko interešu viedoklis... nu, šī interese tiek tā kā prezumēta, bet var tikt arī nesasniegta, ja šis atvaļinājums darbiniekam tiek piešķirts, bet netiek kontrolēts, vai tas bērna tēvs mēģina veidot šo emocionālo saiti, vai viņš vispār dodas pie šīs ģimenes? Jo pirmajā daļā nekādu papildus nosacījumu nav. Vienkārši ir dokuments, ko droši vien var uzrādīt darba devējam, ka persona ir bērna tēvs, un tāpēc viņam piešķir šo atvaļinājumu.

Vai es pareizi saprotu, ka jūs nošķirat šīs divas situācijas? Pirmajā daļā – bez papildu izvērtējuma un otrā, trešā un sestā daļā – tur, kur Bāriņtiesa var pateikt, ka ir kāda cita šī persona, ka tad tiek vērtēts arī šis bērna tiesību vislabāko ievērošanas princips. Paldies.

M. Badovskis.

Tieši tā. Te ir jārūnā par prezumpciju, kā tēvs savas intereses izlietos vislabākajā veidā un rūpēsies par bērnu. Tas, ko cilvēks konkrēti dara, vai kāds ir šis konkrētais pasākumu kopums šajā laikā, tas ir šī indivīda izvēlē un valstij šādas lietas principā nav jākontrolē. Protams, ir citi mehānismi par aizgādības tiesību pārtraukšanu vai atņemšanu gadījumos, ja attiecīgā persona nenodrošina šo aizgādības tiesību pienācīgu īstenošanu, es domāju, šis nav īsti tas gadījums, par ko runāt. Bet, jā, tā ir prezumpcija, ka bērna tēva klātbūtne būs tikai ar pozitīvu efektu.

G. Kusiņš

Paldies.

S. Osipova.

Tā, paldies, šobrīd tiesai vairāk jautājumu nav. Ir iespēja uzdot jautājumus pieteikuma iesniedzējas pārstāvim Šķiņķa kungam. Lūdzu!

M. Šķiņķis.

Liels paldies. Ja drīkst, es paturpināšu ar pēdējo Kusiņa kunga jautājumu un prezumpciju.

Vai pareizs tad būtu secinājums, kādu es izdarīju, ka likumdevēja Darba likuma 155. panta pirmajā daļā ir izdarījis prezumpciju, ka gadījumā, ja bērna tēva nav, tad ir prezumējums, ka bērna interesēs būtu, ka neviena cita persona nestājas, ja tā var izteikties, nestājas šī tēva vietā.

M. Badovskis.

Es pieļauju, ka jā. Jo šī tiesība ir dota tēvam, tas ir ļoti īss laika posms – šīs 10 dienas. Ja tēvs to izmanto, tad izmanto. Ja tēvs to neizmanto, vai arī nav vēlēšanās vai tāpēc, ka nav, tad nav attiecīgi citai personai došana... Vismaz šajā konceptā kā tēva atvaļinājums jeb paternitātes atvaļinājums – nē. Te, protams, var būt diskusijas un kādas izšķiršanās par cita veida atvaļinājumu noteiktās situācijās jau ar citu mērķi, bet tās pirmās daļas kontekstā ir tikai tā.

M. Šķiņķis.

Paldies. Es sapratu pozīciju.

Nākamais jautājums. Jūs runājāt par Darba likuma 155. pantu tādā darba tiesību izpratnē, kas ir saprotams no vienas puses. No otras puses es gribēju saprast, ko likumdevējs ir centies panākt, dodot darbiniekam, tēvam, šādu iespēju būt mājās šīs 10 dienas?

M. Badovskis.

Pirmkārt, tas ir saistīts ar šo mērķi, ar vienlīdzīgu tiesību un iespēju nodrošināšanu vīriešiem un sievietēm saistībā ar privāto un darba dzīvi. Tas viennozīmīgi ir skaidrs. Tieši šī mērķa pamatideja jau ir... atbildētāja pārstāvis vakar ļoti detalizēti izstāstīja šos mērķus: tāpat tēva-bērna saiknes veidošana, rūpes, aprūpe, pozitīvo emociju veidošana... Tas ir tas... tā pamatideja, kāpēc šāds atvaļinājums tiek piešķirts.

M. Šķiņķis.

Jā... Man jautājums tad būtu varbūt tāds nedaudz plašāks... Kādēļ šīs lietas ir vajadzīgas? Kādēļ šī saiknes veidošana ir vajadzīga? Ko valsts cenšas... kas ir tas... varbūt ir vēl kāds augstāks virsmērķis, kāpēc tas viss ir vajadzīgs?

M. Badovskis.

Kā jau es iepriekš minēju, tie sākotnējie mērķi ir kaut kādu stereotipu maiņa un tēva iesaiste bērna aprūpē līdzvērtīgi ar to, kā to dara sievietes. Tā pamatideja ir... jā, pamudinājums... un arī šajos atsevišķos direktīvu apsvērumos arī tiek minēts tieši šis pamudinājums, aicinājums tēviem aktīvāk iesaistīties. Tāda kopēja tendence ir mudināt tēvus aktīvāk uzņemties to, kas viņiem ir jādara. Un šis atvaļinājums, turklāt apmaksāts, ir viens no veidiem, kā mudināt tēvus to darīt. Bet tas ir arī... jaunākās direktīvas apsvērumos arī ir norādīts, ka lai vēl vairāk motivētu vai mudinātu tēvus izmantot šīs tiesības, tad arī direktīva paredz šo kompensācijas mehānismu par laiku, kamēr tēvs atrodas šajā atvaļinājumā.

M. Šķiņķis.

Tad arī vēl tāds precizējošs pie šī paša... Vai tur ir būtisks tas moments un kā jūs redzat šo dzimumu līdztiesības jautājumu... Un sociālās normās varbūt ir tas pieņemtais, kā varbūt uzvedas sabiedrībā vīrieši un sievietes... vai tur ir būtisks tas dzimuma moments? Respektīvi, vai varētu būt tāda prezumpcija, ko likumdevējam izdarīt, ka sievietes ģimenes dzīvē iesaistās vairāk nekā vīrieši un tādēļ viendzimuma pāru ģimenēs, kurās ir divi faktiskie vecāki-sievietes, tad nav vajadzīgs tāds likumdevēja mudinājums šai sievietei iesaistīties ģimenes dzīvē, bet, tā kā modeļos, kur ir vīrietis un sieviete, vīrietim tomēr tas mudinājums ir nepieciešams. Vai šādu manu izdarītu pieņēmumu varētu atzīt par atbilstošu jūsu pozīcijai?

M. Badovskis.

Grūti tā uzreiz atbildēt. Man īsti patiesībā šobrīd atbildes nav... Bet tie ir pieņēmumi vai lietas, ko mēs varam izdarīt, bet šobrīd šajā kontekstā pie šī tiesiskā ietvara mēs runājam tieši par šo vīriešu tēvu iesaisti lietā.

Es nezinu, vai ir pētījumi kādās citās jomās... vai par pēc citiem aspektiem, iespējams, bet mēs šobrīd fokusējamies tikai uz šo jautājumu.

M. Šķiņķis.

Es sapratu, paldies. Tāpēc vairāk par šo nē.

Man vairāk ir jautājums jums kā Labklājības ministrijas pārstāvim. Labklājības ministrija ir arī kā vadošā iestāde bērnu un ģimenes tiesību jautājumos, kā tas ir noteikts arī jūsu nolikumā. Tāpēc man ir jautājums tāds: vai Labklājības ministrijai ir zināms, cik šobrīd Latvijā ir ģimenes ar bērniem, viendzimuma pāru veidotas ģimenes ar bērniem?

M. Badovskis.

Nu, vismaz manā rīcībā šādas informācijas nav. Tāpēc es jums nevaru atbildēt to, vai ministrijas kādiem kolēģiem ir informācija, arī ir grūti teikt, bet es pieļauju, ka aplēses var tikt uzdarītas tikai kaut kādu pētījumu vai aptauju rezultātā, jo tas ir vienīgais, bet nu nē, man nav šādu datu, nav zināms.

M. Šķiņķis.

Skaidrs. Tad nākamais jautājums.

Nav tas skaits apzināts, bet vai Labklājības ministrija ir centusies identificēt varbūt kādus problēmjaudājumus vai problēmsituācijas, kas ir tieši uz šādām ģimenēm?

M. Badovskis.

Nav man informācija par šādu lietu.

M. Šķiņķis.

Paldies. Man vairs nav jautājumu.

S. Osipova.

Paldies, Šķiņķa kungs. Jautājumus var uzdot Saeimas pārstāvji.

M. Birģelis.

Paldies, godātā tiesa, par iespēju uzdot jautājumus.

Paldies arī Labklājības ministrijai par viedokli.

Saeimai atsevišķi ir jautājumi arī, uzklusot Labklājības ministrijas viedokli.

Kā ministrijas ieskatā - vai situācijā, kad ir ģimene, kurā nav tēva - vai šāda ģimene nebauda nekādu valsts aizsardzību, proti, vai citi paredzētie mehānismi ģimenei, kas ir bērna kopšanas atvaļinājums, dažādi valsts pabalsti, vai šāda ģimene nespēj izmantot šāda veida atbalsta pasākumus?

M. Badovskis.

Es domāju, ka visi pieejamie atbalsta pasākumi, kas ir pietiekami šajā gadījumā bērna mātei, var tikt izmantoti un tādi arī tiek piešķirti. Vienīgi, šajā gadījumā būs atvaļinājums bērna tēvam, šis te paternitātes atvaļinājums, tas ir vienīgais, ko nevar izmantot, jo visas pārējās tiesības ir konkrētajam darbiniekam sākot ar bērna kopšanas atvaļinājumu un beidzot ar visiem atbalsta pasākumiem, gan nepilna darba laika noteikšanā un visās citās lietās.

M. Birģelis.

Paldies. Papildus jautājums nedaudz par tēva atvaļinājuma institūta būtību. Vai šī institūta būtība ir tāda, ka tam ir paredzēts nodrošināt pilnīgi visas bērna intereses, vai tam ir konkrēts aspekts, respektīvi, šis tēva un bērna attiecību aspekts? Vai tam ir tomēr plašāks bērna interešu uzdevumu nodrošinājums, respektīvi, visas bērna intereses ir jānodrošina, paredzot šādu tēva atvaļinājumu. Vai tas varētu būt arī tomēr pārāk plaši? Kā jūs redzat?

M. Badovskis.

Var būt gan vienā virzienā, gan otrā. Bet jebkurā gadījumā laikā, kad tēvs izmanto šo atvaļinājumu, viņš veido saikni ar bērnu, viņš rūpējas par viņu, viņš, iespējams, sniedz atbalstu bērna mātei, tas ir pēc tēva izvēles, kā šajā brīdī šī tiesība... cik kvalitatīvi tā tiek izmantota...

M. Birģelis.

Paldies.

Situācijā, ja, teiksim, mēs pieņemtu, ka bērnam būtu labvēlīga situācija, ka bērna mātei būtu kāds papildu atbalsts. Tad šāds papildu atbalsts būtu apstrīdētās normas ietvarā vai tā būtu cita norma?

M. Badovskis.

Vai drīkstētu lūgt vēlreiz atkārtot jautājumu... man te pazuda sakari...

M. Birģelis.

Jā. Saeimas pozīcijas jautājums ir tāds: situācijā, ja mēs pieņemtu, ka bērnam būtu labvēlīgi tādi apstākļi, kurā bērna mātei neatkarīgi no šī ģimenes statusa, būtu papildu atbalsts, kas izpaustos kā, teiksim, atvaļinājuma veidā, kurā kāda no personām varētu iet un palīdzēt mātei atvieglot šo ģimenes ikdienu. Vai šāds atbalsta pasākums būtu apstrīdētās normas tvērumā? Vai Labklājības ministrijā tā būtu kaut kāds jauns institūts, jauns atvaļinājuma veids, kas būtu ārpus šīs normas tvēruma?

M. Badovskis.

Man šobrīd ir pilnīgā pārliecība, ka tas nebūtu 155. panta pirmās daļas tvērumā, ja vispār šāda veida, hipotētiski, atvaļinājums vai atbalsts tiktu piešķirts, tad tas, iespējams, varētu tikt formulēts kā cita veida kaut kāds atvaļinājums, bet tā ir izšķiršanās atkal likumdevēja pusē, vai un kādā formātā šādi atvaļinājumi tiek noteikti. Jo es pieļauju arī, ka ir citas valstis, kuras arī, iespējams, pielāgo nosaukumus tur, kur ir atzīts līdzvērtīgs šis otrs vecāks.... Es pieļauju, ka ne vienmēr tas tiek saukts par

atvaļinājumu bērna tēvam, bet varbūt par kaut kādas aprūpes vai vēl kāds savādāks nosaukums.

Bet tā atbilde uz jūsu jautājumu: 155. panta pirmās daļas tvērumā – nē. Citi risinājumi ir iespējami.

M. Birģelis.

Jautājums nedaudz par direktīvas prasībām.

Kā jūsu ieskatā attiecībā uz šo jauno direktīvu, Darba un profesionālās dzīves līdzsvara direktīvu, vai arī tām valstīm, kurās šādi dažāda veida atvaļinājumi ir ģimenēm un nav konkrēti tēvam vai mātēm, būtībā jebkura persona varētu viņus izmantot. Vai arī šīm valstīm ir pienākums paredzēt konkrētu atvaļinājumu tikai bērna tēviem vai pielīdzinātam partnerim, respektīvi, vai arī šīm valstīm ir pienākums paredzēt šādu tieši tēva atvaļinājuma institūtu, neatkarīgi no tā, ka viņiem šobrīd ir dažādi atvaļinājuma veidi, ko var izmantot plašs personu loks bez konkrētas norādes – tēviem vai mātēm.

M. Badovskis.

Es nevaru komentēt, kāds ir bijis Eiropas likumdevēja šī izpratne tajā brīdī, kad šī norma tika ieviesta, bet brīdī, kad dalībvalstis pārņems šo direktīvu, viņas, protams, vērtēja šo jautājumu un, iespējams, kāds atvaļinājums jau atbilst šim mērķim, kas ir noteikts neatkarīgi no nosaukuma. Bet tā pamatideja ir, ka šobrīd vienkārši direktīva paredz kā obligātu pienākumu to, ka tēvam, vai un ciktāl dalībvalsts atzīst līdzvērtīgi... otram vecākam, ir tiesības uz šāda veida atvaļinājumu vismaz direktīvā noteiktajā minimālā apjomā, ar noteiktu atlīdzību par šo laiku un ar visām no tā izrietošajām tiesībām.

M. Birģelis.

Paldies.

Un citastarp Labklājības ministrija ir veikusi dažādus pētījumus par pašreizējo situāciju arī valstī. Un varbūt varat ieskicēt nedaudz to, kāda ir Labklājības ministrijas pozīcija attiecībā tieši uz šo tēva lomas stiprināšanu ģimenēs. Vai šāds papildu atbalsts vēl arvien ir nepieciešams, vai tas ir kaut kas tāds, kur Latvijā šobrīd vairs nepastāv šāda nevienlīdzība starp sievietēm un vīriešiem attiecībā uz to, kā viņas tad uzņemas šos bērna aprūpes pienākumus?

M. Badovskis.

Es domāju, ka jautājums joprojām ir aktuāls, un tēva iesaistīšanās ģimenes lietu risināšanā un saiknes ar bērnu nodrošināšanā, un rūpes par bērnu ir, bija un būs droši vien, aktuāls jautājums. Statistika, kas ir mūsu rīcībā attiecībā uz kaut vai paternitātes

pabalstu izmaksu, protams, ir kāpusi augšā no 2004. gada no... negribētu sameloties, bet apmēram ap 5 tūkstošiem gadījumu līdz 2019. gadā pāri par 10 tūkstošiem gadījumiem. Bet jebkurā gadījumā pasākumi tiek veikti un ir jāveic, lai tomēr šo lietu attīstītu tālāk un arī šobrīd ir dažādi pasākumi... Un šobrīd, ja nemaldos, arī viens no pasākumiem, kas tiek īstenots tādas informēšanas kampaņas kontekstā ir saistīts ar šķirtajiem tēviem, uzsverot arī viņu lomu un nozīmi bez šīm lietām, ka viņu aizgādības tiesības turpinās un kādā veidā risināt savstarpējās attiecības gan ar bērnu, gan ar bērnu māti... Domāju, ka jā, šīs lietas ir turpināmas, līdz kādam saprātīgam rezultātam.

M. Birģelis.

Un tad pēdējais jautājums.

Vai Labklājības ministrijas ieskatā, nu, šobrīd konkrētajā situācijā zinot, ka ir situācijas, ka ir daudzas ģimenes, kuros šādu tēvu nav, vai šobrīd šo māšu situācija vai viņu aizsardzība šobrīd... vai ministrija ir identificējusi, ka viņa ir nepietiekama konkrētajā tieši sākumperiodā? Vai ir kaut kādi izdarīti secinājumi par to, ka šobrīd būtu svarīgs šāds papildu atbalsts konkrētajās situācijās, kad nav bērnu tēvi?

M. Badovskis.

Es jums nevarēšu uz šo jautājumu atbildēt. Man patiešām nav informācijas par detalizētiem pētījumiem. Jebkurā gadījumā ir jābūt kaut kādiem iemesliem, kādēļ šāda palīdzība būtu vajadzīga, jo mātei ir tiesības uz šo dzemdību atvaļinājumu, uz bērna kopšanas atvaļinājumu kā viņas individuālo tiesību. Cita veida atbalsti, kā jau es minēju, ir iespējami, ja vien ir izšķiršanās par šāda veida atbalstu.

M. Birģelis.

Labi. Paldies jums liels. Saeimai jautājumu vairāk nav.

S. Osipova.

Paldies.

Liels paldies, Badovska kungs, ka jūs mūs iepazīstinājat ar Labklājības ministrijas viedokli un detalizēti atbildējat uz visiem uzdotajiem jautājumiem. Jauku jums dienu! Visu labu!

Satversmes tiesa kā nākamo uzklaušīs Tiesībsarga biroja pārstāvi – Tiesībsarga biroja Bērnu tiesību nodaļas vadītāju Lailu Grāveri.

Grāveres kundze, lūdzu ieslēdziet kameru... mūs jūs neredzam... Tā, mēs jūs redzam. Paldies.

Lietā ir iesniegta pilnvara. Tālāk tiesa ir arī pārliecinājusies par jūsu identitāti.

Lūdzu, vārds jums!

L. Grāvere.

Labdien, godātā tiesa!

Tiesībsargs šajā lietā bija aicināts izteikt viedokli par tiem jautājumiem, kuriem Tiesībsarga ieskatā varētu būt nozīme lietā.

Tiesībsarga ieskatā šo lietu būtu jāskata tieši no bērna tiesību un bērna tiesisko interešu viedokļa.

Apstrīdētā norma noteic, ka bērna tēvam ir tiesības uz desmit kalendāra dienu ilgu atvaļinājumu, ko piešķir tūlīt pēc bērna piedzimšanas, bet ne vēlāk kā divu mēnešu laikā pēc piedzimšanas.

Apstrīdētā norma ir šķērslis cita personai, kas nav bērna tēvs, kas nav dzimšanas reģistrā ierakstīta kā bērna tēvs, izmantot minēto atvaļinājumu. Un lai noskaidrotu, vai minētais regulējums atbilst Satversmes 110. panta pirmajam teikumam, būtisks ir atvaļinājuma mērķis. Ņemot vērā, ka paternitātes pabalsta mērķis ir veicināt tēva iesaistīšanos jaundzimušā bērna aprūpē, arī apstrīdētās normas mērķis ir veicināt pēc iespējas agrāku bērna tēva iesaistīšanos jaundzimušā aprūpē, tādējādi nodrošinot bērna tiesības saņemt abu vecāku aprūpi. Paternitātes atvaļinājuma mērķis skaidri ir noteikts arī Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā “Par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem”.

Direktīvā paternitātes atvaļinājums definēts kā atvaļinājums bērna piedzimšanas gadījumā, bērna aprūpes nolūkā. Šis mērķis ir skaidri norādīts un šis atvaļinājums ir paredzēts tēvam vai līdzvērtīgam otram vecākam, bet jāņem vērā, ka direktīva nosaka tikai minimālos standartus. Tā nenoteic valstij pienākumu normatīvajos aktos noteikt tiesības uz paternitātes atvaļinājumu arī citām personām, kas faktiski aprūpē bērnu kā otrs vecāks. Valstij ir rīcības brīvība bērna interesēs noteikt šādu atvaļinājumu arī citām personām.

Satversmes 110. panta pirmais teikums paredz bērna tiesību aizsardzību. Satversmē paredzētais valsts pienākums aizsargāt bērna tiesības ir precizēts Bērnu tiesību aizsardzības likumā, kuras 6. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Bērna tiesību un tiesisko interešu prioritātes princips ir viens no bērnu tiesību pamatprincipiem, kas nostiprināts Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas 3. panta pirmajā daļā.

Un Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību komiteja sava komentārā Nr. 14 “Par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses” ir uzsvērusi, ka šim bērnu tiesību un tiesisko interešu prioritātes principam piemīt trīs aspekti:

pirmkārt, tās ir materiālās tiesības. Šis princips ir nostiprināts Konvencijas 3. panta pirmajā daļā, ka tā ir materiālo tiesību norma un uz to var tieši atsaukties tiesā;

otrkārt, tas ir interpretējams tiesību princips. Un ja normu ir iespējams interpretēt vairāk nekā vienā veidā, tad ir jāizvēlas tā interpretācija, kas vislabāk atbilst bērna interesēm;

treškārt, tas ir arī procedūras procesa noteikums. Ja ir jāpieņem kāds lēmums visplašākajā nozīmē, kas ietekmēs kādu konkrētu bērnu vai bērnu grupu, vai bērnus vispār, lēmuma pieņemšanas procesā ir jāizvērtē lēmuma iespējamā ietekmē, vai tā būs pozitīva, vai negatīva uz bērniem. Turklāt, lēmuma pamatojumā ir skaidri jāpierāda, ka ir ņemtas vērā bērna intereses. Tradicionālajā ģimenē bērna tēvs ir otrs bērna aprūpētājs, kas kopā ar māti aprūpē bērnu.

Tomēr ir svarīgi ņemt vērā, ka Latvijā ik gadu 3-4 procenti jaundzimušo bērnu nav noteikta paternitāte, tātad dzimšanas reģistrā nav ieraksta par tēvu, ir tikai ieraksts par māti. Piemēram, pagājušajā gadā, 2019. gadā, ziņu par tēvu nebija 626 bērniem. Šis skaits laika gaitā nedaudz samazinās, bet tomēr ir jāņem vērā, ka ik gadus 600-700 jaundzimušo bērnu nav iespējams saņemt abu vecāku aprūpi, jo šiem bērniem dzimšanas reģistrā ieraksta par tēvu nav. Līdz ar to nav tēva, kas varētu izmantot šo paternitātes atvaļinājumu un kopā ar māti kopt bērnu, aprūpēt.

Tajās ģimenēs, kurās tēva nav, tā tas ir arī pieteicējas ģimenē, bērns pirmajās dienās pēc piedzimšanas nevar saņemt divu cilvēku aprūpi, jo apstrīdētā tiesību norma šādas tiesības liedz jebkurai citai personai, kas nav bērna tēvs. Nu, tādējādi ir secināms, ka apstrīdētā norma neaizsargā bērna tiesiskās intereses pēc iespējas labākā veidā visās ģimenēs. Un bērnu bez paternitātes tiesisko interešu aizsardzība, salīdzinot ar bērniem, kuriem ir noteikta paternitāte, nedrīkst atšķirties. Gan bērniem ar paternitāti, gan bērniem bez paternitātes ir jābūt vienādām iespējām saņemt papildu atbalstu dzīves pirmajos brīžos, jo tas ir vispārzināms fakts, ka zīdaiņiem ir nepieciešama īpaša aprūpe.

Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr. 2004-02-0106 ir secinājusi, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu un visās darbībās attiecībā uz bērniem, prioritāras ir bērna tiesības un intereses. Tas nozīmē, ka ne vien tiesai un citām institūcijām savi lēmumi jāpieņem pamatojoties uz to, kas ir bērna interesēs, bet arī likumdevējam ir jāievēro, lai pieņemtie vai grozītie normatīvie akti bērna intereses aizsargātu pēc iespējami labākā veidā.

Tiesībsarga ieskatā, bērna intereses būtu aizsargātas labākā veidā, ja tiesības uz desmit kalendāra dienas ilgu atvaļinājumu tūlīt pēc bērna piedzimšanas, bet ne vēlāk kā 2 mēnešu laikā pēc bērna piedzimšanas, būtu noteiktas ne tikai tēvam, bet arī citai personai. Ja bērnam tēva nav, dzimšanas apliecībā nav ieraksts par tēvu, vai tēvam ir faktiski šķēršļi, kas liedz aprūpēt bērnu, valstij ir no Satversmes 110. panta pirmā teikumu izrietošs pienākums aizsargāt un atbalstīt visas ģimenes un visu bērnu tiesības un tiesiskās intereses, neatkarīgi no ģimenes sastāva un citiem apstākļiem.

Apstrīdētā norma nenodrošina vienlīdzīgas iespējas visiem jaundzimušajiem bērniem papildus mātes aprūpei saņemt tēva vai citas personas aprūpi, ja tēva

iesaistīšanās jaundzimušā aprūpē nav iespējama objektīvu apstākļu dēļ. Piemēram, kā jau minēju, dzimšanas reģistrā nav ieraksta par bērna tēvu, vai arī ieraksts ir, bet, piemēram, tēvs ir miris pirms bērna dzimšanas, vai arī ir faktiski šķēršļi, kas tēvam liedz aprūpēt bērnu.

Arī sistēmiski nebūtu šķēršļi bērna interesēs papildināt Darba likuma 155. panta pirmo daļu, nosakot tiesības izmantot desmit kalendāra dienas ilgu atvaļinājumu tūlīt pēc bērna piedzimšanas arī citai personai, kas nav bērna tēvs, jo, piemēram, Darba likuma 155. panta otrā un trešā daļa noteic, ka noteiktos gadījumos tiesības uz atvaļinājumu ir bērna tēvam vai citai personai, kura faktiski kopj bērnu.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies jums, Grāveres kundze.

Tiesnesim Kusiņam būs jautājumi.

G. Kusiņš.

Labdien, Grāveres kundze! Man vairāki jautājumi.

Pirmais no jūsu nupat izklāstītā. Vai es pareizi sapratu jūsu pozīciju, ka apstrīdēto normu varētu interpretācijas ceļā attiecināt arī uz viendzimuma ģimenēm? Viendzimuma personu ģimenēm?

L. Grāvere.

Tādā redakcijā, kādā tā ir šobrīd, nevarētu. Šī redakcija būtu jāpapildina, paredzot tiesības arī citām personām, jo šeit ir skaidri pateikts, ka tas ir tikai tēvs, kas par tādu ir ierakstīts dzimšanas apliecībā.

G. Kusiņš.

Paldies.

Sakiet, lūdzu, tad kāds būtu tiesībsarga viedoklis: vai, ja mēs runājam par likumdevēja rīcības brīvības robežām... Vai likumdevējs būtu tiesīgs noteikt atšķirīgus mehānismus dažādu ģimeņu aizsardzībai, jeb būtu jānosaka pilnīga vienādība?

L. Grāvere.

Ja mēs runājam plašāk par valsts pozitīvo pienākumu, kas izriet no Satversmes 110. panta, visas ģimenes ir jāaizsargā, bet šī aizsardzība nebūtu vienāda, jo arī visas ģimenes nebūt neatrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. Aizsardzība var atšķirties un tai ir jāatšķiras, bet visām ģimenēm ir jābūt aizsargātām.

G. Kusiņš.

Paldies.

Tad man jautājums saistībā ar nupat izskanējušo Labklājības ministrijas viedokli, no kura es sapratu, ka Labklājības ministrija uzskata, ka šis ir atbalsta pasākums tieši bērna vecākiem, kas neparedz un arī, cik es saprotu Labklājības ministrijas pārstāvis arī apliecināja, ka netiek kaut kā papildus pārbaudīts, vai šis bērna tēvs velta šo laiku kontaktam ar bērnu vai nevelta. Vai jūs piekrītat Labklājības ministrijas pārstāvja izteiktajam viedoklim, jeb paliekat pie sava?

L. Grāvere.

Es nepiekrītu Labklājības ministrijas viedoklim, ka tas ir atbalsta pasākums tēvam. Šīs normas virsmērķis ir bērna tiesību aizsardzība. Ja šis būtu atvaļinājums tādā klasiskajā tradicionālajā izpratnē, kā darbinieka atvaļinājums, kā mēs to saprotam, darbinieka atpūtai, tad tas būtu tēvam viņa tiesību nodrošināšanai. Bet šajā gadījumā tam nevar piekrist, ka šis atvaļinājums ir tēvam viņa tiesību nodrošināšanai. Tas nav atvaļinājums tēvam, lai viņš varētu atpūsties šādā situācijā, ka mājā ir zīdains, šis atvaļinājums ir ar mērķi iesaistīties bērna aprūpē un palīdzēt... pat negribas teikt, ka palīdzēt mammai aprūpēt bērnu, bet tomēr, ņemot vērā veselības stāvokli pēc bērna piedzimšanas, arī viņai vajadzīgs atbalsts, bet virsmērķis ir bērna tiesību nodrošināšana šai normai. Tādēļ es sākumā minēju, ka svarīgs ir šīs normas mērķis. Norma paredz atvaļinājumu, bet mērķis ir bērna tiesību un tiesisko interešu nodrošināšana.

G. Kusiņš.

Bet ja šī atvaļinājuma mērķis ir bērna tiesību nodrošināšana, tad praksē es saprotu, ka var tīri teorētiski pastāvēt tie gadījumi, ka šis bērna tēvs šo atvaļinājumu pieprasa, bet ar bērnu nekomunicē un šīs desmit dienas pavada pēc sava ieskata un saņem vēl no valsts materiālo palīdzību.

L. Grāvere.

Civillikuma 1. pantā ir teikts, ka tiesības ir jāizmanto labā ticībā un tad tā tas būtu jādara. Bet kas attiecas uz šo normu, jā... praksē tā var būt. It sevišķi tādos gadījumos, ja dzimšanas reģistrā uz paternitātes pieņemuma pamata ir ierakstīts bērna mātes laulātais, kurš nedzīvo kopā ar šo māti, bioloģiski arī nav bērna tēvs, jā, var izmantot šo atvaļinājumu pēc saviem ieskatiem tā persona, kura ir ierakstīta dzimšanas reģistrā un tā rezultātā bērns nekāda labuma arī no tā neiegūtu. Tā var būt.

G. Kusiņš.

Bet tad tas, ka šīs desmit dienas pieprasa kā šo atvaļinājumu, tas jau automātiski nenozīmē, ka var sākt rosināt procesus, kas paredzēti Civillikumā par to, ka aizgādības

tiesības... jeb, jūsuprāt, tas ir pietiekošs pamats, ja bērna tēvs būtu paņēmis šo atvaļinājumu, ar bērnu nekomunicējis... Vai tas ir pietiekoši, lai pateiktu, ka bērna tēvs nerūpējas par bērnu vispār?

L. Grāvere.

Nē, tas nav pietiekoši, lai pateiktu, ka bērna tēvs nerūpējas vispār, jo aizgādība jau ir plašs jēdziens.

G. Kusiņš.

Un tad, jūsuprāt, vai tad šī norma tad sasniedz to mērķi, ko jūs uzskatāt, ka tā ir bērna vislabāko interešu nolūkā?

L. Grāvere.

Šī norma mērķi sasniedz tad, ja tēvs godprātīgi izmanto savas tiesības, izmanto šo atvaļinājumu bērna aprūpes nolūkā. Bet šī norma mērķi var nesasniegt un nesasniedz tajos gadījumos, ja bērna tēvs šo atvaļinājumu izmanto citiem mērķiem. To jau neviens nekontrolē, kādiem nolūkiem šī norma faktiski tiek izmantota.

G. Kusiņš.

Labi. Paldies.

Tad es vēlējos pajautāt par bērna vislabāko interešu principu. Kāds ir tiesībsarga viedoklis? Sakiet, lūdzu, vai šis princips prasa valstij pakārtot citu personu tiesības un intereses bērna tiesībām pilnīgi visos gadījumos? Respektīvi, vai tas ir tāds... vai šim principam ir kādas robežas?

L. Grāvere.

Nu, ja ir jāizsver, salīdzinot pieauguša cilvēka tiesības vai bērna tiesības, jāizsver, kuras ir svarīgākas un kam dodama priekšroka, tad priekšroka ir dodama bērna interesēm. Lēmums vai likums ir jāpieņem tā, kā vislabāk nodrošināt bērna tiesības un tiesiskās intereses konkrētajā situācijā. Tas ir tāds vērtējams, izsverams princips.

G. Kusiņš.

Un vai es pareizi saprotu jūsu pozīciju, ka no tā neizriet, ka valstij būtu pienākums pieņemt vienalga jebkādu tiesisko regulējumu un veikt jebkādu darbību, ka tikai tā būtu aizvien, aizvien labāka bērnam?

L. Grāvere.

Būtībā valstij katrs likums vai Ministru kabineta noteikumi būtu jāvērtē caur šo prizmu, kā tas ietekmēs bērna tiesības. Nu tas būtu tādā ideālā gadījumā.

G. Kusiņš.

Mans jautājums bija... es varbūt precizēšu jautājumu: vai šis princips ir tāds, kura pastāvēšana ir vienīgā, kas būtu jāievēro, jo ir arī citi principi un citas intereses. Mēs runājam par sabalansēšanu jeb par šā principa tādu absolutizēšanu. Paldies.

L. Grāvere.

Runa ir par sabalansēšanu, bet, ja ir jāizsver vai bērna, vai cita subjekta intereses, tad prioritāte ir dodama bērna interesēm... Bet par sabalansēšanu un vērtēšanu, jā.

G. Kusiņš.

Un visbeidzot tad es saprotu, ka jūs atzīstat, ka var būt tādas situācijas, ka šī 155. panta pirmā daļa var nenodrošināt bērna vislabākās intereses, ja bērna tēvs šo laiku izmanto citiem nolūkiem?

L. Grāvere.

Jā. Šī norma var nesasniegt mērķi, ja bērna tēvs šo atvaļinājumu neizmanto tam mērķim, kādam šis atvaļinājums ir domāts, paredzēts.

G. Kusiņš.

Un tad jautājums saistībā nevis ar apstrīdēto normu, bet ar tām normām, par kurām es jautāju Labklājības ministrijas pārstāvim, tas ir, par 155. panta otro, trešo un sesto daļu, kur ir norādīts šis "citas personas, kas faktiski kopj bērnu".

Sakiet, lūdzu, kā jūs redzat, vai šeit... Labklājības ministrijas pārstāvis teica, ka tieši šajā parādās tas bērna vislabāko interešu principa ievērošanas nolūks, jo tad Bāriņtiesa izvērtējot, kas būs tās citas personas, kas faktiski kopj bērnu, tad vērtē šī bērna vislabākās intereses.

L. Grāvere.

Jā. Šā paša panta 155. panta otrajā, trešajā, sestajā daļā bērna interešu princips ir ņemts vērā, jo šīs priekšrocības, kādas tiesības ir paredzētas tēvam vai tās ir piešķiramas arī citai personai, kura faktiski kopj bērnu. Šajās normas daļās likumdevējs ir paredzējis tādas situācijas, ka ne tikai tēvs, bet arī citas personas bērna interesēs varētu šīs tiesības izmantot.

Un līdzīgi tā tas varētu būt arī panta pirmajā daļā – ja tēva nav vai tēvs kādu iemeslu dēļ... viņam ir kādi faktiski šķēršļi, tie var būt visdažādākie... tēvs var būt ieslodzījumā, tēvs var būt slimnīcā vai sava veselības stāvokļa dēļ nav spējīgs sniegt atbalstu ne bērnam, ne mātei bērna aprūpē... Šādās situācijās, domājot, kā labāk nodrošināt bērna tiesiskās intereses, varētu normā noteikt, ka šādas tiesības ir arī citai

personai, ja tēvs savas tiesības neizmanto vai nevar izmantot, lai pēc iespējas labāk aizsargātu bērna intereses šajās ģimenēs.

S. Osipova.

Tā, mums šobrīd ir tehniskas problēmas ar ekrānu, lai arī jūs mūs redzat...

Mēs taisām pauzi... teiksim tā, lai savestu visu kārtībā, tiesas sēde tiek pārtraukta līdz pulksten 13.00.

Attiecīgi pēc šī pārtraukuma mēs turpināsim ar Grāveres kundzes iztaujāšanu. Es ceru, ka visas tehniskās problēmas būs atrisinātas.

(Pārtraukums.)

S. Osipova.

Lūdzu sēdieties.

Satversmes tiesa turpinās tiesas sēdi lietā Nr.2019-33-01. Un Satversmes tiesa turpina ar pieaicinātās personas – tiesībsarga pārstāves Lailas Grāveres uzklaušāšanu.

Grāveres kundze, lūdzu, ieslēdziet...Ā, jūs pieslēdzāties, paldies.

Tiesnesis Kusiņš uzdod jautājumu.

G. Kusiņš.

Sakiet, lūdzu, no tiesībsarga iesniegtā viedokļa nevarēja skaidri nolasīt, kāda tad ir tiesībsarga pozīcija. Ja mēs runājam par apstrīdēto normu, vai tā pēc tiesībsarga ieskata atbilst vai neatbilst Satversmei? Jūs arī norādījāt, ka būtu labi, ka būtu šāds atvaļinājums, vadoties no bērna vislabākajām interesēm, bet vai, jūsuprāt, šobrīd esošais regulējums atbilst Satversmei vai nē, jūsuprāt?

L. Grāvere.

Esošais regulējums, tas ir Darba likuma 155. panta pirmā daļa, atbilst Satversmes 110. pantam tiktāl, ciktāl tā paredz tēva tiesības uz paternitātes atvaļinājumu. Savukārt neatbilst tajā daļā, ka neparedz citu personu tiesības uz paternitātes atvaļinājumu, ja tēva nav vai tēvs faktisku šķēršļu dēļ nevar īstenot šo atvaļinājumu.

G. Kusiņš.

Labi. Paldies.

Un sakiet, lūdzu, vēlreiz atgriezoties pie principa, ko mēs šodien jau vairākkārt esam diskutējuši - bērna vislabākās intereses... Sakiet, lūdzu, vai no šī principa, jūsuprāt, varētu atvasināt valsts pienākumu obligāti reģistrēt visus dažādos ģimeņu veidus?

L. Grāvere.

Nē, tas neizriet no šī principa... tieši reģistrācija, jo Latvijai ir saistoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un tur spriedumos ir interpretēts, kas ir ģimene. Tā kā nav šaubu, ka ģimenes formas ir dažādas, un arī līdz ar to ir valstij jāatbalsta ikviena ģimene un tas ir jā dara neatkarīgi no tā, vai šī ģimene ir reģistrēta kādos reģistros vai nē.

G. Kusiņš.

Nu, šinī gadījumā arī Badovska kungs apliecināja, ka šis atvaļinājums ir darbiniekam un, lai to realizētu, būtu nepieciešams kāds dokuments vai kāds apliecinājums, ka šī persona, kas vēlas to saņemt, ir ar kaut kādu statusu. Sakiet, lūdzu, vai tad no bērna vislabāko prioritāšu principa, jūsuprāt, varētu vai nevarētu atvasināt pienākumu, ka savādāk jau šis darbinieks nespēs neko uzrādīt, ja valsts nebūs šai personai izsniegusi nekādu dokumentu vai fiksējusi šo faktu, ka šīs personas ir uzskatāmas par ģimeni.

L. Grāvere.

Šajā gadījumā, ja būtu, piemēram, ja mēs pieņemam, ka šī norma būtu veidota tā, ka tēvam vai citai personai ir tiesības uz desmit dienu ilgu atvaļinājumu bērna piedzimšanas gadījumā, šajā gadījumā tas atvaļinājums būtu piesaistīts konkrētam bērnam. Piemēram, Valsts sociālas apdrošināšanas aģentūra, kas piešķir paternitātes pabalstu, šo pabalstu piešķir saistībā ar konkrēta bērna piedzimšanu. Tā kā tur jau tas... nu, kuram šis pabalsts būtu piešķirts, tā ir tā persona, šī cita persona, kas faktiski rūpējas par bērnu.

Piemēram, es paskaidrošu... tas ir līdzīgi kā ar darba nespējas lapu, ja ir jākopj slims bērns līdz 14 gadu vecumam. Arī šādā gadījumā prioritāte... tā tad šo darba nespējas lapu var izmantot tēvs vai māte, bet arī cita persona un tur šī cita persona tiek norādīta medicīnas dokumentā. Tā kā tiek reģistrēts, ja tā var teikt, fiksēts caur bērna ģimenes ārstu, kas ir iesaistīts, lai būtu nepieciešamība saņemt šo darba nespējas lapu kādai personai.

Tā kā te ir jādomā par mehānismu... Un nav jau teikts, ka tā būtu pat ģimene, varbūt tā ir mammas draudzene, kas nav viņas partnere, ka tā būtu jebkura cita persona, kas bērna interesēs pirmajā brīdī pēc dzimšanas iesaistās kopā ar māti bērna aprūpē.

G. Kusiņš.

Un tad jūs uzskatāt, ka tas būtu tā kā paralēli veidojams no valsts puses, ka būtu identificējama vēl viena persona, kas ir kopā ar, nu, ideālos gadījumos, ar bērnu un bērna māti... Tā var būt jebkura persona? Vai es pareizi sapratu?

L. Grāvere.

Jā. Jā, tā varētu būt jebkura persona, kas sniedz atbalstu jaundzimušajam un viņa mātei. Un vislabāk jau to varētu izlemt abi vecāki vienojoties, kurš būs tas cilvēks, vai tas būs bērna tēvs, vai tā būs kāda cita persona, kas vislabāk varēs šādā brīdī palīdzēt.

G. Kusiņš.

Un saki, lūdzu, un tad šie... kā jūs arī norādījāt, tad šie ģimenes modeļi ir dažādi. Mūsu situācijā ir divas viendzimuma personas... Iedomāsimies, ka ir divas viena dzimuma personas, vai, jūsuprāt, divas viena dzimuma personas, teiksim, ja tie ir divi vīrieši, arī varētu dabūt divus pabalstus bērna tēvam?

L. Grāvere.

Nu divus noteikti nē. Nevienā gadījumā nevar dabūt divus pabalstus. Uz šo pabalstu ir tiesīgs pretendēt bērna tēvs, vai tā varētu būt cita persona. Katrā ziņā tā ir vienam bērnam viena persona – vai tēvs vai cita persona. Ja tie ir divi vīrieši, kas veido ģimeni, tad jau tur nav nekādu šķēršļu bērna tēvam šādu atvaļinājumu pieprasīt un saņemt.

G. Kusiņš.

Un tad pēdējais jautājums. Saki, lūdzu, vai, jūsuprāt, tad 110. panta ietvarā valsts ir izpildījusi šīs minimālās prasības un ir izveidojusi šo sistēmu vismaz minimālo prasību apjomā? Paldies.

L. Grāvere.

Minimālo prasību apmērā valsts ir izpildījusi savu pienākumu, bet tas tiešām ir minimālo prasību apmērā. Jo normām ir jākalpo bērnu vajadzībām un tiesiskajām interesēm un, šādi izpildot minimālās prasības, visi bērni nesaņem vienlīdzīgu atbalstu.

G. Kusiņš.

Paldies. Skaidra jūsu pozīcija. Paldies.

S. Osipova.

Tā, Jautājumu jums uzdos tiesnese Rezevska.

D. Rezevska.

Labdien, Laila Grāveres kundze!

Tā, man jums pirmais jautājums ir saistīts ar apstrīdētās tiesību normas virsmērķi, kā jūs to nosaucāt un kā jūs to arī formulējāt. Un mans jautājums ir: kā tiesībsargs nosaka šo apstrīdētās tiesību normas virsmērķi? Tieši juridiska metode, no

kāda avota... kā jūs izsecinājāt šo virsmērķi, jo mēs arī dzirdējām pirms tam citu valsts institūciju pārstāvētos viedokļus, kā normas mērķis attiecas tikai uz darbinieku, piemēram, un uz darbinieku tiesību nodrošināšanu. Tātad, tiesībsargs aizstāv viedokli, ka šai tiesību normai ir vēl viens mērķis, jūs to saucat par virsmērķi, un, ka tas ir saistīts ar bērna tiesību aizsardzību un bērna vislabāko interešu nodrošināšanu. Tātad, kā jūs šo virsmērķi esat noteikuši? No kādiem juridiskajiem avotiem? Paldies.

L. Grāvere.

Vispirms no paternitātes pabalsta mērķa, kas ir atrodams Satversmes tiesas spriedumā Nr. 2005-09-01. Tur ir teikts, ka paternitātes pabalsta mērķis ir iesaistīšanās bērna aprūpē. Tātad konkrēts mērķis – bērna aprūpe. Un šī atvaļinājuma mērķis skaidri definēts ir direktīvā šajā “Par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem”. Tur šis mērķis ir nosaukts un teikts, ka šis atvaļinājums ir bērna piedzimšanas gadījumā bērna aprūpes nolūkā. Tā kā skaidri pateikts, nosaukts vārdā – bērna aprūpes nolūkā.

D. Rezevska.

Liels paldies.

Otrais jautājums man ir saistīts ar to, ko jūs atbildējāt uz kolēģu uzdotajiem jautājumiem. No tiesībsarga viedokļa es redzu nepārprotamu nostāju, ka bērna vislabāko interešu nodrošināšanas princips ir prioritārs, un, ja izveidojas kolīzija starp dažādiem vispārējiem tiesību principiem konkrētajā lietā, un šajā lietā ir iesaistīts arī bērna tiesību jautājums, tad bērna vislabāko interešu prioritātes princips vienmēr prevalēs. Tā es nolasu no tiesībsarga viedokļa un jūs arī dodat tur juridiskus avotus tam un dažādus arī starptautiskus tiesību avotus.

Vai es sapratu, ka jūs šajā pozīcijā esat mainījuši viedokli? Atbildot uz kolēģu tiesnešu jautājumiem es dzirdēju, ka tā nostāja vairs nav no jūsu puses tik strikta?

L. Grāvere.

Nē, nostāja ir tieši tāda, kāda tā ir pausta rakstiskajā viedoklī, ka šī lieta ir jāvērtē, pirmām kārtām, no bērna tiesību un tiesisko interešu prioritātes principa, jo tieši tādēļ šis atvaļinājums ir ieviests, lai bērni tiktu aprūpēti pēc iespējas labākā veidā.

D. Rezevska.

Liels paldies. Tātad to mēs arī esam precizējuši, ka bērna vislabāko interešu princips ir prioritārs kolīzijas gadījumā pār pārējiem vispārējiem tiesību principiem tiesībsarga viedoklī joprojām.

Un tad trešais jautājums man ir tāds. Sakiet, lūdzu, vai tiesībsarga viedoklī nekas neparādās par atšķirīgu attieksmi, tāpēc es gribētu to noskaidrot tagad. Vai jūsu ieskatā

šajā lietā ir izveidojusies, varētu veidoties atšķirīga attieksme, balstoties uz apstrīdēto tiesību normu un vai arī jūs saskatāt, ka šeit ir iespējams kāds no diskriminācijas nepieļaujamajiem kritērijiem?

L. Grāvere.

Atšķirīga attieksme veidojas pret bērniem, kuriem ir tēvs vai kuriem tēva nav, un es tagad, es nevaru atrast, bet, manuprāt, tas bija teikts arī tiesībsarga rakstveida viedoklī, ka, ja tie bērni, kuriem ir tēvs... jā, tas ir 4. punktā rakstveida viedoklī, ka bērniem gan ar paternitāti, gan bērniem bez paternitātes ir jābūt vienādām iespējām saņemt papildu atbalstu. Pretējā gadījumā bērni, kuru paternitāte nav noteikta, tiktu diskriminēti, jo bērns tiek diskriminēts sava ģimenes stāvokļa dēļ.

D. Rezevska.

Ļoti labi. Paldies. Tātad no bērna interešu aizsardzības viedokļa. Mans jautājums gan bija tieši no šīs savienības dalībnieku viedokļa. Varbūt jūs sekojāt līdzī mūsu tiesas sēdes iepriekšējām daļām, un jautājums parādījās tieši par to, ka ja ir savienībā tātad bioloģiskā māte ar savu partneri, un tā ir heteroseksuāla savienība, tad ir iespēja, ka šis partneris, kurš nav bioloģiskais tēvs, ja šis partneris tātad ir vīrietis, varētu nokļūt šīs normas tvērumā un tātad varētu saņemt šīs tiesības uz paternitātes atvaļinājumu. Savukārt, Ja bioloģiskā māte ir savienībā ar viendzimuma personu, un šajā gadījumā partneris nevarētu nokļūt šīs tiesību normas tvērumā un nevarētu pretendēt uz paternitātes pabalstu tā iemesla dēļ, ka partneris ir sieviete un tātad šeit parādās dzimumu kritērijs.

Vai šādā aspektā Tiesībsargs arī ir domājis par atšķirīgas attieksmes izveidošanos par apstrīdētās tiesību normas piemērošanu?

L. Grāvere.

Es ļoti atvainojos, bet man kamera izslēdzās un nevaru vairs viņu ieslēgt atpakaļ, bet, kamēr risinās tehniskas problēmas, es atbildēju uz šo jautājumu.

Ka nē, tiesībsargs nav skatījies uz šo jautājumu tādā kontekstā no diskriminācijas viedokļa, jo šeit tas dzimuma kritērijs nav izšķirošs, jo arī vīrietis nevarētu izmantot šo atvaļinājumu, ja viņš nav reģistrēts kā bērna tēvs. Piemēram, ja kā bērna tēvs ir reģistrēts laulātais uz paternitātes pieņemuma pamata, tad arī sievietes partneris, kurš pat ir bērna bioloģiskais tēvs, viņš nevarētu šādu atvaļinājumu izmantot. Ne mātes partnere sieviete nevar izmantot šādu atvaļinājumu, ne mātes dzīvesbiedrs vīrietis šādu atvaļinājumu nevar izmantot, ja viņš nav ierakstīts dzimšanas reģistrā kā bērna tēvs.

D. Rezevska.

Mans jautājums bija nedaudz savādāks tomēr. Tas partneris, kas ir vīrietis un kas nav bioloģiskais tēvs, varētu tikt ierakstīts kā tēvs....

L. Grāvere.

Bet viņš to nevar paspēt izdarīt tajā ļoti īsajā laikā, ja ir jāapstrīd tiesā paternitātes pieņēmušs, viņš to nevar paspēt izdarīt tajā divu mēnešu laikā, līdz ar to viņš to atvaļinājumu, ja tā var teikt, nokavētu.

D. Rezevska.

Paldies. Par šo lietā ir atšķirīgi viedokļi, bet paldies, es jūsu viedokli sapratu. Paldies liels, Laila Grāveres kundze.

S. Osipova.

Tā... par spīti tam, ka jūs joprojām neesat redzama... es ceru, ka tagad tas mainīsies... tiesneši vēlas jums uzdot jautājumus.

Nākamais jautājums uzdos tiesnesis Kučs.

A. Kučs.

Jā, labdien! Tad es drusciņ paturpināšu to, ko jūs uz Gunāra Kusiņa kunga jautājumu atbildot teicāt... par to, vai valsts ir izpildījusi minimālo pienākumu, kas izriet no Satversmes 110. panta.

Tas jautājums man radās saistībā ar jūsu viedokli, kura 4. lapā jūs rakstāt, ka apstrīdētā norma ir daļa no valsts izveidotās ģimeņu sociālās aizsardzības sistēmas, tādēļ to vērtējot, ir jāvērtē, vai Satversmei atbilstošs ir tāds regulējums, kas daļu ģimeņu atstāj ārpus valsts izveidotās sociālās aizsardzības sistēmas.

Un tad man tas jautājums ir, ja es saprotu šo jūsu tād viedoklī pausto, tad daļa ģimeņu ir ārpus šīs sociālās aizsardzības sistēmas un vai tad ir izpildīts pat minimums, ja daļa ģimeņu atrodas ārpus jebkādas sociālās aizsardzības sistēmas?

L. Grāvere.

Viedoklī nebija domāts, ka atrodas ārpus jebkādas sociālās aizsardzības sistēmas. Viedoklī bija domāts šīs apstrīdētās normas kontekstā. Šīs normas kontekstā daļa ģimeņu nevar saņemt šo atbalstu tikai tāpēc, ka to var saņemt tā persona, kas ir reģistrēta kā bērna tēvs, bet neviena cita persona.

A. Kučs.

Labi. Tad tas otrs jautājums man turpinot būtu... Kuri tad, jūsuprāt, ir tie Latvijas tiesību sistēmā tie alternatīvie līdzekļi bērnu interešu nodrošināšanai šādās ģimenēs un bērna atbalstam un aizsardzībai?

L. Grāvere.

Alternatīvs līdzeklis varētu būt tiesības izmantot bezalgas atvaļinājumu saistībā ar nepieciešamību aprūpēt bērnu, ko var jebkura persona, bet tas ir atkarīgs no darba devēja... vai darba devējs akceptēs šādu atvaļinājumu... bezalgas atvaļinājumu darba devējs var arī nepiešķirt. Tā kā teorētiski pastāv, ka ikvienam ir šāda iespēja izmantot bezalgas atvaļinājumu, bet nav teikts, ka šīs tiesības izdosies realizēt.

A. Kučs.

Jā, bet mums jau iepriekš diskusijā ar Labklājības ministriju bija tas jautājums. Vai, jūsuprāt, tāda tiesība, kas ir atkarīga no citas privātpersonas, darba devēja, gribas... nu, vai to var uzskatīt par pasākumu 110. panta ietvaros, ko valsts ir nodrošinājusi?

L. Grāvere.

Nu, nē, to nevar uzskatīt. Tieši tādēļ arī rakstiskajā viedoklī bija minēts, ka daļa ģimeņu paliek ārpus šīs aizsardzības tieši šī panta kontekstā. Daļa ģimeņu paliek bez iespējas piesaistīt otru aprūpētāju bērna piedzimšanas gadījumā.

A. Kučs.

Labi. Paldies. Tas būtu viss no manas puses.

S. Osipova.

Tiesnesis Laviņš uzdos jautājumu.

A. Laviņš.

Jā, labdien, man divi jautājumi ir.

Pirmais. Kāds ir jūsu viedoklis par... lietas izskatīšanas gaitā arī ir sniegti atšķirīgi viedokļi par to, vai Eiropas Cilvēktiesību tiesā izskatītajā pieteikumā, un lieta saucas "Haller un citi pret Franciju" izdarītie secinājumi lēmumā. Vai šajā lēmumā izdarītie secinājumi ir nozīmīgi šīs lietas izskatīšanai? Pieteikuma iesniedzēja pārstāvis norādīja vismaz piecus iemeslus, kāpēc ne, Saeimas pārstāvis norādīja, ka šī lieta pēc saviem faktiskajiem apstākļiem ir tik līdzīga šīs lietas izskatīšanai, ka ECT lēmumā norādītie secinājumi būtu pat ļoti trāpīgi, lai piemērotu šīs lietas izskatīšanā. Vai Tiesībsarga birojā esat vērtējuši relevantās Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras piemērošanu vai attiecināšanu uz šīs lietas faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem?

L. Grāvere.

Mēs esam vērtējuši un domājuši, bet tiesībsarga ieskatā šī lieta ir plašāka, plašāk skatāma, tas tvērums ir plašāks nekā minētajai ECT lietai un ne kā pieteikuma iesniedzēja to ir norādījusi. Pieteikuma iesniedzēja šo vērš tikai uz viena dzimuma attiecībām un uz ģimeni, kas sastāv no viena dzimuma personām.

Bet šī lieta, šis Darba likuma 155. panta pirmais punkts tiesībsarga ieskatā ir skatāms plašāk un attiecināms uz jebkuru citu personu. Tas nebūtu attiecināms tikai uz mātes kopdzīves partneri. Tas būtu attiecināms uz jebkuru personu, kur vecāki varētu vienoties vai, kas, mātes ieskatā, varētu sniegt palīdzību bērna aprūpē, tā varētu būt arī persona, ar ko māte ikdienā nedzīvo kopā vienā ģimenē, tā varētu būt... nu vakar par to jau daudz runāja, ka tā varētu būt vecmāmiņa, kas atbrauc uz to laiku un viņai arī būtu tiesības uz šo atvaļinājumu. Tā kā tā varētu būt jebkura persona, tas nebūtu jāskata kā tikai viendzimuma pāru kontekstā, bet plašāk.

A. Laviņš.

Labi. Mazliet jāpārdomā jūsu sniegtā atbilde.

Un tad vēl otrs jautājums, kas man radās, klausoties jūsu sniegto atbildi, kura būtībā apmēram šādi tika saprasta, ka ģimenes apstākļu dēļ vai ģimenes sastāva dēļ ir nevienlīdzīgās situācijās bērni, kas atrodas tādā ģimenē, kur ir divas viendzimuma personas un tās ir sievietes tieši... un ja salīdzina ar tādu ģimeni, kurā ir vīrietis un sieviete. Un tad jūs minējāt, ka šo atšķirību varētu novērst, ja būtu iespēja bērna bioloģiskās mātes partnerei saņemt līdzīgu atvaļinājumu un tādā veidā šīs atšķirības mazinātos.

Tā situācija tika attīstīta tālāk, ņemot par paraugu citu modeli. Ir divi vīrieši un bērns... un vīrietis un sieviete un bērns. Ja mēs šos salīdzinām. Sakiet, lūdzu, ja gadījumā, kad bija divas sievietes un bērns, šo tēvam paredzēto pabalstu, ja to interpretētu plašāk un varētu piešķirt mātes partnerei vēl šādā veidā to varētu risināt... sakiet, lūdzu, vai ir iespējams pretējā virzienā, ja ir divi vīrieši... un bez šaubām, viens no šiem vīriešiem ir bērna tēvs, saukšu to vispārīgāk, un ir tiesības uz šo pabalstu. Tad vai otram dzīvesbiedram būtu iespēja, lai būtu šī vienlīdzīgās iespējas, nodrošināt... vai otram partnerim būtu iespēja saņemt kaut kādā daļā arī maternitātes pabalstu?

Mazliet garāks man sanāca šis izklāsts, bet es ceru, ka jūs uztvērāt, ja nē, es mēģināšu vēlreiz paskaidrot, jo maternitātes pabalsts ir paredzēts bērna mātei un maternitātes pabalsts ir sadalīts divās daļās – pirms dzemdībām daļa un pēc dzemdībām daļa. Vai šo daļu, kas ir..., ir skaidrs, ka pirms dzemdībām nekādīgi to nevarētu attiecināt uz vīrieti, bet pēc dzemdībām, to daļu, kas ir maternitātes pabalsts, tiešām jūs domājat, ka, lai nodrošinātu vienlīdzīgo tiesību iespējas, būtu jāpiemēro divu vīriešu savienībā partnerim otram, kurš nav saņēmis tēva atvaļinājumu atbilstoši Darba likuma 155 pantam... Kāda būtu jūsu atbilde?

L. Grāvere.

Nē, noteikti tā nebūtu, tā nebūtu

A. Laviņš.

Bet kā tad jūs nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi?

L. Grāvere.

Māte bērnam ir vienmēr. Par to šaubu nav. Māte katram bērnam ir vienmēr, māte ir sieviete, kas bērnu ir dzemdējusi un viss, kas ir saistīts ar maternitāti, tas ir mātei – gan pabalsti, gan atvaļinājumi, gan citas tiesības.

Bet tēvs bērnam, ieraksts par tēvu dzimšanas reģistrā, var būt un var nebūt. Un lielākajam vairumam bērnu ir ieraksts par tēvu dzimšanas reģistrā, bet ir apmēram 600–700 bērniem jaundzimušajiem gadā šī ieraksta par tēvu nav. Un tie bērni, kuriem ieraksta par tēvu nav, šīs garantijas, kas nāk no tēva puses, kuras tēvs varētu izmantot un tie labumi, ko bērns varētu caur tēvu saņemt, tas šiem bērniem izpaliek tādēļ. Un tādēļ šiem bērniem, lai to kompensētu tos labumus varētu saņemt cita persona, kas stājas tēva vietā, palīdzot aprūpēt bērnu. Bet šeit ir domas tikai par to sākotnējo, par tām desmit dienām. Jo tālāk jau tēva nav un bērnam nav ne uzturlīdzekļi, ne apgādnieka zaudējuma pensija. Jā, šis bērns ir mazāk sociāli aizsargāts, bet tā tas ir šobrīd.

Ja mēs runājam par tām desmit dienām, tad šeit gan būtu... jo tā tad būtu arī palīdzība mātei vienlaikus, ne tikai bērnam. Tā kā šeit būtu jārod risinājums, lai to kompensētu, ka arī cita persona var tā kā stāties tēva vietā un šo atbalstu sniegt.

A. Laviņš.

Respektīvi, īss atbildes kopsavilkums, ka šāda faktiskā situācija Latvija nemaz nevarētu rasties... ja, ka ir divu viena dzimuma savienība, kas ir divi vīrieši un ir viņu savienībā ir bērns un tā kā tie ir vīrieši, tad šis jautājums par maternitātes pabalsta piešķiršanu nekad nevarētu būt relevants, jo māte ir vienmēr zināma un tikai māte varēs pretendēt uz maternitātes pabalstu abām šīm daļām – pirms dzemdībām un pēc dzemdībām. Es pareizi sapratu jūsu domu?

L. Grāvere.

Jā. Tieši tā.

A. Laviņš.

Paldies.

S. Osipova.

Tā... jautājums ir tiesnesim Kusiņam.

G. Kusiņš.

Jā, man radās viens jautājums nupat pēc atbildes uz iepriekš uzdoto jautājumu.

Ziņas par bērna vecākiem Latvijā tiek ierakstītas, balstoties uz Civiltāvokļa aktu reģistrācijas likumu. Tā 34. pantā ir norādīts, kā tad šīs ziņas par bērna vecākiem tiek ierakstītas.

Sakiet, lūdzu, vai no jūsu atbildes izriet, ka šis regulējums, kas ir Civiltāvokļa aktu reģistrācijas likumā neatbilst bērna vislabākajām interesēm?

L. Grāvere.

Nē, tā es nebiju domājusi. Ziņas par bērnu tiek ierakstītas dzimšanas reģistrā vai...nu, ja ir laulība, tad ir paternitātes pieņēmums, neatkarīgi no tā, tas var nebūt bioloģiskais tēvs... vai uz brīvprātīgu paternitātes atzīšanu. Tā kā es neredzu šeit pretrunu, kā ziņas par tēvu tiek ierakstītas. Tā ir mātes izvēle atsevišķos gadījumos neierakstīt nevienu personu par tēvu, ja māte nav laulībā.

G. Kusiņš.

Bet sakiet, lūdzu, jūs nupat teicāt, ka tā lieta izveidojas tāpēc, ka nav ierakstītas ziņas par tēvu un tagad jūs sakāt, ka tā ir bērna mātes izvēle. Tad sakiet, lūdzu, tad varbūt tāda bērna mātes izvēle, kas noved pie tā, ka nav ierakstītas ziņas par tēvu, neatbilst bērna vislabākajām interesēm?

L. Grāvere.

Nu, tiesībsargam bija pirms kāda laika pārbaudes lieta par šo jautājumu, tieši par bērniem bez paternitātes, pētījām arī citu valstu praksi, nu, tā tas ir ne tikai Latvijā. Dažādās valstīs dažādi tas tiek veicināts un pat tiek nelieli sodi noteikti mātēm, kas izvēlas šādi rīkoties, bet tā problēma tāda ir. Jā, ka dažādu apsvērumu dēļ daļai bērnu nav ieraksta par tēvu. Un to arī nevar nekā ar tādiem juridiskiem instrumentiem atrisināt. Jo, ja māte saka, piemēram, ka viņa nezina, kas ir bērna tēvs un viņa šo cilvēku nevar nosaukt nekādi un uzrādīt... tā kā tas paliek mātes izvēles ziņā. Protams, to var veicināt, lai tādu gadījumu būtu arvien mazāk un statistika arī rāda, ka šādu gadījumu ir arvien mazāk. Jo, piemēram, 2012. gadā bija divreiz vairāk, bija 1213 bērnu bez ieraksta par tēvu. Tā kā šī statistika visu laiku uzlabojas un arvien mazāk šādu bērnu ir. Bet tā ir, šobrīd tie ir 626 bērni pagājušogad, kuriem tā bija mātes izvēle neierakstīt. Nu, vienā daļā tā bija mātes izvēle un viena daļa ir šīs ģimenes, kurās bērns tiek radīts mākslīgās apaugļošanas ceļā, tur arī tiešām šo ziņu nevar, tur nevar būt šis ieraksts par tēvu...

G. Kusiņš.

Labi, paldies.

Un tad vēlreiz. Es atvainojos, ka es jau trešo reizi laikam jautāšu. Jūsu tiesībsarga viedokļa 5. lapaspusē ir formulēts tāds... es nolasīšu, lai vienkārši būtu skaidrs... “tātad sistēmiski nebūtu šķēršļu bērna interesēs papildināt Darba likuma 155. panta pirmo daļu, nosakot, ka tiesības izmantot atvaļinājumu tūlīt pēc bērna dzimšanas ir arī citai personai”.

Man ir jautājums. Vai jūs ar vārdiem “sistēmiski nebūtu šķēršļu” saprotat, ka tas ir neatbilstība Satversmei, jeb jūs uzskatāt, ka tiesību politiski varētu šādi rīkoties? Tas ir... vai nu jums ir tiesību politiski argumenti, vai jūs uzskatāt, ka esošais regulējums pārkāpj Satversmi?

L. Grāvere.

Tas bija domāts tādā ziņā, ka jau šobrīd vairākos normatīvajos aktos ir tiesības “tēvam, mātei vai citai personai”. Tā kā no tādas tiesību sistēmas tas nebūtu nekas jauns vai nebijis, tas attiecas uz šīm darba nespējas lapām vai arī Darba likumā šī paša panta daļas, kas jau vairākkārt tika pieminētas. Tā kā no tādu tiesību aktu... normatīvo aktu sistēmas viedokļa tā ir: tēvs, māte vai cita persona likumā noteiktos gadījumos. Tas nav tik strikti.

G. Kusiņš.

Tad es saprotu, ka jūs runājat par 155. panta otro, trešo un sesto daļu, kur ir šī cita persona, ja?

L. Grāvere.

Jā. Un vēl tas ir pie darba nespēju lapu izsniegšanas un anulēšanas kārtības ir Ministru kabineta noteikumi, kur jau iepriekš runāju par to, ka arī slimu bērnu kopt var cita persona, ne tika tēvs un māte, ja arī ir abi vecāki.

G. Kusiņš.

Jā. Un tad tas būtu nevis kāda persona no ģimenes, bet pat kāda persona, kas nav atzīta par ģimeni jeb netiek uzskatīta par ģimeni? Arī tā varētu būt, jūsuprāt, ja?

L. Grāvere.

Arī tā varētu būt. To varētu tēvs un māte vai vecāki izvērtēt, kā būtu bērnam labāk konkrētajā situācijā.

G. Kusiņš.

Un tad ar to “varētu” es domāju, ka tas ir Satversmei neatbilstoši nevis tiesību politiski...? Tad ir Satversmei neatbilstoša situācija, jūsuprāt, jo šobrīd nav iespējams to noteikt ikvienai citai personai. Vai es pareizi saprotu?

L. Grāvere.

Satversmei neatbilstošs, Darba likuma 155. panta pirmā daļa Satversmei neatbilstoša ir tiktāl, ciktāl tā neparedz tiesības citai personai izmantot šo atvaļinājumu, lai aprūpētu bērnu.

G. Kusiņš.

Jā, liels paldies.

S. Osipova.

Paldies, tiesnešiem šobrīd vairāk jautājumu nav.

Iespēja uzdot jautājumus ir pieteikuma iesniedzējas pārstāvim Šķiņķa kungam.

Lūdzu!

M. Šķiņķis.

Liels paldies.

Es sāksu ar jautājumiem, ar ko pabeidzām tikko. Par to sociālo realitāti.

Jūs teicāt, ka gadījumā, ja ir bijusi medicīniskās apaugļošanas procedūra un tādā ietvarā ir ieņemts bērns un vēlāk piedzimis, ka objektīvi tēvu ierakstīt nevar.

Vai jūs varētu nedaudz sīkāk šo savu apgalvojumu izteikt, jo no likuma normām mēs tādu secinājumu neizdarām.

L. Grāvere.

Nē, nu hipotētiski var iet māte ar jebkuru vīrieti, kurš atzīst brīvprātīgi paternitāti un kļūst par tēvu šādā veidā, bet tas jau nav... bērnam tomēr ir tiesības uz identitāti. Un mākslīgā apaugļošana jau notiek anonīmi, tur netiek šis donors ierakstīts par tēvu.

Nu, es nezinu, ka jūs domājat šo jautājumu... ja tēva nav, tad ir svītriņa ievilkta.

M. Šķiņķis.

Nē, es domāju tā, ka Civillikums nosaka, ka viens no paternitātes nosacīšanas iespējām ir, ka bērna tēvs un māte personiski iesniedz kopīgu iesniegumu Dzimtsarakstu nodaļā. Un gan Civillikums, gan tā prakse ir tāda, ka, protams, neviens nepārbauda, vai tas vīrietis, kurš ir kopā ar māti bioloģisko ieradies uz Dzimtsarakstu nodaļu, ir bioloģiskais tēvs. Un tāpēc man radīja apjukumu jūsu atbilde, ka gadījumā, kad ir medicīniskas apaugļošanas procedūrā ieņemts bērns, tēvu nevar ierakstīt.

Tādēļ es gribēju saskaņot vai arī saprast tiesībsarga pozīciju, jūsu teikto kopsakarā ar Civillikuma 155. pantu.

L. Grāvere.

Nu var ierakstīt jebkuru vīrieti par tēvu jebkuram bērnam, kuram nav laulātais uz paternitātes pieņēmuma pamata reģistrēts kā tēvs. Pastāv tāda iespēja, jā, bet tas, protams, nebūs bioloģiskais tēvs, jā, bet likums tādu iespēju paredz, jā.

M. Šķiņķis.

Paldies. Saprātu.

Tātad jūsu teiktais, ka praktiski nav iespējams, ka vīrietis, kurš nav bioloģiskais tēvs, iegūst šo Darba likuma 155. panta pirmajā daļā noteikto atvaļinājumu, nav precīzs apgalvojums.

Vai jūs piekrītat tam, ko es tikko teicu vai nē?

L. Grāvere.

Es īsti nesaprātu jautājumu. Es atbildēju, kā es sapratu, un tad varbūt jūs precizēsiet.

Darba likuma 155. panta pirmajā daļā noteikto atvaļinājumu iegūst vīrietis, kurš ir reģistrēts kā bērna tēvs. Tas var būt bioloģiskais tēvs un tas var nebūt bioloģiskais tēvs. Tas ir vīrietis, kas ir reģistrēts kā tēvs.

M. Šķiņķis.

Jā, tieši tā. Bet jūs, atbildot uz tiesneses Rezevskas kundzes jautājumu, teicāt, ka praktiski nav iespējams šo 155. panta pirmo daļu dzīvē iedzīvināt, jo, ja pastāv, tātad, paternitātes apstrīdēšanas situācija, tad tas varētu ilgt vairāk kā divus mēnešus un tātad praktiski šo situāciju nevar iedzīvināt.

Pie paternitātes apstrīdēšanas situācijas varbūt tā varētu būt, bet mans jautājums ir uz situāciju, kurā nav strīds par paternitāti, kur bioloģiskā māte kopā ar vīrieti, kurš, iespējams ...(*nav skaņas*)... un reģistrē vai deklarē, ka tātad šis vīrietis ir bērna tēvs.

Un tad mans jautājums ir, vai šajā situācijā, kur nav strīds par paternitāti, vai šim vīrietim būtu iespēja iegūt šo atvaļinājumu uz desmit dienām.

L. Grāvere.

Jā, būtu. No tā brīža, viņš ir reģistrēts kā tēvs, viņš kļūst juridiski par tēvu un var izmantot Darba likuma noteikto atvaļinājumu.

M. Šķiņķis.

Skaidrs. Tad varbūt, ja var pavilkt diskriminācijas apsvēruma kontekstā atbildi tieši uz šo specifisko gadījumu... tātad, ka ne-bioloģiskais tēvs, vīrietis, kuru bioloģiskā māte ir akceptējusi vai piekritusi, ka šis vīrietis tiek ierakstīts par tēvu, šādas tiesības

var iegūt un arī tiesības uz desmit kalendāro dienu atvaļinājumu, pretstatā sieviešu dzimtes cilvēkam, kam tādu iespēju nav.

Vai tiesībsargs tur nesaskata diskrimināciju pēc dzimuma vai varbūt pēc seksuālās orientācijas?

L. Grāvere.

Nē, nesaskata tur diskrimināciju, jo tēvs var būt tikai vīrietis. Māte var būt tikai sieviete un tēvs var būt tikai vīrietis. Māte un tēvs ir vīrietis un sieviete.

M. Šķiņķis.

Skaidrs. Sapratu, kāda ir tiesībsarga nostāja. Paldies.

Tad man ir viens jautājums saistībā ar... tāds vairāk metodoloģisks attiecībā uz Satversmes 110. pantu.

Jūs teicāt, ka valsts minimālās prasības izpilda, bet gala secinājums ir, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 110. pantam.

Ja jūs varētu tā metodoloģiski, kur jūs redzat to, kā izpaužas Satversmes pārkāpums, ja jūs vienlaikus sakāt, ka minimālās prasības ir izpildītas.

L. Grāvere.

Ar minimālajām prasībām bija domāts tas, ko uzliek direktīva, bet neatbilstība konstatēta caur ANO Bērnu tiesību Konvencijas 3. pantu, ka bērnu tiesības un tiesiskās intereses ir prioritāras un jāaizsargā iespējami labākā veidā, un arī likumi jāpieņem tā, lai labāk aizsargātu bērnu tiesības. Un arī Satversmē šis 110. pantā pienākums aizsargāt bērnu tiesības, kas būtu valstij jāizpilda iespējami labākā veidā, lai bērns gūst lielāku labumu no tā. Un šādā aspektā neatbilst, jo tie bērni, kuriem tēva nav, nevar otra aprūpētāja rūpes saņemt un tie bērni, kuriem tēvs ir, to var saņemt, tad šeit tas likums būtu pilnveidojams, nodrošinot vienlīdz labu aprūpi pēc piedzimšanas visiem bērniem.

M. Šķiņķis.

Tad, vai es pareizi saprotu... tātad, to jau jūs teicāt, ka direktīva neprasa šādu ...*(nav skaņas)*... Satversmes 110. pants, to lasot kopsakarā ar sociālo realitāti Latvijā, kur ir daudz ģimenes bez tēva ieraksta un, konkretizējot bērna tiesību prioritātes principu, jūs sakāt, ka tas minimālais standarts, ko nosaka Satversmes 110. pants, ir tāds, ko likumdevējs neizpilda. Pareizi es saprotu?

L. Grāvere.

Jā.

M. Šķiņķis.

Skaidrs. Liels paldies.

Tad man vēl ir viens...

S. Osipova.

Varbūt jūs varētu mainīt taktiku? Jūs patiesībā noskaidrojat to, ko tiesa jau ir noskaidrojusi, pasakāt priekšā atbildi un prasāt jā vai nē un tad atliek tikai jums piekrist, jo tā jūs saliekt.

Tātad, ja jums tiešām ir jautājums, kur jūs gribat viedokli, kur ir vairāk nekā viens vārds jā vai nē, lūdzu, uzdodiet.

M. Šķiņķis.

...kuros atvaļinājuma dienas izņem sestdienās un svētdienas, faktiski iegūstot, jo tāpat sestdienā un svētdienā sagaidāms, ka tēvs būtu mājās, bet faktiski tādā veidā iegūst šo pabalstu, ko piešķir cits likums un cita norma, kas nav apstrīdēta šajā lietā.

Vai tiesībsargs šādā aspektā šo tiesību normu ir analizējis un varbūt konstatējis, ka būtu jāvērsī likumdevēja uzmanība, ka tā ir precizējama un neatbilst bērna prioritātes interešu principam? Vai tas nav analizēts?

L. Grāvere.

Nē, par šo normu tādā aspektā, ka desmit kalendāras dienas.... Tas nav ticis analizēts, jo desmit kalendārās dienas ir tāds skaidrs termins un pat līdz šim nu nebija tāda nepieciešamība to analizēt, jo desmit kalendāra dienas... un te mēs atkal nonākam pie tā, ka tiesības ir jāizmanto labā ticībā. Un tas ir domāts desmit kalendārās dienas, lai ir vecāks kopā ar savu bērnu.

M. Šķiņķis.

Skaidrs, tad man vairs nav jautājumu. Paldies.

S. Osipova.

Paldies jums.

Jautājumus uzdod Saeimas pārstāvji.

M. Birģelis.

Paldies Tiesībsarga biroja pārstāvei par viedokli.

Saeimai būs pāris jautājumi.

Protams, pirmais jautājums ir par tiesībsarga pozīciju attiecībā tad uz šo nepieciešamo tvērumu šai konkrētajai normai. Ja mēs pareizi sapratām tiesībsarga pozīciju, tad šāds atvaļinājums būtu jāpiešķir jebkurai personai un situācijā, ja norma

paredzētu šādu atvaļinājumu tikai ierobežotam personu lokam, konkrēti minēšu piemēru, bērna tēvam vai līdzvērtīgam bērna vecākam, šāds normas tvērums būtu par šauru un neatbilstošs bērna labākajām interesēm.

Vai mana loģiskā ķēde ir pareiza?

L. Grāvere.

Latvijas tiesību sistēmā nav tāds jēdziens “līdzvērtīgs otrs vecāks”.

M. Birģelis.

Bet, ja Latvija tādu ieviestu, teiksim

L. Grāvere.

Nu, es neesmu domājusi tādā kontekstā, Doma ir tikai tāda, ka mums ir tēvs un māte un, ja viens vecāks ir kavēts, tad kāda persona stājas tās personas vietā.

Tā kā...

M. Birģelis.

Nu, tas jautājums būtu tāds: vai likumdevējs jebkādā veidā sašaurinot personu loku, kas šo paternitātes atvaļinājumu var saņemt, ievērotu bērnu vislabāko interešu principu?

L. Grāvere.

Ja šis jēdziens “līdzvērtīgs otrs vecāks” būtu definēts tā, vai attiektos uz tādu personu loku, kur tiešām tas aptvertu visus jaundzimušos bērnus, ka katram būtu viens vecāks un līdzvērtīgs otrs vecāks, tad šis regulējums atbilstu Satversmes 110. pantam.

M. Birģelis.

Kā tas atbilstu situācijās, ja nebūtu šāds līdzvērtīgs vecāks? Ar līdzvērtīgu vecāku es domāju tādu kā pieteikuma iesniedzēja gadījumā, kad ir šī viendzimuma partnere... Vai tāds regulējums atbilstu bērna vislabākajām interesēm?

L. Grāvere.

Nē, jo tad atkal kāda grupa bērnu paliktu ārpus šī regulējuma, kuriem nebūs šis līdzvērtīgais otrs vecāks, kā ir pieteikuma iesniedzējai, bet kuriem būtu māte viena pati, tēva vietā svītriņa dzimšanas apliecībā un, ja tomēr nebūtu iespējas kādam citam cilvēkam izmantot šo atvaļinājumu bērna kopšanas nolūkā.

M. Birģelis.

Vai tiesībsarga ieskatā... Redziet, situācija ir tāda, ka šī jaunā direktīva, ko jūs minējāt, uzliek konkrētu pienākumu valstij šādu tēva atvaļinājumu piešķirt tēvam vai līdzvērtīgam vecākam, respektīvi, ir tikai divas personu kategorijas, kam šāds atvaļinājums pienākas. Tādējādi zinot, ka tas ir pretrunā ar bērna labākajām interesēm, vai tiesībsarga ieskatā jaunā direktīva ir pretrunā ar Bērnu konvenciju?

L. Grāvere.

Jaunā direktīva nosaka minimālās prasības...

. Birģelis.

Tādas, kādas ir Darba likumā.

L. Grāvere.

Jā, tās ir minimālās prasības. Bet skatoties plašāk, valsts var... Latvijai nav liegts... nevis nav liegts, bet Latvijai ir jāizveido tādas normas, kas tiešām kalpo bērnu vajadzībām un bērnu tiesiskajām interesēm. Mēs varam iziet ārpus šīs direktīvas tvēruma, kas ir tas minimums, par ko mazāk nedrīkst noteikt, nosakot plašāku šo personu loku, valstij ir tādas tiesības, lai pēc iespējas labāk nodrošinātu bērnu tiesiskās intereses.

M. Birģelis.

Vai valstij šīs tiesības būtu jāizmanto apstrīdētās normas ietvarā? 155. panta pirmās daļas ietvarā, kas ir tēva atvaļinājums, vai tas varētu būt tomēr jūsu ieskatā citi instrumenti, kas būtu citi līdzvērtīgi varbūt atvaļinājumi, kas kaut kādā mērā sekmētu vairāk tieši jebkāda veida iesaisti, jebkādu citu cilvēku iesaisti atbalsta pasākumos mātei vai bērniem?

L. Grāvere.

Nu, tas varētu būt vai nu šīs normas ietvarā vai arī citi atbalsta pasākumi. Bet tā iederētos šīs normas, ja mēs runājam par tiesībām uz atvaļinājumu, tad tas būtu regulējums Darba likuma ietvaros. Un tā kā šī norma tieši ir par atvaļinājumiem tēviem un citām personām, tad šī būtu tā īstā vieta, īstā norma, kurā to arī varētu regulēt tā plašāk.

M. Birģelis.

Skaidrs. Tātad rezumējot, likumdevējam ir jāizvēlas, vai nu ievērot šīs direktīvas prasības, kas nosaka konkrētus divus subjektus vai ievērot augstāku

standartu, kas ir Bērna tiesību aizsardzības konvencijā un tad atvadīties no šiem pienākumiem attiecībā uz Eiropas Savienību. Tāda ir tā pozīcija?

L. Grāvere.

Nu, kāpēc atvadīties no pienākumiem, kas ir saistībā ar Eiropas Savienību? Eiropas Savienība mums nosaka minimumu, ko Latvija ir izpildījusi. Bet tādā veidā netiek vienlīdz labi nodrošinātas visu bērnu tiesiskās intereses, tāpēc Latvijai būs jāiet tālāk, ārpus šīs direktīvas, un, nosakot tiešām bērna interesēm atbilstošu regulējumu... visu bērnu...

M. Birģelis.

Paldies Tiesībsarga biroja pārstāvei, mana kolēģe vēl turpinās ar atsevišķiem jautājumiem.

D. Ose.

Jā, ir daži jautājumi saistībā ar to, ko jūs arī teicāt savā tagad ziņojumā un arī atbildot uz jūsu atbildēm tiesnešiem.

Tātad pirmais jautājums, ko es gribētu noskaidrot. Sakiet, lūdzu, kādu mehānismu jūs redzat iespēju valstij izmantot, kā valsts var noskaidrot, kurai personai būtu piešķirama šāda veida atvaļinājums...

S. Osipova.

Es ļoti atvainojos, Oses kundze, tieši šo jautājumu tiesneši jau uzdeva.

D. Ose.

Neuzdeva šādā kontekstā.

S. Osipova.

Labi.

D. Ose.

Tātad, kādai personai būtu piešķirams, ja uz attiecīgo Darba likuma 155. panta pirmās daļas atvaļinājumu pretendētu vairākas personas, kuras uzskata, ka kopj bērnu?

L. Grāvere.

Nu, noteikti šāds atvaļinājums ir jāpiešķir vienai personai, jo, kā jau es iepriekš atbildēju, šis atvaļinājums ir piesaistīts konkrētam bērnam. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā, piešķirot šo paternitātes pabalstu, tas nebūtu iespējams piešķirt vairākām personām vienlaikus šādu pabalstu. Šeit būtu valstij tad jārada

mehānisms, kā tieši risināt tās domstarpības. Nu, parasti domstarpības bērna aprūpes jautājumos izšķir Bāriņtiesa. Ja, piemēram, rastos domstarpības – tēvs teiktu, ka viņš pats aprūpēs, māte teiktu - nē, ka viņai tas nebūs atbalsts, bet viņai tādā situācijā varbūt būs divi aprūpējamie mājās, viņa uzskata, ka labāk to izdarītu kāda cita persona, starp tēvu un māti rodas domstarpības, tās varētu izšķirt Bāriņtiesa, un tad uz Bāriņtiesas lēmuma pamata tā varētu būt cita persona. Tas būtu viens mehānisms.

Bet tā varētu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā tas, kurš piesakās, tam arī šo atvaļinājumu piešķir, presumējot, ka tas ir saskaņā ar mātes vai tēva gribu.

D. Ose.

Paldies. Tad tādā gadījumā man rodas pretjautājums. Tas nozīmē, ka faktiski tas, kas kopj bērnu, var konstatēties tikai piešķirot šo paternitātes vai līdzvērtīgo pabalstu, bet darba devējiem faktiski nav iespējams konstatēt, ja šīs atšķirīgās vairākās personas, kas presumē, ka viņas varētu kopt bērnu, strādā pie dažādiem darba devējiem.

L. Grāvere.

Nu, regulējums detalizēti būtu jāizstrādā, lai novērstu tādas situācijas, bet tas jau ir procesa jautājums, kā šo kārtību risināt. Ja likumdevējs noteiktu, ka šādas tiesības ir arī citai personai, ne tikai bērna tēvam, tad tas būtu jau kārtības jautājums, kā nodrošināt to, lai... kā identificēt to vienu personu, kas stājas tēva vietā un izmanto šo atvaļinājumu. Tas tad būtu normatīvajos aktos risināms.

D. Ose.

Paldies. Tad ir vēl viens jautājums.

Jūs savā ziņojumā un arī atbildot uz jautājumiem izmantojāt diezgan atšķirīgus jēdzienus, kurus es tad gribēju noskaidrot, ko jūs saturiski esat ar tiem domājuši.

Sākotnēji jūs norādījāt, ka šāda veida atvaļinājumi būtu piešķirami personām, kas “faktiski kopj bērnu” un visubeidzot jūs izmantojat terminu, ka šāda veida atvaļinājumi ir piešķirami personām “kuras aprūpē atrodas bērns”.

Tad mani interesē, vai šie jēdzieni saturiski ir vienādi jūsu izpratnē, vai tomēr atšķirīgi?

L. Grāvere.

Nē, tie ir atšķirīgi. Tātad precīzi būtu teikt – tā persona, kas izmanto atvaļinājumu bērna aprūpes nolūkā. Tā, kā tas ir skaidri pateikts direktīvā – atvaļinājums bērna aprūpes nolūkā.

D. Ose.

Nākamais jautājums. Tad kādā veidā mēs šo aprūpi varam konstatēt, ja Darba likuma 155. panta ietvaros ir runāts par personu “kura kopj bērnu”. Vai šajā gadījumā nav jābūt pilnīgi citiem mehānismiem, lai nodrošinātu aprūpē esoša bērna, šo te, rūpes par viņu, kopšanu, uzturēšanu un arī emocionālo saskarsmi ar šo bērnu?

L. Grāvere.

Nu, bērns, kuram ir abi vecāki, ir aizgādībā... rūpes par bērnu – tas ir no aizgādības tiesībām izrietošais. Šeit es domāju tādu faktisku, nevis aprūpi, kas izriet no aizgādības tiesībām, bet aprūpi, kas izpaužas kā bērna aprūpēšana, praktiska darbība un šeit pat nebūtu nozīmes, vai aprūpē, vai kopj bērnu. Tā doma ir, ka tas ir cilvēks, kuram nav no aizgādības tiesībām izrietošs pienākums to darīt, bet viņš bērna interesēs ir pilnvarots to darīt ar mātes piekrišanu vai pēc mātes lūguma viņš palīdz aprūpēt bērnu, kas būtu arī bērna kopšana, bet tas nav saistīts ar aizgādības tiesībām.

D. Ose.

Jā. Paldies. Nav vairāk jautājumu.

S. Osipova.

Paldies, Saeimas pārstāvjiem par jautājumiem un, paldies, Grāveres kundzei par atbildēm. Ļoti žēl, ka mēs jūs tā arī līdz noslēgumam neieraudzījām...

L. Grāvere.

Jā, žēl, es tiešām nezinu, ar ko tas saistīts.

S. Osipova.

Paldies, jauku dienu jums!

Kā nākamās mēs aicināsim pieaicinātās personas Lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un viņu draugu apvienību “Mozaīka”.

Lietā ir pilnvara, kura pilnvaro apvienības valdes locekli Kasparu Zālīti un zvērinātu advokātu Lauri Liepu. Ir saņemti visi nepieciešamie dokumenti, lai...

Jums arī nav bildes...

L. Liepa.

Labdien, godātā tiesa! Mēs nevaram pievienoties, jo mums nav atļaujas... Man jāatvainojas...

S. Osipova.

Uzgaidiet, lūdzu, vienu brīdi, mēs centīsimies tehnisko problēmu atrisināt.

Tā, mēs redzam, ka jūs esat pievienojušies.
Mums ir dokumenti, lai pārliecinātos par jūsu identitāti.
Lūdzu, vārds jums.

L. Liepa.

Labdien, godātā tiesa!

Apvienības “Mozaīka” vārdā vēlos izteikt pateicību par iespēju paust viedokli šajā tik nozīmīgajā lietā.

Un, lai rīkotos pēc procesuālās efektivitātes principa, gan advokāts Liepa, gan biedrības vadītājs Kaspars Zālītis vēlētos pavisam īsi izteikties par tiem jautājumiem, kuri ir šodien izskanējuši un arī vakardien tiesas sēdē šajā lietā, neatkārtojot apvienības “Mozaīka” rakstveida paskaidrojumos, rakstveida iesniegumā minētos apsvērumus.

Un vispirms, tāpat, ar jūsu atļauju par viedokli par pieteikto konstitucionālo sūdzību.

Godātā tiesa! Tāpat šajā lietā ir jau viena vēsturiski ļoti nozīmīga atziņa konstatēta, par kuru nav strīda, proti, gan Saeima, gan Tieslietu ministrija, nerunājot par citiem procesā pieaicinātajiem subjektiem, jau ir atzinuši, ka viendzimuma pāru kopdzīve arī veido ģimeni. Tāpat bērnam ir divi vecāki, un ne vienmēr tie būs tēvs un māte, tie var būt arī vecāki, kas ir viena dzimuma.

To ņemot vērā, apvienība “Mozaīka” uzskata, ka arī viendzimuma pāru ģimenēm ir jānodrošina visas tās tiesības, kas tām kā ģimenei pienākas un kas izriet no minētā jēdziena “ģimene” plašās izpratnes.

Pirmkārt, tas nozīmē, ka valstij ir jānodrošina apstrīdētajā normā paredzēto atvaļinājumu pieteicējai, kas ir bērna mātes partnere.

“Mozaīka” pievienojas un piekrīt pieteikuma iesniedzējas paustajai tēzei, ka valsts nav līdz šim izveidojusi tiesisko ietvaru, kas nodrošina personu savstarpējās tiesības un pienākumus. Tieši šāda ietvara neesamība, atbilstoši Satversmes tiesas atziņām lietā Nr. 2019-01-01, pati par sevi jau ir Satversmes 110. panta pārkāpums, jo nevar garantēt ikvienas ģimenes aizsardzību.

Un turpmāk, tāpat, “Mozaīka” precizēs to argumentāciju, ko pieteikuma iesniedzējas ģimene ir pelnījusi un kāpēc tā ir pelnījusi tieši tādu pašu aizsardzību, kā ģimenes, kurās bērnu audzina pretēja dzimuma vecāki.

Saeima ir vairākkārt norādījusi šajā lietā, ka pieteikuma iesniedzēja varēja vienoties par papildus atvaļinājuma piešķiršanu un tā ir pušu brīvība noteikt vai nenoteikt papildus atvaļinājumu bērna dzimšanas gadījumā. “Mozaīka” vēlētos uzsvērt, ka šis noteikti nevar tikt uzskatīts par alternatīvu līdzekli apstrīdētajā normā paredzētajām tiesībām. Apstrīdētajā normā ir paredzēts imperatīvs pienākums nodrošināt papildus atvaļinājuma piešķiršanu bērna bioloģiskajam tēvam. Savukārt atstājot iespēju pašam darba attiecību pusēm par to vienoties, valsts nenodrošinātu nedz

nepieciešamo aizsardzību ikvienai ģimenei, nedz it īpaši pieteikuma iesniedzējas ģimenei, un nenodrošina bērna labāko interešu ievērošanu. Šajā ziņā apvienība “Mozaīka” piekrit tiesībsarga pārstāves paustajam šajā lietā.

Tas, ka apstrīdētā norma neaizliedz darba devējam vienoties par papildus atvaļinājumu, tādējādi nepiešķirot to tādai ģimenei, kāda ir pieteikuma iesniedzējai, valsts neīsteno vienlīdzīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos.

Pieteikuma iesniedzēja savā ģimenē ir līdzvērtīgs bērna vecāks, tāpat kā bērna bioloģiskā māte – kopdzīves partnere mūsu pieteicējai. Līdz ar to pieteikuma iesniedzēja atrodas salīdzināmos apstākļos ar bērna bioloģisko tēvu, ja mēs aplūkojam šo ģimenes modeli, ko varētu uzskatīt par standartu vai, teiksim, tādu valsts preferēto ideālo ģimenes modeli.

Pieteikuma iesniedzēja ir uzskatāma un atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos ar jaundzimuša bērna tēvu, lai gan Saeima norāda, ka starp pieteikuma iesniedzēju un viņas bērnu nepastāv juridiska saite, tajā pat laikā Saeima jau ir atzinusi, ka abas personas, kas dzīvo kopdzīvē, veido ģimeni Satversmes 110. panta izpratnē. Līdz ar to “Mozaīka” uzsver, ka tieši tiesiskā ietvara trūkums attiecībā uz viendzimuma pāru ģimenēm liedz personām īstenot visas tiesības, kas tām pienākas kā ģimenei. Turklāt, pieteikuma iesniedzējas dzimuma un seksuālās orientācijas rezultātā, Latvijā ir diskriminējoša attieksme pret tādām kopdzīves ģimenēm, kādā dzīvo pieteikuma iesniedzēja. “Mozaīkas” ieskatā šāda attieksme noteikti nav attaisnojama.

Tāpat “Mozaīka” vēlas norādīt uz Satversmes tiesas 2020. gada 10. jūlija tēzi lietā Nr. 2019-36-01, proti, “valsts drīkst izturēties pret salīdzināmām grupām atšķirīgi, lai labotu faktisku nevienlīdzību, turklāt noteiktos apstākļos par pārkāpumu var tikt atzīts tas, ka valsts necenšas šo nevienlīdzību novērst ar atšķirīgu attieksmi.”

Tāpēc “Mozaīka” norāda, ka valstij būtu gluži pretēji jāstrādā, lai uzlabotu tādu ģimeņu, kā pieteikuma iesniedzējas gadījumā, stāvokli, nevis konsekvēnti atstāt šīs ģimenes novārtā, neregulētajā, pelēkajā zonā.

Valstij, godātā tiesa, ir pienākums radīt tiesisku ietvaru, kas regulētu pieteikuma iesniedzējas attiecības ar viņas kopdzīves partneri, kā rezultātā viņu ģimene arī būtu faktiski aizsargāta.

Apstrīdētās normas kontekstā problēma rodas faktiskās neiespējamības reģistrēt vai kā citādi valstij apliecināt viendzimuma pāra kopdzīves attiecības. Apstrīdētās normas mērķis, tulkojot to pēc tās mērķa un apzinoties šībrīža sociālo realitāti, ir bērna vecāku tiesības uz atvaļinājumu, lai starp abiem vecākiem un bērnu uzsāktu veidot ģimeniskās saiknes.

Kontekstam. Aplūkojot Eiropas Savienības tiesību aktus, mēs secinām, ka lielākajā daļā no Eiropas Savienības dalībvalstīm tiek lietots jēdziens “līdzvērtīgs otrs

vecāks". Tas attiecināts uz viendzimuma pāriem, tādiem kā pieteikuma iesniedzējas gadījumā.

Tādējādi "Mozaīka" vēlas uzsvērt, ka pretēji Saeimas pārstāvja paustajam sēdē, arī pieteikuma iesniedzēja var tikt un tā ir jāuzskata par sava bērna vecāku arī normatīvā izpratnē, jo sociālajā izpratnē tas jau tieši tā tiek arī saprasts. "Mozaīka" norāda, ka personas tiesību un brīvību ievērošana un cieņa nevar būt atkarīga no politiskas izšķiršanās, ideoloģijām, parlamenta attiecīgā mirkļa nostājām. Tas ir juridisks jautājums, godātā tiesa. Satversmes 110. pants aizsargā ikvienu ģimeni. Faktiski no šobrīd spēkā esošā Latvijas regulējuma tvēruma valsts juridiski aizsargā tikai tādu ģimeni, kuras pāri ir noslēguši laulību, taču tas nenozīmē, ka Satversmē paredzētais un no cilvēka cieņas izrietošās prasības nav par to augstākas. Ikvienu ģimene, neatkarīgi no tā, vai to veido divas sievietes, divi vīrieši, vai sieviete un vīrietis, ir ģimene un to aizsardzība nav diferencējama. Ģimenes jēdziens pieprasa aizsardzību no valsts, kā arī gan valsts pozitīvo pienākumu, gan negatīvo pienākumu ievērošanu.

Godātā tiesa! Šajā lietā Saeima ir apgalvojusi, ka pieteikuma iesniedzējai vajag pierādīt, ka uz viņas ģimeni attiecas tie paši no Satversmes 110. panta izrietošie pienākumi, kā uz heteroseksuāla pāra ģimeni ar bērniem. "Mozaīka" norāda, ka šāds apgalvojums jau pats par sevi norāda uz diskriminējošu attieksmi pret pieteikuma iesniedzēju un viņai līdzīgajiem.

Arī "Mozaīka" vēlas atsaukties uz piemēru 2015. gadā Eiropas Cilvēktiesību tiesas lietā "Oliari un citi pret Itāliju", kur nostiprināta atziņa, ka Eiropas Cilvēktiesību Konvencijas 8. panta ģimenes jēdzienā ietilpst arī viendzimuma pāri. Kā zināms, Eiropas Cilvēktiesību tiesas interpretācija par Konvencijas 8. panta tvēruma saturu Latvijai ir saistoša un tāpat tā ir jāņem vērā arī vērtējot Satversmes normas. Tādējādi viendzimuma pāru tiesiskās aizsardzības līmenis nav un nevar būt atšķirīgs no atšķirīga dzimuma pāru ģimenēm.

Saeima ir arī uzsvērusi bērna labāko interešu ievērošanas principu kā argumentu, kāpēc apstrīdētā norma ir paredzēta vienīgi bērna bioloģiskajam tēvam. Savukārt "Mozaīka" uzsver, ka jēdziens "vecāki" nevar tikt skatīts atrauti no sociālās realitātes un atrauti no pieteikuma iesniedzējas faktiskās situācijas. Pieteikuma iesniedzēja un viņas partnere abas ir bērna vecāki.

Lai gan Civillikums tiešā tekstā neparedz, ka bērna vecāki var būt divas sievietes, "Mozaīka" papildus tam, ko jau esmu uzskaitījis šajā mutvārdu paskaidrojumā, vēlētos arī piekrist tiesībsarga viedoklim un norādīt, ka jēdzienā "vecāki" var ielasīt un vajag ielasīt arī divu viena dzimuma partneru kopdzīvi, kuri dzīvo kopā un uztur un audzina bērnu. Tiesību normas nedzīvo atrauti no sociālās realitātes un tās ir jāinterpretē atbilstoši pastāvošajai faktiskajai situācijai. Vecāku statuss viendzimuma pāros nav piesaistāms tikai bioloģiskajiem apsvērumiem. Pieteikuma iesniedzēja ir līdzvērtīgs bērna vecāks kā bioloģiskā māte, jo abas personas

pilda vecāku funkcijas. Vecāks nav tikai persona, kas ir ierakstīts dzimšanas apliecībā, vecāks pilda vairākus būtiskus bērna aprūpes, izglītības, pilnveides, attīstības, izaugsmes pienākumus. Vecāks ir persona, kas uzaudzina bērnu un sagatavo to pilnvērtīgai un atbildīgai dzīvei sabiedrībā. Turklāt apgalvojums, ka pieteikuma iesniedzēja nav savu bērnu vecāks, ir aizskarošs ne tikai pieteikuma iesniedzējai, bet ikvienai ģimenei, kuru veido viendzimuma pāri.

Tāpat Saeima šajā lietā ir tendenciozi norādījusi, ka no pienākuma neizriet, ka pieteikuma iesniedzējas kopdzīvē dzīvojošā bioloģiskā māte nebūtu spējīga kopt bērnu, tādēļ neesot pamata runāt par atvaļinājuma nepieciešamību pieteikuma iesniedzējai. “Mozaīkas” ieskatā šāds apgalvojums ir pretrunā ar Saeimas pausto pozīciju par nepieciešamību aizsargāt tieši bērnu intereses.

Kā Saeima to iepriekš pamatoti ir norādījusi, apstrīdētās normas atvaļinājuma mērķis ir ciešāku saīšu veidošana ar bērnu. “Mozaīka” atļaujas norādīt, ka arī dažāda dzimuma pāru ģimenēs māte ir spējīga viena kopt bērnu, diemžēl tā ir Latvijas realitāte, mums ir pietiekami daudz arī viena vecāka ģimeņu, taču bērna bioloģiskajiem vecākiem ir piešķirta privilēģija abiem baudīt laiku savā ģimenē. Valsts līdz šim nav sniegusi nevienu argumentu, kāpēc pieteikuma iesniedzēja nav pelnījusi pavadīt laiku ar savu ģimeni un sākt veidot attiecības un saikni ar jaundzimušo jau no pirmajām dienām.

Pieteikuma iesniedzējai apstrīdētā normā paredzētais atvaļinājums ir nepieciešams arī bērna interešu ievērošanai, tāpēc “Mozaīka” norāda, ka apstrīdētajā normā paredzētais atvaļinājums tiek piešķirts bioloģiskajam tēvam, nevērtējot, vai tas pavada šo desmit dienu atvaļinājumu kopā ar bērnu un ģimeni vai nē un nevērtējot, vai māte viena varētu vai nevarētu rūpēties par bērnu. Un tieši tāpēc, ka apstrīdētajā normā paredzētais atvaļinājums pienākas vienīgi bērna bioloģiskajam tēvam, tas rada diskriminējošu attieksmi gan attiecībā uz dzimumu, gan sociālās orientācijas pamatu.

Valsts nav nodrošinājusi viendzimuma pāru ģimeņu aizsardzību, kā arī nenodrošina šādu ģimeņu bērnu labāko interešu ievērošanu. Un tas, ka valsts neielasa jēdzienā “bērna vecāks” arī pieteikuma iesniedzēju, ir apliecinājums, ka valsts nav pildījusi savu pozitīvo pienākumu ģimenes aizsardzības nodrošināšanai un nav radījusi tiesisko tvērumu pieteikuma iesniedzējas attiecību tiesību un pienākumu sadalei tādēļ, ka apstrīdētā norma ir rakstīta un tiek tulkota gramatiskā kopsakarībā. Tas rada situāciju, ka tiesību piemērotājs, tulkojot apstrīdēto normu gramatiski, to attiecina vienīgi uz bērna bioloģisko tēvu. “Mozaīkas” ieskatā šie apsvērumi pamato, kā valsts neīsteno ģimenes aizsardzību, kā arī pierāda, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 110. panta pirmajam teikumam.

Tātad, apkopojot savu sacīto, es varētu norādīt, ka apstrīdētā norma, protams, ir labi gribēta, un Labklājības ministrijas pārstāvis šorīt diezgan trāpīgi teica, ka “šī norma ir vērsta uz stereotipu maiņu”, citāta beigās, tomēr šī norma nav precīza, nav pilnīga un

nav pietiekama. Norma pilnvērtīgi darbosies tikai tad, kad to piemēros atbilstoši sociālajai realitātei, tajā skaitā piemērojot viendzimuma partneru ģimenei.

Un es vēlētos godātai tiesai lūgt iespēju uzklaut arī Kasparu Zālīti, biedrības “Mozaīka” vadītāju.

K. Zālītis.

Godātā tiesa!

Paldies par iespēju paust arī mūsu organizācijas viedokli.

Un tas, ko es vēlos pieminēt “Mozaīka” savā vairāk kā 15 gadu darbības laikā ir apzinājusi un atbalstījusi ārkārtīgi daudz viendzimuma ģimenes. Mums ir grūti apzināties šo ģimeņu skaitu, ņemot vērā to, ka ir sabiedrības stigma, ka cilvēki vēlas dzīvot ēnā un par to publiski nerunāt, pieteicējas ģimene nav viena. Tās ģimenes, kuras mēs zinām, tajās aug bērni, gan viens, gan līdz pat četriem bērniem. Un ir ģimenes, kurās aug arī mazbērni.

Par to mēs esam runājuši un ārkārtīgi daudz arī uzsvēruši to, ka viendzimuma ģimenes dzīvo arī zem papildus stresa apstākļos, jo audzinot savā ģimenē bērniņu, šīm ģimenēm tiek uzspiests būt pārāk perfektām, jo pati mazākā kļūda, ko viņi varētu ieviest savā audzināšanas laikā, un kas sanāk ikvienai ģimenei, būs skrupulozi analizēta un ļoti nosodīta.

LGBT ģimenes vēlas audzināt bērnus, un tas nav jauns fenomens, un tā nav mūsdienu realitāte. Viendzimuma ģimenes ar bērniem ir pastāvējušas vienmēr. Vienīgais jautājums ir, vai šīs ģimenes ir nozīmīgas, vai šīs ģimenes ir svarīgas un vai šīs te ģimenes ir politiski vēlamas. Laulība nav vienīgais ģimenes veids. Mūsdienu valsts pašlaik ir izvēlējusies atbalstīt ģimenes, bet to reducē pašlaik tikai un vienīgi uz laulātajiem vai uz tā saucamajām politiski vēlamajām ģimenēm, savukārt neparedzot atbalstu mazāk aizsargātajām ģimenēm un līdz ar to nostādot viņas otrajā pozīcijā.

Diskusijas par viendzimuma ģimeņu tiesisko regulējumu Latvijā notiek jau 23 gadus un nav šajā laikā radīts pat mazākais aizsardzības mehānisms. Latvija ir viena no 6 Eiropas Savienības dalībvalstīm, kurā nepastāv nekāda tiesiska regulējuma vai aizsardzība viendzimuma ģimenēm. Bet pašlaik kopumā Latvija ir viena no pēdējām valstīm Eiropas Savienībā LGBT (lesbiešu, geju, biseksuāļu vai transseksuāļu) tiesību aizstāvībā, mēs esam tuvāk mūsu kaimiņvalstij Krievijai, nekā mūsu tuvākajai valstij Igaunijai.

Un pašā noslēgumā, precīzāk, atgriezoties arī pie pašas lietas būtības. Šāds regulējums par atbalstu otram vecākam nevis tikai bērna tēvam ir noteikti virknē Eiropas valstu, bet ja mēs skatāmies pavisam tuvāk valstīs, kas mums ir blakus, tad tās ir Igaunija, Somija, Zviedrija. Dānija. Tās ir tās valstis, kuru virzienā arī mēs vēlamies iet.

Paldies jums, godātā tiesa, par sniegto uzmanību.

L. Liepa.

Godātā tiesa, mēs esam gatavi atbildēt uz jautājumiem.

S. Osipova.

Jā, paldies par viedokli.

Jautājums tiesnesim Kusiņam.

G. Kusiņš.

Labdien! Es uzdošu jautājumu, un tad acīmredzot pēc jūsu ieskatiem, kura būs tā persona, kas varēs sniegt atbildi.

Pirmais jautājums būs līdzīgs, kā es vairākiem gan lietas dalībniekiem, gan pieaicinātajām personām jau esmu uzdevis... Sakiet, lūdzu, vai jūs uzskatāt, ka no Satversmes izriet valsts pienākums nodrošināt vienādu tiesiskās aizsardzības līmeni visam ģimenēm, neskatoties uz dažādām iespējamām situācijām?

L. Liepa.

Godātā tiesa, šajā konkrētajā lietā mēs uzskatām, ka pieteicējas gadījumā būtu jāpiemēro tāda pati attieksme, kāda tā attiecas Darba likuma 155. pantā pirmajā daļā bērna tēvam. Tātad šajā gadījumā, konkretizējot jūsu jautājumu, mēs varētu teikt, šeit būtu jāpiemēro vienāda attieksme pret abiem partneriem kopdzīvē, kas dzīvo ar bērna māti un kas dzīvo ar bērnu, kas rūpējas par bērnu.

Attiecībā uz plašāku jautājumu loku. Savos rakstveida paskaidrojumos un arī šeit mutiski mēs esam atsaukušies uz Satversmes tiesas judikatūru, kurā mēs norādām, ka ir gadījumi, kur, tieši otrādi, būtu jāparedz dažādāka attieksme, bet tas būs katrā konkrētajā situācijā.

G. Kusiņš.

Paldies.

Jūs pieminējāt Satversmes tiesas lietu Nr. 2019-01-01. Sakiet, lūdzu, šajā lietā bija norādīts arī uz likumdevēja rīcības brīvību. Mans jautājums ir, vai likumdevējs, jūsuprāt, būtu tiesīgs noteikt atšķirīgus mehānismus dažādu ģimeņu aizsardzībai?

L. Liepa.

Godātā tiesa! Tātad, dažādu ģimeņu pamattiesību nodrošināšanai būtu jāpiemēro tie paši mehānismi, taču katrai no šīm dažādajām ģimenēm var būt savi specifiski apsvērumi un līdz ar to likumdevējam būtu jāizsver individuāls gadījums un individuāli lietas apstākļi.

Biedrība "Mozaīka" pārstāv sabiedrības to iedzīvotāju daļu, kura nav, teiksim, tādā ziņā uztverama kā vairākums attiecībā uz vairākiem ļoti būtiskiem kritērijiem, tajā

skaitā attiecībā uz personu sevis apzināšanos. Un šeit, protams, mēs varētu piekrist, ka ir gadījumi, kuros likumdevējam vajadzētu respektēt tādus gadījumus, kā, piemēram, transpersonu identitāte, tādi gadījumi, kā, piemēram, divu viendzimuma personu kopdzīve. Šeit varētu paredzēt arī tiesību aizsardzībai specifisku individuāli paredzētu mehānismu, kā tas arī ir vairākās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Ne visur var piemērot vienu olekti, bet mūsu lietā, konkrētajā pieteikuma gadījumā, Darba likuma 155. pants būtu piemērojams partneri, bioloģiskajai mātei, tieši tāpat kā tas tiek piemērots tēvam.

G. Kusiņš.

Vai es pareizi saprotu jūsu atbildi, ka jūs pieļaujāt, ka varētu būt atšķirīgi mehānismi dažādu ģimeņu aizsardzībai.

K. Zālītis.

No mūsu skatpunkta, ja mēs skatāmies no Satversmes 110. panta ietvara, mēs jau aizstāvam laulību, bet savukārt visas pārējās ģimenes šajā gadījumā nav aizsargātas Latvijā. Un tas ir arī tas, par ko mēs runājam pašlaik. Valstij ir jānodrošina arī papildus mehānisms, kā aizstāvēt visas ģimenes. Viņas, iespējams, nebūs vienā un tajā pašā tiesiskajā ietvarā, bet šajā gadījumā mēs runājam, kā mēs varam aizstāvēt tādas ģimenes, kuras nav laulībā. Līdz ar to ir... valsts var piemērot papildus mehānismu tādējādi, lai visas šīs grupas būtu aizsargātas. Un arī pašlaik sabiedrībā tiek diskutēts par šāda likuma nepieciešamību, par šāda regulējuma nepieciešamību. Līdz ar to es domāju, ka šajā gadījumā likumdevējs varētu piemērot. Pieņemt papildus regulējumu, tādējādi aizsargājot visas ģimenes.

G. Kusiņš.

Es nejaudāju par to, ko likumdevējs varētu izdarīt... es runāju par viņa rīcības brīvības juridiskajām robežām, nevis par iespējamībām, ko likumdevējs varētu izveidot kā tiesību normu.

Līdz ar to mans jautājums būs tieši varbūt ar satversmību saistīts. Un nākamais jautājums... Vai, jūsuprāt, no Satversmes 110. panta pirmā teikuma izriet pienākums nodrošināt faktiski pastāvošo ģimenes formu juridisku fiksēšanu, reģistrēšanu vai kā savādāk?

L. Liepa.

Godāta tiesa, šī reģistrācija ir nepieciešama, lai varētu nodrošināt atsevišķas tiesības, tādas, uz kādām nevarētu pretendēt bez reģistrācijas. Taču bez reģistrācijas varētu iztikt tajos gadījumos, kur reģistrācija nav priekšnoteikums šādu tiesību nodrošināšanai.

Kopumā, godātā tiesa, tas ir arī vispār zināms, gan biedrība “Mozaīka”, gan arī plašāks personu kopums, tātad kustība “Dzīvesbiedri”, ļoti aktīvi iestājās un šodien jau ir savākti tuvu 10 tūkstošiem paraksti mazāk kā nedēļas laikā par šādu reģistrāciju arī ģimenēm, kurās nav laulātas personas, bet kurās kopdzīvi īsteno viena vai dažāda dzimuma partneri.

G. Kusiņš.

Liepas kungs, es vēlreiz noformulēšu jautājumu. Iespējams, jūs mani pārpratāt, es īsti neprasīju, cik ilgā laikā ir savākti kādi paraksti.

L. Liepa.

Ļoti īsā laikā.

G. Kusiņš.

Mans jautājums bija par to, vai no 110. panta izriet pienākums nodrošināt visu faktiski pastāvošo ģimeņu formu juridisko atzīšanu, piemēram, reģistrācijas veidā.

L. Liepa.

Godātā tiesa, vēlreiz tātad. Ja valsts aizsargā un atbalsta ģimeni, tad tas nozīmē, ka ja aizsardzībai un atbalstam ir nepieciešama reģistrācija, tad jā, reģistrācija ir nepieciešama. Taču var būt instrumenti, kuri var īstenot aizsardzību arī bez reģistrācijas.

G. Kusiņš.

Tātad jūsu viedoklis ir, ka šobrīd no 110. panta jau izriet valstij šāds pienākums? Vai es pareizi saprotu?

K. Zālītis.

Jā.

L. Liepa.

Viennozīmīgi – jā.

G. Kusiņš.

Paldies.

Nākamais jautājums būs par gan šodienas tiesas sēdē, gan iepriekšējā tiesas sēdē izteiktajiem dažādajiem viedokļiem par šīs pirmās daļas mērķi un dažādiem nolūkiem.

Tātad ir izteikts viedoklis, kas ir pieaicinātās personas Annijas Kārklīņas rakstveida viedoklī un šo viedokli šodien līdzīgu uzturēja Labklājības ministrijas

pārstāvis, ka apstrīdētajā normā paredzētais atvaļinājums ir vecāku tiesības. Ir izteikts viedoklis arī, ka tas ir bērna vislabāko interešu aizsardzībai vai ģimenes aizsardzībai.

Sakiet, lūdzu, kāds ir jūsu viedoklis par šo? Paldies.

L. Liepa.

Godāta tiesa, kā jau apvienība “Mozaīka” ir norādījusi, šī norma ir labi gribēta, taču tā nav pilnīga un precīza. Ja runājam par šīs normas mērķi, tad tās mērķis ir sekojošs:

pirmkārt, tas ir atbalsts ģimenei, tātad tai kopdzīvei, kurā ir bērns un vecāki;

otrkārt, tas ir atbalsts partneriem – tēvam un mātei – vai abiem vecākiem, kuri audzina un rūpējas par bērnu;

un treškārt, tas ir arī atbalsts bērnam, kurš ir nācis pasaulē un dzīvo savas pirmās dienas pasaulē.

G. Kusiņš.

Vai jūsu atbilde ir jāsaprot tā, ka bērna vislabāko interešu princips prasa, lai valsts reģistrētu visus ģimenes veidus?

L. Liepa.

Godātā tiesa, arī bērna interesēs būtu tiesības partneriem pieprasīt valstī reģistrāciju un valsts pienākumu reģistrēt, jo... uz to mēs nekavēsim šeit laiku tiesas procesā, par to diskusijas notiek dažādos forumos šobrīd, bet ir neskaitāmi gadījumi, kuros bērna intereses ir būtiski aizskartas tieši tādēļ, ka nav juridiski saikņu starp abiem bērna vecākiem, kas nav laulībā. Šādu piemēru ir daudzi desmiti. Un šeit, ja laiks atļautu, mēs tos varētu uzskaitīt. Visi tie gadījumi, kuros ir nepieciešamas pilnvaras, Civiltiesiski līgumi, kuros ir paaugstināti nodokļi un nodevas starp personām, kuru savstarpējo kopdzīvi nevar dokumentāli pierādīt.

Tātad jā, godātā tiesa, reģistrācijas pienākums izriet arī no bērna labākajām interesēm un tas ir ierakstīts Satversmes 110. pantā.

G. Kusiņš.

Paldies.

Tad es ceru, ka jūs dzirdējāt tiesībsarga pārstāvja pausto viedokli.

L. Liepa.

Godātā tiesa, mēs noklausījāties...

G. Kusiņš.

Tiesībsarga pārstāve vairākkārt uzsvēra attiecībā uz 155. panta pirmo daļu, ka šo atvaļinājumu būtu jābūt iespējai izmantot nevis citai personai un neuzsvēra šeit seksuālo orientāciju vai dzimumu, bet vienkārši uzsvēra, ka tai būtu jābūt iespējai izmantot kādai cita personai, kas nav bērna tēvs, ja dzimšanas reģistrā nav ieraksta par bērna tēvu.

Man būtu jautājums, kāda ir jūsu pozīcija? Līdzīga tiesībsarga pozīcijai vai nē? Paldies.

L. Liepa.

Godātā tiesa, mēs saprotam tiesībsarga nostāju. tiesībsargs rūpējas par plašāku personu loku, nekā tikai pieteicējs un sacīsim, tās personas, kuru interesēs arī šobrīd runā apvienība "Mozaīka".

Mēs noprotam, ka tiesībsargs vēlētos attiecināt šo aizsardzību uz jebkuru vecāku, kurš, pirmkārt, faktiski sniedz šādu palīdzību un piedalās, un otrkārt, mēs uzskatām, ka tāpat tas attiektos uz partneri, kuru bioloģiskā māte atzīst par savu partneri un uztver kā savu atbalstu. Tāpat, gan emocionālā, gan sociālā saite. Ideāli – arī juridiskā, bet šobrīd juridiskās nav.

G. Kusiņš.

Paldies.

Un tad viens tīri juridisks jautājums, es ceru, ka Liepas kungs varētu atbildēt.

Šobrīd Civillikumā ir aizliegta laulība radniekiem taisnā līnijā... tāpat brāļiem ar māsām...

L. Liepa.

Jā, godātā tiesa.

G. Kusiņš.

Vai situācijā šādā, kas acīmredzot ir izveidota balstoties uz bērna vislabāko interešu principa pamata, lai tiktu nodrošināts šis bērna vislabāko interešu pamats... vai, jūsuprāt, bērna vislabāko interešu pamats varētu būt arguments, ka ir ieraksti par diviem bērna vecākiem, kur viens vecāks ir māsa un otrs ir brālis?

L. Liepa.

Godātā tiesa! Jāsaka, ka mēs neesam gatavi par šādu jautājumu izteikties, jo nu... tas nav juridisks jautājums, bet drīzāk tiesību politisks jautājums.

G. Kusiņš.

Vai no tā var secināt, ka tas, kādas personas ierakstāmas par bērna vecākiem, ka tas ir tiesību politiski izlemjams?

L. Liepa.

Godātā tiesa! Tātad ir pilnīgi skaidrs, ka mēs runājam par divām pilnīgi dažādām situācijām. Mēs runājam par divu personu kopdzīvi, kas varbūt dažāda dzimuma vai viena dzimuma personas.

Mēs zinām, ka ir valstis pasaulē, kurā viena persona var dzīvot ar vairākām pretējā dzimuma personām kopā reģistrētā, juridiski atzītā saiknē. Ir valstis, kurās var būt arī vēl citi mehānismi. Mēs runājam, pirmkārt, par to, ja tā varētu sacīt, arī konstitucionāli noformēto jēdzienu “dzīves ziņu”, kas ir raksturīga Eiropas civilizācijai un Eiropas kultūrai. Ja mēs skatāmies kaut vai antīko grieķu literatūru un no tās izrietošās tradīcijas, kas ir Eiropas kultūrā, tad šeit mēs atzīstam viena vai atšķirīga dzimuma kopdzīvi starp diviem partneriem. Tas, kas iziet jau ārpus šī, vai kas attiecas uz vienas ģimenes pārstāvju kopdzīvi, tas tomēr šajā brīdī Eiropas kultūrā nebūtu atzīstams par akceptējamu. Es pieturētos pie šāda skaidrojuma.

G. Kusiņš.

Es pajautāšu nedaudz vienkāršāk. Tas ir tiesību politisks jautājums vai nav?

L. Liepa.

Tiesību aizsardzība ir tikai un vienīgi juridisks jautājums. Vai mainīt bērna dzimšanas apliecību un tajā ierakstīt nevis “tēvs” vai “māte”, bet “vecāki”... šis jautājums, iespējams, ir arī tiesību politisks, taču tajā ir ļoti būtiska juridiska konotācija, proti, tātad tiesiski bērna interesēs labāk būtu norādīt “vecākus”, un pēc vecāku izvēles - tēvs un māte. Bet tas, godātā tiesa, jau ir tikai un vienīgi jūsu padevīgā kalpa personiskas interpretācijas jautājums.

G. Kusiņš.

Paldies, Liepas kungs.

Un pēdējais jautājums. Jūs pieminējāt šīs dažādās formas, kur var būt ģimene... viena sieviete, divi vīrieši... Sakiet, lūdzu, pie šādas situācijas... vai bērna labāko interešu princips prasītu paternitātes pabalstu abiem diviem vīriešiem, lai bērns izveidotu saikni ar diviem tēviem?

L. Liepa.

Godātā tiesa! Es ar sajūsmu iesaistītos šādos hipotētiskos argumentos, bet šobrīd 110. Satversmes pants runā par vienskaitli – vīrieti un sievieti. Ja mēs atzītu reģistrāciju

starp vīriešiem un sievieti, vai starp vīrieti un sievietēm, tad, visticamāk, mums būtu jāskatās uz to, kā paritatīvi sadalīt pabalstus starp visiem tiesīgajiem ģimenes locekļiem. Tātad hipotētiski šādu situāciju varētu pieļaut, bet tas jau nu noteikti iziet ārpus šīs lietas apsvērumiem.

G. Kusiņš.

Es piekrītu, ka jautājums varēja iziet ārpus lietas ietvariem, bet jūs bijāt tas, kas sava argumentācijā izmantojāt faktisku piemēru, kuru es attīstīju tikai ar savu jautājumu.

Paldies, man vairāk nav jautājumu.

S. Osipova.

Jautājumus uzdos tiesnesis Laviņš.

A. Laviņš

Labdien. Vismaz divi jautājumi.

Pirmais. Nu jau mans tradicionālais jautājums – kāds ir jūsu vērtējums vai Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmums “Haller un citi lietā pret Franciju” tajā paustie apsvērumi, atziņas būtu piemērojamas šīs lietas izskatīšanā?

L. Liepa.

Godātā tiesa! Mēs ne tikai šo konkrēto Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu, bet Cilvēktiesību tiesas atziņas kopumā, aicinātu piemērot mūsu lietas izskatīšanā. Protams, ņemot vērā apvienības “Mozaīka” nostāju, mēs redzam, ka tie apsvērumi, kuri Cilvēktiesību tiesā ir konstatēti, ir nozīmīgi mūsu konkrētajā gadījumā, tātad, ka vecāki var būt arī divas viena dzimuma personas.

A. Laviņš.

Tas ir skaidrs, ka ir jāņem vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumos paustās atziņas. Jautājums bija pietiekami konkrēts. Ņemot vērā, ka ir izskanējuši pretēji viedokļi, mani interesē jūsu pozīcija tieši par konkrēto nolēmumu, kas ir lēmuma veidā.

L. Liepa.

Jā, godātā tiesa, būtu ņemams vērā.

A. Laviņš.

Varat varbūt norādīt pāris apsvērumus, kāpēc?

L. Liepa.

Godātā tiesa! Tātad šajā lietā pirmās dienas tiesas izskatīšanas gaitā tika apsvērti jautājumi par to, cik tāl mēs varam vadīties no citas Eiropas Padomes dalībvalsts, kas ir pakļauta, tātad, Eiropas Cilvēktiesību tiesas jurisdikcijai, juridiskajiem apsvērumiem un tiesiskās sistēmas, kāda konkrētajā dalībvalstī ir izveidota. Mēs pievienotos tiem apsvērumiem, ka šajā lietā ir piemērs tam, ka, ceļot prasību pret kādas konkrētas valsts tiesisko sistēmu, valsts var pati attīstīt savu tiesisko regulējumu tādā veidā, ka tiek novērsts pamats, tiek novērsta nepieciešamība šo jautājumu izlemt tiesai, un tiesa var pilnīgi mierīgi atsaukties uz katras valsts tiesisko tradīciju un katras valsts tiesisko regulējumu.

Tātad šajā ziņā, protams, likumdevējs ir, ja varētu tā teikt, pastīdzies priekšā tiesai ar apstrīdētās normas vai nu atcelšanu vai nepieciešamā regulējuma radīšanu.

Šajā ziņā mēs, protams, varētu arī vēlēties, lai Latvijas likumdevējs nebūtu iestājies šajā tiesiskajā strīdā Satversmes tiesā, taču respekts pret katras valsts tiesisko sistēmu un tiesisko iekārtu, protams, ir jāņem vērā, vienlaikus ņemot vērā arī sociālo realitāti.

A. Laviņš.

Labi. Paldies.

Otrs jautājums. Sakiet, lūdzu, vai valsts nav tiesīga, piemēram, konstatējot, ka bērnu tēvi, iespējams, ne pietiekamā apmērā iesaistās no bērna dzimšanas bērna aprūpē, tamdēļ, lai sekmētu tēvu iesaisti bērnu aprūpē, ir pieņēmusi šādu normu, kas ir Darba likuma 155. pantā, paredzot to kā stimulu tēviem vairāk pievērst uzmanību saviem bērniem.

Sakiet, lūdzu, vai, neparedzot Darba likuma 155. pantā šādu pabalstu, valsts, jūsuprāt, būtu pārkāpusi Satversmes 110. pantu?

L. Liepa.

Godātā tiesa! Tātad atbildot uz jautājumu, es to pārformulēšu, lai pārliecinātos, ka esmu sapratis precīzi.

Ja valsts nebūtu piešķīrusi bērna tēvam tiesības uz desmit kalendāro dienu ilgu atvaļinājumu, mēs uzskatītu, ka tas, protams, būtu... varbūt ne tik daudz kā pārkāpums, bet valsts nenodrošinātu pēc iespējas visus instrumentus kopdzīves partneru ģimenes integrēšanai, ņemot vērā tos pārdzīvojumus un tos pārbaudījumus, kas bērniņam piedzimstot ir jānes primāri bērna mātei. Tātad mēs sacītu, ka valstij šāds pienākums būtu, to var atvasināt no labklājīgas valsts teorijas, ka valstij ir maksimāli jācenšas stiprināt ģimeni, jācenšas stiprināt partneru kopība tajā brīdī, kurā tai ir nopietns pārbaudījums, taču diez vai mēs varētu konstatēt, ka valsts ar šāda atvaļinājuma nepiešķiršanu būtu aizskārusi tēvu intereses.

Ja mēs no šī jautājuma atvasinātu nākamo jautājumu – ja tas nebūtu aizskārums, ka nebūtu tēvam... vai tad to var prasīt arī kopdzīves partneris,... tad nu mums jāatgriežas pie Satversmes 91. panta. Ja tas ir piešķirts kopdzīves partnerim-tēvam, tad tas pienākas arī kopdzīves partnerim, kurš ir tā paša dzimuma partneris kā māte, tātad sievietei, kas ir partnere kopdzīvē.

A. Laviņš.

Jā, tieši tāpēc es, formulējot jautājumu sāku ar to tēzi... šī tēze balstās uz Saeimas pārstāvja teikto par to, ka Darba likuma 155. pants būtībā ir vērsts uz to, lai nodrošinātu vienlīdzību un sekmētu vīriešu... respektīvi, sekmētu tēvu iesaisti bērnu aprūpē. Un tā norma ir kalpojusi kā zināms stimuls, lūk, pievērst vairāk uzmanību bērnu aprūpei.

Un tāpēc arī vaicāju, ja nebūtu šādas normas, būtu automātisks 110. panta pārkāpums? Jo pastāvētu taču dažādi citi pabalsti, kādā veidā varētu tādā brīdī, kā jūs sakāt, kad ģimenei ir nepieciešams atbalsts, kam es absolūti piekristu, bet varbūt pastāvētu citas formas, kādā veidā to izdarīt.

L. Liepa.

Jā, savā ziņā tā ir drīzāk tāda diskusija par to, kas ir efektīvākais, kas ir labākais līdzeklis, lai nodrošinātu maza bērna attīstības pirmos etapus, pirmās dienas, un vai tēva klātbūtne vienmēr ir labvēlīga? Varbūt, ka ir ģimenes, kurās tas tēvs rada vēl lielāku stresu, ja viņš ir klāt, nekā tad, ja viņš ļauj mātei vienai tikt galā. Taču likumdevējs ir šādu instrumentu izvēlējies. Mēs neapstrīdam, ka tas ir labs instruments, mēs tikai sakām, ka tas ir jāpaplašina arī uz citiem kopdzīves partneriem.

A. Laviņš.

Bet ja valsts to ir izveidojusi kā instrumentu, lai sekmētu tieši tēvu iesaisti? Kāpēc jūs sakāt, ka pēc vienlīdzības principa šis pats instruments būtu jāattiecina uz mātes partneri?

L. Liepa.

Godātā tiesa! Mēs varētu tikai atkārtot tos apsvērumus, kas jau bija izteikti, bet mums ir ļoti vērtīgs viedokļa pamatojums pavisam nesen publicētajā Eiropas Padomes Cilvēktiesību komisāra iesniegumā lietā “Florians Bufučiano un Viktors Čeubutaro pret Rumāniju” un diviem divpadsmit citiem pieteicējiem, balstoties uz Eiropas Cilvēktiesību konvenciju. Tātad šeit Eiropas Padomes Cilvēktiesību komisārs konkrēti 37. punktā savā iesniegumā diezgan skaidri norāda, ka šī paralēle vai šīs tiesības, šī tāpatība gan laulātajiem, gan arī tātad nelaulātajiem pāriem pienākas, velkot diezgan skaidru vienlīdzības zīmi starp personām, kuras ir vecāki bērnam – tātad kopdzīves

partneriem neatkarīgi no dzimuma. Mēs redzam, ka šis pats instruments, kuru arī jūsu pieminētajā, Eiropas Cilvēktiesību tiesas lietā Francijā vēsturiski sākotnēji, mēs uztveram kā tādu *pater familias* stiprināšanas instrumentu, kas skatās uz tēva integrāciju ģimenē mūsdienu Eiropā, tātad Eiropas Cilvēktiesību komisāra ieskatā, kas ir tapis 2019. gadā, mēs jau uztveram par vecāku pabalstu... tātad vecāku atvaļinājumu, es atvainojos, ne pabalstu, atvaļinājumu... Un tas nav vairs tikai tēva privilēģija, tā vairs nav tikai tēva piesaistīšana ģimenei, tas ir mātes partneris, kuram pateicoties, māte var dalīt šo slogu, kas tai neapšaubāmi ir radies piedzimstot bērnam. Mēs skatītos uz to kā evolucionējošu instrumentu, jo Satversme, godātā tiesa, to ir atzinusi savā judikatūrā, nav pieminekļis, Satversme ir arvien mainošs instruments, kas mainās atbilstoši sociālajai realitātei..

A. Laviņš.

Labi. Un visbeidzot.

Tātad, ja jau mēs esam pieskārušies dažādām hipotētiskām situācijām un šīs hipotētiskās situācijas tomēr palīdz saprast tādā plašā kontekstā šos jautājumus, tad es gribētu tomēr dzirdēt jūsu viedokli.

Ja reiz sakāt, ka šādā ģimenes modelī, kur ir bērna māte un partnere ir sieviete, šai partnerei pienākas, jūsuprāt, Darba likuma 155. pantā paredzētais tēva atvaļinājums, tad, sakiet, lūdzu, ja skatāties uz citu modeli, kur ir ģimene, kuru veido divi vīrieši un viens no vīriešiem saņem Darba likuma 155. pantā paredzēto tēva atvaļinājumu, vai šā vīrieša partnerim ir tiesības saņemt arī maternitātes pabalstu, lai nodrošinātu visus šos labumus, sociālos labumus ģimenei un līdz ar to sniegtu tādu pašu aprūpi bērniem, kas atrodas šādās ģimenēs?

L. Liepa.

Godātā tiesa! Jautājums saprasts. Paldies.

Vispirms es gribētu precizēt, ka mēs nerunājam par hipotētiskām situācijām, mēs runājam par reālām ģimenēm. Un kā jau pieteicējas pārstāvis jau to pirmajā dienā savā uzrunā norādīja, tādu ģimeņu Latvijā ir tūkstošiem. Tātad mēs runājam par sociālo realitāti – jēdziens, ko Satversmes tiesa arī ir vairākkārt lietojusi, gan jautājumus uzdodot, gan arī formulējot problemātiku šajā lietā.

Šajā sociālajā realitātē tomēr mums ir jāatzīst, ka Tiesībsarga pārstāvei ir taisnība, atbildot uz šo pašu jautājumu mēs tai piekrītam, ka bērnam ir tikai viena māte. Tātad atbilde: ja ir divu vīriešu audzināts bērns ģimenē, tāda situācija var būt, tādas situācijas ir gan pasaulē, gan Latvijā, partneris nevar pretendēt uz bērna mātes konkrētajiem kādiem pabalstiem vai iespējām, kas izrietētu no šāda bērna mātes statusa. Taču atkal jau, ja mēs nerunājam par konkrētu normu, konkrētu instrumentu, konkrētu

pabalstu, tad mēs nevaram arī faktiski šo jautājumu tālāk spekulēt. Mēs runājam par konkrētu lietu, kurā ir prasība attiecībā uz Darba likuma 155. panta pirmo daļu.

A. Laviņš.

Jā. Sapratu.

Un es izmantošu iespēju atvainoties, ja gadījumā esmu kādu aizskāris. Es šo jēdzienu “hipotētiski” lietoju tāpēc, ka lietas faktiskie apstākļi ir par šādu ģimenes modeli. Cits ģimenes modelis šajā lietā netiek aplūkots un tikai tādā kontekstā es minēju šo jautājumu par šādu ģimenes modeli. Paldies.

L. Liepa.

Paldies par jautājumiem, godātā tiesa!

S. Osipova.

Tā... Paldies. Tiesnešiem šobrīd jautājumu nav.

Ir iespēja uzdot jautājumus pieteikuma iesniedzējas pārstāvim Šķiņķa kungam.

Lūdzu!

M. Šķiņķis.

Paldies. Man nav neviena jautājuma. Paldies.

S. Osipova.

Tādā gadījumā – Saeimas pārstāvji var ķerties pie iztaujāšanas.

M. Birģelis.

Paldies, godātā tiesa, par iespēju uzdot jautājumus. Paldies arī “Mozaīkas” pārstāvjiem par viedokli.

Saeimai būs jautājums. Konkrētāk – Liepas kungam. Konkrētajā gadījumā jūs norādījāt, ka valstij ir nevis tiesības, bet gan pienākums nodrošināt partnerattiecību reģistrāciju. Savukārt Satversmes tiesa 2017. gada 2. februārī ir atzinusi, ka tā ir tiesību politiska izšķiršanās.

Vai jūs apšaubāt šādu Satversmes tiesas lēmumu? Ja jā, tad uz kādiem apsvērumiem? Paldies.

L. Liepa.

Liels paldies, kolēģi, par šo jautājumu. Tas, protams, ir ļoti svarīgs jautājums.

Un es neatkāpjos no saviem vārdiem, bet vēlētos precizēt, ka šis apgalvojums ir jātver precīzi tā jautājuma kontekstā, kuru godātā tiesa man uzdeva. Tiesas jautājums bija tāds: vai Satversmes 110. pants saistībā ar tādu ģimeņu aizsardzību, kas nav

kopdzīve laulībā, bet ir kopdzīve citādā kopdzīves variantā, pieprasītu arī šādu kopdzīves partneru reģistrāciju, uz kuru es izdarīju un joprojām izdaru pārliecinošu atbildi – tieši tā. Jo, pateicoties reģistrācijai, mēs varam nodrošināt vienlīdzīgas tiesības ar laulībām, kā divu personu reģistrētā sabiedrībā piešķirtajām tiesībām un valstij ir pienākums nodrošināt šīs tiesības un tiktāl, cik šīs tiesības var tikt nodrošināt tikai un vienīgi reģistrētām personām, reģistrācija ir nepieciešama. Līdz ar to tas ir pienākums.

M. Birģelis.

Paldies par viedokli.

Liepas kungs, jūs nemulsina fakts, ka Grieķija, Ungārija, Itālija, Luksemburga, Čehija, kuras šādas attiecības ir noreģistrējušas, arī šādu atvaļinājumu paredz tikai un vienīgi bērna tēviem?

L. Liepa.

Nemulsina.

M. Birģelis.

Un kādēļ, ja drīkst noskaidrot?... Respektīvi, vai jūs redzat ciešu saistību starp partnerattiecību reģistrāciju un šo atvaļinājumu piešķiršanu?

L. Liepa.

Šī saistība pastāv, bet tā klauzulitāte nav tāda, ka te ir obligāti un tūlīt jānāk tādām atvaļinājumiem. Es domāju, ka piemērs ar Franciju ir, manuprāt, ārkārtīgi skaidrojošs vai ārkārtīgi labs, ka katrai zemei ir tās noteiktā kulturālā un arī tiesiskā tradīcija. Ir savi apsvērumi, ir savi argumenti, kurus, ņemot vērā, mēs skatāmies, pirmkārt, uz individuālajiem gadījumiem katras tautas, katras valsts attīstībā, bet vienlaikus mēs skatāmies arī uz to, ja drīkst minēt šādu jēdzienu kā "Zeigeist", tātad to kopējo noskaņojumu, kāds vienai noteiktai valstu kopai, kāds vienai lielai kopējai Eiropas tradīcijai ir. Un mūsu lietā mēs runājam par vairākumu Eiropas tautu nosvēršanos par labu mūsu nostājai, pieteicēja nostājai.

M. Birģelis.

Drīkst vaicāt, kas ir šis Francijas piemērs, par kuru lietu jūs runājat?

L. Liepa.

Francijas piemērs ir tādā ziņā, ka mēs sākotnēji runājam par instrumentu, kas ir tēva pabalsts, kurš tiek transformēts laika gaitā un kļūst par pabalstu arī otram vecākam.

M. Birģelis.

Un sakiet, lūdzu, kāds ir jūsu viedoklis attiecībā uz šo “Oliari pret Itāliju lietu”? Vai arī šī lieta ir piemērojama attiecībā uz likumdevēju tādā aspektā, ka tas varētu uzlikt pienākumu Latvijas likumdevējam šādas partnerattiecības reģistrēt?

L. Liepa.

Godātā tiesa! Godātais kolēģi! Tātad, savos paskaidrojumos mēs esam atsaukušies uz 2015. gada “Oliari lietu”. Un “Oliari lieta”, mūsuprāt, ir nozīmīga tādēļ, ka šis ir viens no tiem gadījumiem, kuros Strasbūras tiesa par ģimeni atzīst arī viendzimuma pārus. Bet par to, acīmredzot, šajā lietā nav strīdu.

M. Birģelis.

Savukārt, attiecībā uz šo partnerattiecību reģistrāciju, jūsu ieskatā, šis spriedums ir nozīmīgs?

L. Liepa.

Tad būtu jāskatās judikatūra kopumā. Tas nu tad paliek tiesas ziņā.

M. Birģelis.

Un kā jūs vērtējat, vai bioloģiskam tēvam piešķiršana, tēva atvaļinājums, šādai personai ir leģitīms mērķis, vai nostāda citas personas varbūt nevienlīdzīgos apstākļos? Respektīvi, vai tas varētu būt leģitīms mērķis atšķirīgai attieksmei?

L. Liepa.

Ļaujiet man atbildēt kā bērnu tēvam un trīs bērnu tēvam, te nav problēmu. Man kā trīs bērnu tēvam noteikti nebūtu problēmu, ja bioloģiskās mātes partnere – sieviete arī saņemtu tādu pašu atvaļinājumu, un es varētu ekstragolēt šo nostāju un sacīt, ka arī apvienība “Mozaīka” par sevi noteikti neuzskatītu, ka tas ir diskriminatīvi.

M. Birģelis.

Bet gadījumā, ja tieši šī atšķirīgā attieksme būtu tāda, ka šai viendzimuma partnerei, iespējams pat neskatoties uz reģistrāciju, šāds atvaļinājums netiktu piešķirts ar apgalvojumu, ka tas leģitīmais mērķis ir tieši stiprināt šo tēvu lomu ģimenē. Vai, jūsu ieskatā, tas būtu leģitīms mērķis?

L. Liepa.

Kolēģi, mums nāktos pakāpties soli atpakaļ un paskatīties uz to, kā šis leģitīmais mērķis konstituējas, tātad, kā viņš veidojas?

Es sacītu tā, ka mēs redzam tur vairākas būtiskas pazīmes, kas ir 155. panta Darba likuma sastāvdaļas. Tātad, pirmkārt, tas ir atbalsts šai kopdzīvei kopumā. Tā ir palīdzība grūtajās dienās tieši bioloģiskajai mātei, kura tik tikko ir iznesusi smagākās fiziskās sāpes, kādas cilvēka organisms vispār var paciest – dzemdības, un, treškārt, tātad tās ir pirmās dienas kopā ar savu bērniņu, tās ir pirmās dienas, kurās bērns sajūt, ka pasaulē ir ne tikai māte, kuru viņš jau deviņus mēnešus pazīst, bet ir arī vēl kāds, kas par viņu rūpējas tāpat kā māte. Un šeit es nesaskatu lielas atšķirības starp to, vai partneris ir vīriešu vai sieviešu dzimuma. Vai tur ir laulība vai tā ir vienkārša reģistrācija, vai arī, kā tas diemžēl ir šobrīd, reģistrācijas nav. Līdz ar to es sacītu, ka šeit nav leģitīma mērķa diskriminēt bērna mātes partneri, kas nav bioloģiskais tēvs.

K. Zālītis.

Jo, ja es varētu nedaudz papildināt.

Tas, ko mēs saprotam, šīs desmit atvaļinājuma dienas ir nevis kā apbalvojums šim bioloģiskajam tēvam, bet tas ir atbalsts ģimenei, tas ir atbalsts bioloģiskajai mātei, tas ir atbalsts jaundzimušajam.

Tā kā šajā brīdī un šajās sarunās mēs esam bieži dzirdējuši, ka mēs gribam stimulēt bioloģisko tēvu vai kā savādāk, bet es domāju, ka būtu jāskata šī norma no tā, ka tas ir atbalsts, nevis kādā veidā apbalvojums par to, ka persona ir bioloģiskais tēvs.

M. Birģelis.

Paldies par sniegtajiem apsvērumiem.

Es gan līdz galam nenolasīju to leģitīmo mērķi un viņa pieļaujamību. Respektīvi, atkārtosu jautājumu. Vai mērķis iesaistīt tēvu bērna agrīnajā stadijā varētu būt leģitīms situācijā, kad šāds tēva atvaļinājums tiek piešķirts tikai tēvam, bet ne teiksim, bērna mātes partneri?

L. Liepa.

Mēs redzam acīmredzamu diskrimināciju, kas izpaužas kā diskriminācija gan pēc seksuālās orientācijas, gan pēc dzimuma konkrētajā situācijā. Tātad nav pamata atšķirīgai attieksmei šeit.

M. Birģelis.

Jā... teiksim... tātad tas nav leģitīmais mērķis, es secinu, ka tāds mērķis nevarētu būt leģitīms – iesaistīt bērna tēvu agrīnā stadijā bērna aprūpes pienākumu sadalē.

L. Liepa.

Vēlreiz es varētu sacīt tā, ka mērķis ir lielisks, tajā skaitā, kā jau Labklājības ministrijas pārstāvis to sacīja, lai lauztu esošus stereotipus. Taču vienlaikus tas ir nepilnīgs, jo līdzīgā situācijā faktiski identiskā situācijā, kā bērna tēvs pēc bērna dzemdībām, ir arī pieteicēja un viņai nedrīkst liegt tās pašas tiesības.

M. Birģelis.

Tātad, ja viņš ir nepilnīgs, tātad viņš nav leģitīms mērķis. Tas mērķis ir nepilnīgs... respektīvi... man ir grūti sasaistīt šos jēdzienus... vai viņš ir leģitīms vai nav. Jā, sapratu...

S. Osipova.

Cienītais Birģeļa kungs, jūs nesaņemsiet to atbildi, ko jūs gaidāt, jums ir jāpieņem tā atbilde, ko jums sniedz.

M. Birģelis.

Paldies, godātā tiesa. Atvainojos par savu uzstāšanos uz jautājumu.

Paldies arī "Mozaīkas" pārstāvjiem par viedokli. Saeimas pārstāvjiem šobrīd jautājumu vairāk nav.

L. Liepa.

Paldies jums.

S. Osipova.

Paldies jums. Satversmes tiesai, klausoties iztaujāšanu, ir radušies vēl jautājumi.

Tiesnesis Neimanis uzdos jautājumus.

J. Neimanis.

Jā, man ir jautājums.

Vai jūs piekrītat tam, ka šajā lietā pēc būtības jau nav strīda par to, ka faktiski var būt dažādas personas, kas pietiekamā apjomā, intensitātē varētu rūpēties par sava drauga, draudzenes bērnu.

Bet strīds ir par to, vai no Satversmes 110. panta mēs varam atvasināt jaunu konceptu, kā persona, kas rūpējas par bērnu, šādu jaunu tiesību institūtu, ietvert to jēdzienā "ģimene", un tālāk arī attīstīt gan šādas personas, gan tiesību institūtu tiesību un pienākumu kopumu.

L. Liepa.

Godātā tiesa! Paldies par jautājumu.

Mēs negribētu vispārināt un runāt par jebkuru draugu, jebkuru draudzeni. Mēs runātu par kopdzīves partneri. Tātad, lai precizētu, pieteikuma iesniedzējs runā par ilgstošas kopdzīves... kurā dzīvo divas viena dzimuma partneres, kuras vieno emocionāla saite, kuras vieno mantiska saite un vieno arī bērns. Tātad, bērnam piedzimstot šeit ir daudz un dažādu elementu, kuros jūs redzat kopību... Rūpes par bērnu, protams, ir ļoti svarīgs faktors, kas ir arī izvērsti Civillikuma Ģimenes tiesību sadaļā, taču ir jābūt vairākiem elementiem, lai mēs varētu sacīt, ka 110. pants pēc būtības attiecas, nevis rada jaunu, bet attiecas arī uz kopdzīvi, kas ir sociālā realitāte.

J. Neimanis.

Jā, es... es nestrīdēšos par vārdiem, teiksim, draudzene vai partneris, bet ideja tāda, ka faktiski mēs diskutējam par to, ka no Satversmes 110. panta mēs atvasinām jaunu tiesību institūtu kā personu, kas rūpējas par bērnu, kā vienu no ģimenes veidojošām personām, un tā kā šāda persona vai tiesību institūta kategorija Latvijas tiesībās nav pazīstama, tad mēs arī šeit saskaramies ar vienu no šādas personas tiesību jautājumiem.

L. Liepa.

Godātā tiesa! Viennozīmīgi var piekrist, ka ģimene, kurā ir partneri un bērns, ietver sevī obligātu priekšnoteikumu – rūpes par bērnu. Tādā ziņā var piekrist. Mēs tikai nevēlētos šīs lietas ietvaros iziet pārāk plaši ārpus konkrētā gadījuma, kurā pieteicēja ir partnere savam tuvam cilvēkam, savai dzīvesbiedrei. Mēs negribētu to attiecināt, piemēram, uz brāļiem, māsām, vecvecākiem un tā tālāk, tas jau ir cita rakstura regulējums un pavisam cits...

J. Neimanis.

Jā, jā... bet tā būtu diskusija par to, kāds ir šī tiesību institūta apjoms, kas tajā ietilpst vai nē.

Bet vai jūs piekrītat tam, ka mēs šādu te tiesību institūtu, personu, kas rūpējas par bērnu, radām 110. panta kontekstā jeb diskutējam par to un tad jautājums ir par to, vai to mēs varam izdarīt kā konstitucionālā tiesa vai nu, kā minēja arī mans kolēģis Kusiņa kungs, vai tas ir likumdevēja jautājums. Jeb jūs uz to tā neskatāties?

L. Liepa.

Godātā tiesa! Pateicos par šo jautājumu. Tas ir ļoti svarīgs jautājums.

Un atbilde ir – jā. Arī apvienība “Mozaīka” uzskata, ka rūpes par bērnu ir būtiska komponente 110. Satversmes pantā attiecībā uz ģimeni un tās pienākumiem.

Un, protams, mēs varam runāt par to ļoti svarīgo jautājumu arī, vai tas ir tiesību politisks vai juridisks jautājums. Un “Mozaīka” paliek pie sava sākotnējā skaidrojuma, ka tas ir tiesisks jautājums, juridisks. Izsverams arī tiesā.

J. Neimanis.

Nu, labi. Es pieļauju, ka jūs arī zināt... jūs arī citējāt dažādus vācu avotus... šo būtiskuma koncepciju teoriju, Wesentlichkei teoriju, kur, lai tiesa attīstītu jaunu tiesību institūtu Latvijas tiesībās vai vispār tiesībās, ir jābūt kaut kādiem pieturas punktiem tiesībās un tad no tiem tiesa var attīstīt tālāk. Bet tiesa nevar pati radīt pilnīgi jaunu tiesību institūtu pati no sevis.

Jeb jūs tam nepiekrītat, jeb atkal savukārt atrodat Latvijas tiesībās šādus pieturas punktus, kur mēs varētu attīstīt šo institūtu jeb personu, kas rūpējas par bērnu?

L. Liepa.

Godātā tiesa! Viennozīmīgi var piekrist jautājumam, kas tiesai būtu jādara, ja tā attīstītu jaunu tiesību institūtu.

Taču mēs redzam, ka rūpes par bērnu ir jau Latvijas tiesībās daudzu gadu garumā attīstīts institūts, proti, tas ir Civillikuma 177. un sekojošajos pantos noteiktais jēdziens “rūpes par bērnu”, kas ir arī tur skaidrots. Proti, es citēju 177. Civillikuma panta trešo daļu “rūpes par bērnu nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu”. Un tālāk jau aiziet attiecīgo šo trīs jēdzienu tālāks skaidrojums. Tā kā es atļautos pazemīgi pieņemt, ka rūpes par bērnu jau ir Latvijas tiesībās pazīstams un attīstīts institūts.

J. Neimanis.

Jā. Bet, ja mēs raugāmies arī uz jūsu citēto normu, tad šis institūts ir sasaistīts kopā ar jēdzienu “vecāki” visupirms. Un, teiksim, tāda personu kategorija vai institūts, kā persona, kas rūpējas par bērnu, nu... es nezinu, vai piekritisiet vai nē, nu tādu Latvijas tiesībās neesmu manījis.

L. Liepa.

Godātā tiesa! Es apvienības “Mozaīka” vārdā varētu sacīt, ka mēs esam gauži gandarīti ar šo kopsakarību, proti, ka rūpes par bērnu realizē bērna vecāki, kas var būt viena vai dažāda dzimuma. Mums ar to pietiktu.

J. Neimanis.

Paldies.

S. Osipova.

Jautājumus uzdos tiesnesis Kusiņš.

G. Kusiņš.

Man jautājums arī tieši tāpat, es nezinu, kurš no “Mozaīkas” pārstāvjiem, Liepas kungs vai Zālīša kungs varētu atbildēt...

Pieņemsim, teorētiski. Gadījumā, ja Satversmes tiesa atzītu, ka šis regulējums neatbilst Satversmei. Jūs gan savā runā, gan rakstveida viedoklī norādījāt, pamatoti norādījāt, uz šo sabiedrības negatīvo attieksmi, uz tām stigmām, kas šobrīd sabiedrībā eksistē.

Sakiet, lūdzu, kā pēc jūsu ieskata tad būtu jāregulē šis institūts, jo šīs ir attiecības starp darba devēju un darbinieku, kas ir privāttiesiskas attiecības un kurās šis privāttiesiskais elements arī ir. Kā, jūsuprāt, tad varētu šo novērst, lai šīm personām, pret kurām ir šī sabiedrības attieksme, nenodarītu pāri. Paldies.

L. Liepa.

Godātā tiesa! Tas ir ārkārtīgi svarīgs jautājums, jo tas nozīmē patiesībā jau nākamo soli tālāk.

Mēs būtu gandarīti un apsveiktu Satversmes tiesu, ja šis pieņēmums īstenotos, proti, Satversmes tiesa pieņemtu labvēlīgu lēmumu pieteicējai.

Nākamais uzdevums, ne vienkāršākais uzdevums būtu likumdevējam un tālāk jau acīmredzot deleģējuma ietvaros Labklājības ministrijai, Ministru kabinetam formulēt to modeli, kādā partneris bioloģiskajai mātei, bērnam... partneris varētu pieteikt savas prasības, lai nerastos konfliktsituācijas, piemēram, ar bioloģisko tēvu.

Mēs dzirdējām un arī esam jau rakstveida materiālos lasījuši, ka Labklājības ministrija nerealizē kontroli, nepārbauda, vai bioloģiskais tēvs, kas ir tikai un vienīgi dokumentā norādīts, patiesībā īsteno tos mērķus, kuru dēļ 155. Darba likuma pants ir pieņemts. Tātad mēs varētu sacīt, nu līdzvērtīgi viegli varētu pieiet arī partnerei, kas nav bioloģiskais tēvs, ja tiesa tā lemtu. Taču skaidrs, ka šeit rastos kolīzijas un rastos jautājumi. Tātad visticamāk tas būtu... Nu, var teikt, pozitīvs pienākums valstij formulēt kārtību, kas ir mazāk diskriminējoša, mazāk aizskaroša.

Taču mums ir arī piezīme par statistiku un mans kolēģis Kaspars Zālītis tūlīt jums minēs pēdējos datus.

K. Zālītis.

Tas ir tas, par ko es arī gribu atbildēt par sabiedrības negatīvo attieksmi.

Šī sabiedrības negatīvā attieksme bijusi ārkārtīgi ilgi, no 2001. gada un daudzos cilvēkos viņa jau ir nosēdusies pavisam dziļi, dziļi. Bet tā jau vairāk nav realitāte. Pavisam.

To parāda sabiedrības gatavība pārmaiņām, parāda arīdzan dati, kas šodien ir pat parādījušies TVNET, kur mēs runājam par dzīvesbiedru regulējumu, ka sabiedrība ir gatava skatīties plašāk uz ģimenes jēdzienu, ne tikai kā laulību. Un ja arī daži no politiķiem saka, ka sabiedrība nav gatavi, mēs sakām, ka sabiedrība ir gatava, kas ir 62,6 procenti pēc SKDS veiktās aptaujas ir par to, lai jēdzienu “ģimene” mēs skatītu plašāk. Un ja mēs skatāmies specifiski, kas ir tās grupas, kas vēlas un kas arī atbalsta šīs grupas, tās ir pilnīgi visas sabiedrības grupas... visā Latvijas teritorijā šis skaits ir virs 50 procentiem.

Tā kā mēs redzam to, ko mums kādreiz likumdevējs saka, ka sabiedrība nav gatava, sabiedrība tam ir gatava. Tas, ko mēs arī redzam pēc pēdējiem aptaujas datiem, arī sabiedrības attieksme pret... un šeit es minēšu LGBT personas... tad arī šis atbalsts aizvien vairāk pieaug, un ja mēs redzam, ka pašlaik vismaz 48 procenti arīdzan uzskata, ka viņu attieksme pret LGBT personām ir neitrāla. Tas nozīmē, ka mums tas jau ir pozitīvā virzienā, 10 procenti saka, ka ir pozitīvi un atbalstoši.

Tā kā šeit mēs sakām, ka Latvijas sabiedrība ir kļuvuši drošāka LGBT cilvēkiem, bet vienīgā puse, kas šo drošības sajūtu nerada, ir mūsu likumdevējs.

Tā kā...

L. Liepa.

Apkopojot un atbildot uz tiesas jautājumu, es varētu sacīt: varbūt arī, ka tā nebūtu liela problēma iesniegt darba devējam pieteikumu par 155. panta atvaļinājuma piemērošanu, ja to dara nevis tēvs, bioloģiskais tēvs, bet sieviete, atsaucoties uz Satversmes tiesas spriedumu.

G. Kusiņš.

Labi. Paldies. Saprātu.

S. Osipova.

Paldies “Mozaīkas” pārstāvjiem par sniegto viedokli. Jauku jums pēcpusdienu!

L. Liepa.

Liels paldies, godātā tiesa!

K. Zālītis.

Paldies jums.

S. Osipova.

Kā nākamo Satversmes tiesa uzklaušīs tiesību zinātņu doktori Kristīni Dupati. Mēs jūs redzam, dokumenti ir iesniegti. Lūdzu, sniedziet savu viedokli.

K. Dupate.

Jā, es tā kā negribētu vairāk atkārtoties attiecībā uz to, ko jau es izteicu savā viedoklī un, ko es arī gatavojos teikt, bet kas jau ir plaši ticis izdiskutēts iepriekšējā tiesas sēdē.

Tas, uz ko es gribēju vērst uzmanību, ka, manuprāt, uz šo te jautājumu vajadzētu paskatīties plašākā kontekstā. Un konkrēti paskatīties tik plašā kontekstā, kā kopējā sabiedrības labklājība, tas ir, lai visi jūtas labi un valsts maksimāli rūpējas par ikvienu sabiedrības locekļa labklājības veicināšanu.

Kā mēs zinām, sabiedrība sastāv no indivīdiem un arīdzan sabiedrības pamatsūnām – ģimenēm, un tātad attiecīgi šī te labklājība var tikt nodrošināta, ja tiek nodrošinātas indivīdu un ģimeņu ekonomiskās un sociālās tiesības.

Un manā skatījumā, ja mēs runājam par šo te paternitātes atvaļinājumu, tad tas ietilpst indivīdu un ģimeņu sociālo un ekonomisko tiesību lokā. Un tātad jautājums būtībā šajā lietā ir no mana skatpunkta, ka, ja tiek ierobežots to cilvēku loks, kuriem ir tiesības uz paternitātes atvaļinājumu, vai tas sekmē sabiedrības labklājību un nodrošina visu attiecīgi reāli iesaistīto indivīdu un ģimenes sociālās un ekonomiskās tiesības.

Un tātad šeit es gribētu pievērsties tiem tēva atvaļinājuma mērķiem, virsmērķiem un apakšmērķiem, kā es to saredzu no Latvijas, no Satversmes viedokļa.

Tad caur šīm sociālajām un ekonomiskajām tiesībām, kas tiek nodrošinātas vecākiem un ģimenei kopumā, tiek nodrošināts arī šo te bērnu vislabāko interešu aizsardzības princips, jo tas ir veids, kā mēs tātad sekmējam šo te sabiedrības labklājību. Tas ir tā kā viens aspekts.

Bet, par cik šajā te lietā ir arī iesaistīts tomēr Eiropas Savienības tiesiskais regulējums, jo mēs arī diskutējam un apskatām šajā lietā Eiropas Savienības tiesisko regulējumu, tad es gribēju noteikti vērst uzmanību uz to, kā tad šis te tēva atvaļinājums, ko tagad pieprasa arī Eiropas Savienības tiesības, kā tad tas izskatās no Eiropas Savienības tiesību viedokļa.

Tātad ir skaidrs, ka Eiropas ekonomiskā kopiena tika dibināta ar mērķi veikt ekonomisko integrāciju, un ekonomiskā integrācija, tātad ekonomiskā izaugsme, attīstība, protams, ir tā, kas nodrošina sabiedrības labklājību. Un savukārt tieši kas nodrošina sabiedrības labklājību, ir tas, ka tiek nodrošināts augsts nodarbinātības līmenis un šo te augsto nodarbinātības līmeni tajā skaitā nodrošina teiksim, citi pasākumi, kā, piemēram, dzimumu līdztiesība un efektīva iespēja savienot profesionālo un privāto dzīvi.

Un tātad, ja mēs paraugāties uz šo te jauno direktīvu, kas pilnīgi skaidri pirmo reizi liek ieviest šīs te tiesības uz paternitātes, tātad tēva atvaļinājumu, tātad kas ir šīs te direktīvas tiesiskais pamats? Tas ir Līguma par Eiropas Savienības darbību 153. pants, bet 153. pants ir tikai pants, kas piešķir kompetenci Eiropas Savienības institūcijām risināt nodarbinātības un sociālo tiesību jomā kaut kādas problēmas nolūkā

sasniegt Līguma par Eiropas Savienības darbību 151. pantā noteiktos mērķus. Un kādi ir šie te Līguma par Eiropas Savienības darbību 151. pantā noteiktie mērķi? Tie ir nodarbinātības veicināšana, dzīves un darba apstākļu uzlabošana, uzlabojumu ieviešana, pienācīgas sociālas aizsardzības nodrošināšana, dialogs starp darba devējiem un darba ņēmējiem un cilvēku resursu attīstība, kas ir vērsta tālāk uz pastāvīgi augstas nodarbinātības uzturēšanu un cīņa pret sociālo atstumtību.

Un tālāk šeit mēs nonākam pie šiem te tēva atvaļinājuma apakšmērķiem, kas arī ir skaidri noteikti šīs te jaunās atvaļinājuma direktīvas preambulā, ka viens no apakšmērķiem ir nodrošināt pēc iespējas efektīvāku profesionālās un privātās dzīves atvieglošanu. Kāpēc tas ir svarīgi? Tas ir svarīgi tamdēļ, ka darbinieks, kuram šādas iespējas ir nodrošinātas viņam ir lielākas iespējas palikt darba tirgū, tālāk, turpināt pelnīt. Plus vēl ir otrs aspekts, ka tam darbiniekam, kuram ir nodrošinātas pēc iespējas efektīvākas iespējas apvienot darbu un profesionālo dzīvi, viņa darba rezultāti uzrāda lielāku ražīgumu un tie gluži vienkārši ir pētījumi, kas to apliecina.

Un tad vēl viens apakšmērķis, vai, pareizāk sakot, es pat neteiktu, ka tas ir apakšmērķis, tas ir jautājums par šo te dzimumu līdztiesības aspektu, par to, ka lai mēs tiektos uz dzimumu līdztiesību, mums nepietiek ar to, ka sievietes iekaro savas pozīcijas darba tirgū, bet mums ir svarīgi arīrdzan, lai mainās šī te vīriešu sociālā loma un konkrēti tas ir jautājums par maksimālu vīriešu iesaisti tālāk šajā te ģimenes pienākumu izpildē.

Tā kā es varu teikt, ka šis te dzimumu līdztiesības tā kā apakšmērķis patiesībā... nu, dzimumu līdztiesība nav pašmērķis. Dzimumu līdztiesība ir viens no iemesliem, kas mums vēl joprojām traucē sasniegt šo te kopējo sabiedrības labklājību. Lūk!

Un tālāk, ņemot vērā visu to, ko es esmu teikusi par šiem te mērķiem un apakšmērķiem un vispār, kāpēc Eiropas Savienība šim jautājumam ir ķērusies klāt... no tā attiecīgi izriet, ka ir svarīgi, lai šāds te tēva atvaļinājums būtu pieejams tam cilvēkam, kurš faktiski šo te bērnu tā kā palīdz kopt vai kuram ir jāiesaistās šajā te bērna audzināšanā un tam nav itin nekāda sakara ne ar to, vai cilvēks ir bioloģiskais tēvs, vai tas ir vīrietis, kurš ir piekritis sevi pierakstīt par tēvu vai viņš ir vienkārši bijis laulībā ar māti, kura ir piedzemdējusi bērnu no kāda cita, ja...

Tālāk, ņemot vērā visus šos te virsmērķus un apakšmērķus, šāds te nosacījums, ka tas var būt tikai tēvs, kā tas pašlaik ir mūsējā Darba likumā, tas pilnīgi zaudē jebkādu loģisku pamatojumu.

Tas ir tas galvenais, uz ko es vēlējos norādīt šajā te sakarā, šis te lietas sakarā.

Un tad vēl, klausoties šos te jautājumus un atbildes par to, vai valstij ir pienākums atzīt šo te *de facto* attiecības un nodrošināt šo te tiesisko regulējumu... Es gribētu vērst uzmanību uz to, ka pašlaik mēs runājam par sociālajām un ekonomiskajām tiesībām, un, kā mēs zinām, ģimenes jēdziens jau pašlaik atšķiras atkarībā no tiesību apakšzinātnes jomas un atkarībā no aspekta, kurā mēs runājam par ģimeni vai ģimenes attiecībām.

Līdz ar to es vēlētos teikt, ka šīs te lietas kontekstā nav obligāti risināms uzreiz jautājums par to, ko mēs atzīstam par ģimeni vairāk tā kā ģimenes tiesību kontekstā. Šeit ir jautājums par to, ko mēs atzīstam par ģimeni ekonomisko un sociālo tiesību kontekstā.

Un jā... nu, būtībā tas ir arī tas galvenais, ko es vēlējos teikt... Un, protams, vēl tikai divos vārdos atgādināt, ka tas, ko es iesniedzu savā viedoklī, ka, teiksim, ir skaidrs tas, ka nav īsti saskaņots un harmonizēts tas personu loks, kuriem ir tiesības uz atvaļinājumu saistībā ar bērna piedzimšanu, jo tas arī noteikti ir ticis diskutēts, ka maternitātes atvaļinājums zināmās situācijās var tikt piešķirts personai, kas faktiski rūpējas par bērnu, bērna kopšanas atvaļinājums arī ir atvērts vai nu abiem vecākiem vai adoptētājiem un, lūk, tikai šis te tēva atvaļinājums ir ierobežots, un tikai balstīts uz šo te formālo pieņēmumu, uz šo te vīrieša tiesisko statusu un līdz ar to arī mana šī te pieeja šķiet tāda fragmentēta, un es īsti neredzu no juridiskā viedokļa, kāds tam ir pamats.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies jums.

Tikai neliela informācija – tiesas sēde šodien ir plānota līdz 15.30.

Ja mēs nepagūsim uzdot visus nepieciešamos jums jautājumus vai lietas dalībnieki nepagūs uzdot visus jums nepieciešamos jautājumus, iztaujāšana turpināsies 13. oktobrī.

K. Dupate.

Es ļoti atvainojos, bet man 13. oktobrī ir nodarbības universitātē.

S. Osipova.

Skaidrs.

Tiesnešiem šobrīd nav jautājumu.

Ir iespēja uzdot jautājumus Šķiņķa kungam. Lūdzu!

M. Šķiņķis.

Es nedzirdēju jautājumu... Vai man ir jautājumi, ja?

S. Osipova.

Tieši tā.

M. Šķiņķis.

Man nav jautājumu.

S. Osipova.

Jums nav jautājumu. Ļoti labi.
Saeimas pārstāvjiem?

M. Birģelis.

Paldies, Dupates kundze, par viedokli. Viedoklis skaidrs.

Vēlējos uzzināt jūsu redzējumu šajā dzimumu līdztiesības aspektā, respektīvi, situācijā, kad tēvam tiek piešķirtas šīs desmit dienas un šis tēvs varētu pavadīt šo laiku ģimenē vienlaicīgi ar to laiku, kamēr māte atrodas maternitātes atvaļinājumā.

Vai jūsu ieskatā šīs desmit dienas ir tās dienas, kas veicina šo vienlīdzību darba jomā. Vai tieši pretēji, ka tā vienlīdzība parādās tanī gadījumā, ja tas tēvs pēc tam ir jutis tādu dziļu pamudinājumu un tad vēlāk, izmantojot pārējos atvaļinājumus, kas ir daudz garāki, iesaistās bērna aprūpē, tādējādi ļaujot mātei atgriezties ātrāk darba tirgū.

K. Dupate.

Jā, kā jau es teicu, tad dzimumu līdztiesība... nu tas ir tikai... dzimumu nelīdztiesība... tas ir tikai tas viens no iemesliem, kas mums neļauj sasniegt šo te labklājību.

Un šeit uzreiz es gribu teikt, ka šis te tēva atvaļinājums... nu, viņš vienkārši tā tiek pasniegts, ka tas ir tamdēļ, lai tēvam dotu šo te starta punktu un varbūt, ka viņš pa desmit dienām tik ļoti iesaistīsies ģimenes aprūpē, ka mainīs savējo patriarhālo vīrieša sociālo lomu, pārdomās dzīvi un turpmāk ņems arī bērna kopšanas atvaļinājumu.

Bet es domāju, ka šeit ir svarīgi redzēt arī to otru reālo vajadzību. Es neteiktu, ka tēva atvaļinājums ir vairāk domāts tāpēc, lai tēvā radītu interesi par bērna aprūpi, jo desmit dienu laika nevienā tēvā, ja viņš negribēs, ja viņš būs pavisam citādi audzināts, tad viņš arī šajās desmit dienu laikā nesāks iemīlēt šīs te bērna visas aprūpes lietas. Nav jau teikts, ka viņš šīs te desmit dienas pavadīs mājās ar bērnu. Gadījumi ir visādi.

Es šeit drīzāk saskatu to, ka... daudz drīzāk ir tas, kas man šķiet svarīgi tēva atvaļinājuma sakarā... tāpat, ka sievietēm maternitātes atvaļinājums jeb pēcdzemdību atvaļinājums tiek piešķirts tamdēļ, lai viņa atkoptos bioloģiski, lai viņai atjaunotos kaut vai hormonu stāvoklis un arī tīri fiziski atjaunotos, plus vēl tam viņa ir ļoti noslogota šajā te periodā, bez tam, ka viņa, iespējams, arī fiziski ir tādā situācijā, ka viņa nav pilnībā atkopusies. Viņa ir pilnībā piesaistīta jaundzimušajam, jo visbiežāk viņa baro jaundzimušo ar krūti. Lūk!

Un šajā ziņā es saskatu, ka tas tēva atvaļinājums daudz lielākā mērā ir tāpat nodarboties ar tiem pārējiem bērniem, kas ir ģimenē, jo kaut kā šeit mēs runājot visulaik koncentrējamies, ka mums tagad ģimenē ir viens bērns, kas ir jaundzimušais. Bet tas tad nonāk pretrunā tai mūsu visu tai politiskajai nostājai, ka mums ir jāveicina dzimstība, ka mums ģimenē ir jābūt vismaz trīs bērniem, un tā tālāk... Tāpat šeit atkal

mēs pilnībā aizmirstam, ka mums taču ir ģimenes, kurās ir ne tikai tas viens jaundzimušais, bet ir otrs, trešais un ceturtais bērns... Un jo vairāk būs iespēju tātad otram cilvēkam ģimenē palīdzēt šajā te īsajā periodā pēc dzemdībām, kad sievietei pašai ir jāatkopjas un viņai ir jābaro ar krūti bērns, ka ir kāds cilvēks, kurš nodarbojas ar šiem te pārējiem bērniem, kas aug ģimenē.

Mums ir jāskatās reāli, kāda tā situācija ir.

M. Birģelis.

Vai, jūsuprāt, tad šī vienlīdzība darba tirgū jebkurā gadījumā netiek pilnībā nodrošināta... nu, neatkarīgi no tā, vai tas tēvs iesaistās un viņam rodas tā interese par bērnu vai nē... Respektīvi, tam atvaļinājumam ir tiktāl mērķis, ciktāl kāds var aprūpēt šo māti objektīvi grūtā periodā?

K. Dupate.

Nē, nu... tas ir tāds arī pieņēmums īstenībā, ka tēva atvaļinājums veicina dzimuma līdztiesību. Es atvainojos, ne jau visi tēvi ir tādi, kuri uzskata, ka tikai sievietei-mātei ir primārs pienākums aprūpēt bērnu un pēc tam attiecīgi arī ņemt šo te bērna kopšanas atvaļinājumu. Un ir pilnīgi vienalga, vai tas ir tēvs vai cits... dzimuma līdztiesība izpaužas būtībā tajā, ka šī te sieviete tiek atslogota, lai viņa pēc iespējas ātrāk, ja viņa to vēlas, var tikt atpakaļ šajā te darba tirgū.

M. Birģelis.

Nu, tad es noprotu, ka tas tēva atvaļinājuma institūts ir tikai šķietami tāds, kas varētu piesaistīt tos tēvus bērnu un ģimenes aprūpē un viņš pats par sevi kā instruments nevar sasniegt tos mērķus, ko šobrīd starptautiski no viņa sagaida, no šī instrumenta.

K. Dupate.

Tas ir atkarībā no tēva, tas noteikti nebūs attiecībā uz simt procentos gadījumu.

Un vēl man ir jāsaka tas, ka šis te instruments arī... viņš ir tīri nosacīts, jo attiecīgi katra dalībvalsts ir tiesīga noteikt, cik tad ir garš šis te pēcdzemdību atvaļinājums, kas ir mātei ekskluzīvi noteikts, cik garš ir tēva atvaļinājums un cik garš ir šis te bērna kopšanas atvaļinājums.

Nu, ja godīgi, es nezinu, vai desmit dienas var kaut ko mainīt vīrieša domāšanā... nu, teiksim, vīrieša domāšanā, ja viņš nav vērsts uz to, ja viņš ir patriarhāli audzināts tādā ziņā, ka viņš, pateicoties šīm desmit ar ģimeni pavadītajām dienām, tagad izdomās, ka viņš tomēr varētu paņemt vismaz daļu no bērna kopšanas atvaļinājuma. Tas laiks ir noteikti par īsu.

Viens no iemesliem, kā tas varētu... šis te tēva atvaļinājums sekmēt šo te dzimumu līdztiesību, tas varētu kaut vai nedaudz novērst institucionālo diskrimināciju

pret sievietēm darba tirgū tādā nozīmē, ka sievietes fertīlā vecumā varbūt kāds darba devējs negrib ņemt darbā, jo viņš zina, ka tāpat viņa drīz kaut kad dzemdēs un tad viņa ies tajā pirmsdzemdību un pēcdzemdību atvaļinājumā un tā situācija tagad tiek nedaudz izlīdzināta, ja tagad tiek stāstīts par to, ka darba devējs pieņem darbā tēvus fertīlajā vecumā, jo tad viņš rēķinās... okey, viņš var kļūt par tēvu un attiecīgi tad man arī viņam būs jāpiešķir tas tēva kopšanas atvaļinājums... tā kā tas arī palīdz veicināt to dzimumu līdztiesību tīri darba tirgū attiecībā uz vienlīdzīgām iespējām... Tur noteikti ir daudz vairāki aspekti un mēs tā nevaram vienkārši pateikt, ka šis te tēva atvaļinājums palīdz noteikti vienmēr sasniegt šo te dzimumu līdztiesības mērķi. Tas ir tikai viens no kaut kādiem sekmējošiem pasākumiem.

S. Osipova.

Paldies... vai jums ir kāds būtisks jautājums, ko uzdot... tiesa dodas pārtraukumā 15.30....

M. Birģelis.

Man bija pēdējais jautājums. Pēc tiesas ieskatiem... ja atļausiet, tad uzdošu, ja nē, tad...

S. Osipova.

Vai šis jautājums ir būtisks, lai jūs varētu debatēs uzstāties un savu pozīciju pozicionēt?

M. Birģelis.

Jā, Saeimas ieskatā ir svarīgi saprast...

S. Osipova.

Tādā gadījumā uzdodiet.

M. Birģelis.

Ja vienīgais veids, kā var tēva atvaļinājums būt efektīvs ir pie nosacījuma, ka vīrietis tiek potenciāli arī izņemts no darba tirgus, vai šādā gadījumā, kurā ir pieteicēja iesniedzēja ir sieviete, tad viņu, izņemot no darba tirgus, vai tur tiks sasniegts šis vienlīdzības mērķis?

K. Dupate.

Es vēlreiz gribu uzsvērt, ka šim te tēva atvaļinājumam ir ļoti daudz dažādi aspekti. Un tas ir tikai viens no tiem kaut kādiem vēl pakārtotiem aspektiem, jo kā mēs un cik daudz mēs varam sasniegt ar tēva atvaļinājumu, teiksim, ja mēs runājam par

dzimumu līdztiesības viedokļa. Bet ir skaidrs, ka tas, kas ir, teiksim, tas virsmērķis, ir sabiedrības labklājība un tajā skaitā demogrāfijas veicināšana. Jo mēs vairāk aizsargāsim jaunos vecākus un ļausim viņiem normāli pavadīt šo te pirmo laiku kopā ar ģimeni, tajā skaitā, zinot, ka viņiem būs atvaļinājums un ka viņi varēs rūpēties arī par pārējiem bērniem ģimenē, tad jau arī veicinās demogrāfiju, jo tad cilvēki parakstīsies uz otro, trešo un ceturto bērnu.

M. Birģelis.

Paldies liels. Saeimai jautājumu nav.

S. Osipova.

Paldies.

Paldies, Dupates kundzei, ka ņemāt dalību un sniedzāt viedokli. Jauku jums pēcpusdienu!

Satversmes tiesa pasludina pārtraukumu sēdē. Sēde turpināsies 13. oktobrī pulksten 10.00 ar pieaicinātās personas Diānas Zandes uz klausīšanu.

(Pārtraukums.)